

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТРАСА ШЕВЧЕНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПОЛІТИЧНОЇ
НАУКИ (УКРАЇНА)

тема ІХ Конвенту МАСПН (Україна):
**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ХХІ
СТОЛІТТІ**

23-34 травня 2019 року

Київ

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ КОНВЕНТУ

Конверський А.Є. – д.філос.н., професор, декан філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік НАН України;

Цвих В.Ф. – д.політ.н., професор, завідувач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлев Д.В. – д.політ.н., професор, декан факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Телешун Я.С. – к.політ.н., асистент кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Президент Українського відділення МАСПН (2014-2018 рр.).

«Трансформація політичних процесів у ХХІ столітті», IX Національний конвент: матеріали IX Національного конвенту Міжнародної асоціації студентів політичної науки (м. Київ, 23-24 травня 2019р.) / за загальною редакцією Конверського А.Є., Цвиха В.Ф., Батрименка О.В., Обушного М.І., Телешуна Я.С., Візняк А.Е. – Київ: 2019. – 190 с.

Укладач: віце-президент МАСПН (Україна) Ткаченко О.А.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність, наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

ЛИСТ ПОДЯКИ

Міжнародна Асоціація Студентів Політичної Науки (Україна) висловлює щирю подяку за багаторічну підтримку та допомогу у діяльності Асоціації завідувачу кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктору політичних наук, професору Цвику Володимирі Федоровичу.

Що таке МАСПН (IAPSS)?

Міжнародна асоціація студентів політичної науки (International Association for Political Science Students – IAPSS) об'єднує молодих політологів та всіх, кого цікавить наукове вивчення політики, в тому числі й тих, хто працює на перетині політичної науки та суміжних з її «предметними полями» соціальними та природничими дисциплінами. Дана організація є молодіжним відділенням Міжнародної асоціації політичної науки (IPSA) і має свої представництва в провідних університетах більш ніж 50-ти країн світу. Головними партнерами IAPSS наразі є ЮНЕСКО та Європейська комісія.

Метою МАСПН (Україна) є включення студентів та аспірантів у професійну дослідницьку та експертну діяльність як на рівні університету, області і України, так і на рівні міжнародного співробітництва. Також МАСПН (Україна) сприяє налагодженню контактів мережевої комунікації між молодими політологами з різних куточків держави і світу, та формуванню нового покоління професійного співтовариства політологів.

МАСПН в Україні

Презентація Міжнародної асоціації студентів-політологів (International Association for Political Science Students) відбулася 23 квітня 2009 року в рамках Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Людина. Світ. Суспільство» (до 175-річчя Філософського факультету).

В межах презентації було оголошено про створення Українського локального комітету цієї асоціації з центром у КНУ імені Тараса Шевченка на базі Наукового товариства студентів та аспірантів філософського факультету. Декларацію про її створення підписали декан філософського факультету А. Є. Конверський, голова НТСА КНУ О. Якубін та Віце-президент Міжнародної асоціації студентів-політологів Н. Зельжекович. Це відкрило шлях для формування осередків цієї міжнародної організації в інших ВНЗ України, створивши її координаційний загальнодержавний центр у Київському університеті.

Міжнародну асоціацію студентів політичної науки (Україна) очолювали В. Калінін (2009-2014), Я. Телешун (2014-2018) та А. Візняк (2018-донині).

Членство в МАСПН (Україна)

Існують наступні типи членства в МАСПН: колективне та індивідуальне.

На даний час МАСПН України складається з шести колективних членів: Київське представництво (Київський національний університет імені Тараса Шевченка); Одеське представництво (Національний університет «Одеська юридична академія»); Дніпропетровське представництво (Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара); Острозьке представництво (Національний університет «Острозька Академія»); Львівське представництво (Львівський національний університет імені Івана Франка); Запорізьке представництво (Запорізький національний університет).

Заходи МАСПН в Україні та світі

Наразі під егідою та силами членів МАСПН (Україна) було проведено вісім Національних політологічних конвентів (Одеса – 2011, Київ – 2012, Острог – 2013, Одеса – 2014, Київ – 2015, Житомир – 2016, Одеса – 2017, Острог – 2018, Київ –

2019), Всеукраїнську конференцію «Політологічна освіта в Україні: що є / як має бути?» (2012), Велику академічну конференцію з політології у ЛНУ імені Івана Франка, проведено серію Аспен-семінарів для одеських студентів; організовано серію публічних лекцій відомих вчених, громадських та політичних діячів як з України, так і зарубіжжя (Росія, Франція, США, Німеччина, Польща тощо); міжуніверситетські дебатні турніри спільно з Фондом Фрідріха Еберта; академічні обміни; соціологічні дослідження «Стан сучасної політичної науки в Україні»; конкурси статей; круглі столи тощо.

Центральний виконавчий комітет МАСПН кожний рік проводить академічні та організаційну конференції асоціації, видає науковий журнал «Politikon», організовує роботи дослідницьких груп асоціацій та багато інших проектів.

Більше інформації про нас:

www.iapss.org

www.facebook.com/groups/iapss.ukraine

ЗМІСТ

Албул М.М.

Політична корупція як різновид девіантної поведінки.....10-14

Алещенко О.С.

Особливості розвитку особистості Володимира Зеленського, які вплинули на його політичну поведінку.....14-21

Аміров А.О.

Зовнішньополітичний курс України після президентських виборів (на основі аналізу матеріалів ЗМІ).....22-28

Аркушина Є.І.

Релігійний чинник сучасних державотворчих процесів в Україні..... 29-34

Барасій В.Ю.

Шостий «слуга народу»: ЗМІ про політичні технології В. Зеленського 34-39

Борсук А.С.

Наростання конфліктів на Близькому Сході 39-42

Візняк А.Е.

Інформаційні війни як феномен постіндустріального суспільства 43-46

Воробйов В.А.

Функції мас-медіа у системі політичного представництва.....
.....46-51

Гаценко І.В.

Військове співробітництво США та його східноазійських союзників сьогодні..... 51-55

Гордієнко К.О.

Правове регулювання відносин викладача та студента 56-58

Грузин В.А.

Вплив політичних технологій на свідомість населення в умовах виборчих процесів..... 58-64

Гут А.Я.

Деполітизація та пан-націоналізм: два антагоністичні проекти виходу за рамки національної ідентичності в умовах глобалізації ХХІ ст. 64-70

Данилович К.Ю.

Мондіалізм як теорія глобального розвитку: політологічна характеристика 70-77

Денисова А.О.

Парламентські вибори – 2019: елементи соціальної держави у передвиборчих програмах партій «Голос» та «Слуга народу» 77-83

Дуденко І.В.

Потенціал політичного часу України в Європі 83-87

Крайнік К.М.

Штучна деідеологізація політичних партій в Україні 88-94

Крикливий В.А.

Ідеологія нових правих у політичному вимірі ХХІ століття..... 94-101

Курінний М.М.

Вплив релігійного фактору на сучасний політичний простір США 102-109

Ленгіна М.В.

Наш голос: явка та вибір молоді у президентській кампанії – 2019 109-114

Ломейко В.І.

Дискурс «хаотичної» епохи: політика і література..... 114-119

Майніна М.С.

Майбутнє Європейського Союзу: розкол чи новий формат співпраці 119-123

Олійник А.Ю.

Від агресивного експансіонізму до темпоральної анексії (на прикладі трансформації методів іредентизму) 123-130

Петров М.М.

Виклики інформаційних технологій демократичному процесу в ХХІ столітті..... 131-135

Півень В.М.

Трансформація явища антиістеблішменту 135-141

Попов Г.В.

Інституційна неспроможність квазідержав в контексті їх вивчення 141-146

Семеняка Є.І.

Феномен міграції до країн Західної Європи як підстава формування нового соціополітичного поділу 147-150

Сидорчук П.О.

Трансформація ролі засобів масової інформації та комунікації у виборчому процесі 150-155

Телешун Я.С.

«Сірий шум» українських виборів..... 155-159

Телькі В.С.

Концепт «deep state» у сучасній політиці 160-165

Ткаченко О.А.

Кризові тенденції держави загального процвітання та потенціал її відновлення у ХХІ столітті..... 166-173

Ціж Х.Ю.

Соціальний конфлікт і модернізація: pro et contra 173-179

Якименко К.О.

Пропаганда як частина ідеології тоталітарних сект 179-182

Ячменьова Є.В.

Галактики політичних комунікацій: від Гутенберга до Кастельса..... 182-187

Saberi S.

The role of the United States in political relations between Iran and Iraq after 2003 187-188

Албул М.М.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська Юридична Академія»*

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Девіантна поведінка є досить значною проблемою сучасного суспільства. Це певна сукупність дій «...індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм» [2, с. 91]. Проблема девіантної поведінки знаходиться у центрі уваги з початку існування соціології. До наукового обігу поняття девіантної поведінки було введено французьким класиком Емілем Дюркгаймом. Існує багато видів девіантної поведінки у суспільстві. Одним із різновидів політичної девіації є корупція.

На думку М. Логачева: «У соціології корупція розглядається як дисфункціональне явище, патологія суспільства, що породжує у ньому уродливі форми взаємовідносин між людьми. Згідно з таким підходом корупційне поводження посадових осіб визначається як девіантна поведінка, яка проявляється у нелегітимному використанні соціальних благ. У основі такого соціологічного розуміння феномену корупції лежать теорія раціональної бюрократії М. Вебера та структурно-функціональний підхід і теорія соціальної аномії Т. Парсонса і М. Мертона» [4, с. 89].

Корупція є однією із найбільших проблем сучасного суспільства. Це явище існує з того моменту, як з'явилася перша держава, та як відомо, остаточно цей феномен викоринити ще не вдалось. Хоча деякі держави завдяки антикорупційним схемам мали змогу зменшити масштаби корупції, але з часом з'являлись нові форми, методи та засоби її прояву. Як зазначає Ф. Фукуяма: «З політичного погляду

корупція підриває легітимність політичних систем, даючи елітам альтернативні до справжнього демократичного вибору способи утримання влади. Коли люди сприймають авторитарні уряди як ефективніші, ніж корумповані демократичні, то це шкодить перспективам демократії. Проте явище, якому дали назву "корупція", містить широкий спектр поведінки, економічні та політичні наслідки якої сильно різняться. Вражає те, що попри всі академічні зусилля у вивченні корупції досі нема загальноновживаної термінології для різних форм корупції. Перш ніж взятися за корупцію, ми потребуватимемо певної концептуальної ясності щодо того, що це таке, і як це співвідноситься з більш широкою проблемою доброго уряду» [6].

Корупція зустрічається у будь-яких політичних та економічних системах та є складовою устрою використання суспільства бюрократичними структурами. «До політичної корупції відносяться дії, що пов'язані з політичною сферою: виборчий процес, законотворчий, приватизаційний, бюджетний. Визначення та характеристика політичної корупції єдині в тому, що це явище притаманне всім державам світу і є невід'ємним атрибутом публічної влади. Володіння адміністративною владою є водночас можливістю для зловживання нею в будь-якій формі» [1, с. 72].

В умовах демократичного політичного режиму корупція поступово стає другорядним явищем, яке не має потужного впливу, або ж стає більш-менш контрольованим явищем. Це відбувається через відкритість політичної системи, активність мас медіа та громадянського суспільства. Вплив мас медіа полягає у тому, що «Засоби масової інформації в сучасному політичному процесі постають не лише як провідник інформації, але і як інстанція «називання» та інтерпретації подій. ЗМІ, завдяки своїм величезним можливостям впливу і охоплення аудиторії, створюють не лише думки про події.

Вони роблять з події новину, і, поміщаючи дію в символічний простір, інтерпретуючи її, відтворюють подію» [7].

Саме мас медіа здатні створити інформаційні умови щодо усвідомлення громадянами небезпеки політичної корупції та сприйняття її як різновиду девіантної поведінки.

Іноді корупція стає невід'ємною частиною державного та громадського життя, така ситуація виникає за умови наявності у суспільстві нестримного користолюбства. «Політична корупція – це посадові зловживання суб'єктів, наділених політичною владою (політичних і державних діячів, публічних службовців вищого рівня), спрямовані на досягнення політичних цілей (утримання та зміцнення влади, розширення владних повноважень) та/або з метою збагачення» [3, с. 67].

Як зазначає В. Асафайло: «Боротьбу з корупцією проводять держави практично всіх типів. Більше того, усі держави змушені тією чи іншою мірою боротися з нею. Якщо звернутися до передвиборних програм кандидатів на пост Президента України, то майже кожний претендент приділяє велику увагу цьому питанню, натомість жодний не пропонує ґрунтового плану протидії корупції» [5, с. 774].

Проблема сучасного суспільства полягає в тому, що корупція стає для нас повсякденністю. Вона поширена практично у всіх сферах життєдіяльності людини.

Психологічні передумови корупційних проявів можна умовно розділити на ті, які притаманні державним службовцям різних ланок влади. Це зумовлено особистим життєвим та службовим досвідом, посадовими можливостями названих категорій державних службовців, наявністю інформації та доступом до неї при виконанні завдань, пов'язаних зі службовою діяльністю, різним соціальним статусом цих категорій у суспільстві, а відповідно до цього наявністю різних соціальних потреб.

Треба зазначити, що для різних категорій державних службовців рівень корупції різний. Тобто, для працівників

середньої ланки управління матеріальне забезпечення важливіше, ніж для вищої. Керівники вищої ланки забезпечені краще, тому вони більш зацікавлені в прийнятті рішень, які мають юридичні наслідки, та наданні вказівок підлеглим, тому можна зробити висновок, що корупційні прояви у даної категорії державних службовців характеризуються владно-розпорядчою діяльністю.

Причиною скоєння таких противоправних дій є різною. Окрім матеріальних причин, також присутні питання вирішення проблем та задоволення інтересів не тільки особистих, а також і впливових осіб. Слід визнати той факт, що наслідки від корупційних діянь, які вчинюються державними службовцями нижчої ланки, суттєво відрізняються від наслідків таких правопорушень посадових осіб вищих ланок.

На мою думку, феномен корупції, як девіантної поведінки полягає в тому, що кожен розуміє той факт, що політична корупція – це негативне явище. Але, водночас, викоринити його повністю практично неможливо. Корупція засуджується у суспільстві, у мас медіа, кожен громадян скаржиться на те, як корупція негативно впливає на його становище, усвідомлює наскільки це руйнує усі соціальні інститути. Саме у сформованій громадській думці щодо необхідності подолання політичної корупції, як різновиду девіантної поведінки є джерело оптимізму щодо можливості вирішення цієї складної соціальної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Андрійко О. Ф. Правові засоби протидії корупції // Часопис Київ. університету права. – 2007. – № 4. – С. 3–8.
2. Гидденс Э. Социология / Энтони Гидденс. – М. : Эдиториал УРСС, 1999.

3. Деріга В.В. Політична корупція: визначення та особливості // Наукові праці. Серія «Політологія», 2009. Том 110. – Випуск 97. – С. 72–76.

4. Логачев М. Г. Корупція як форма девіантної поведінки персоналу правоохоронних органів / М. Г. Логачев – Київ: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015.

5. Суспільство ХХІ століття: кризь призму історії до сьогодення [матеріали Звітної всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів «Протидія політичній корупції у передвиборних програмах П. Порошенка та В. Зеленського» 18 травня 2019 р.]. – Одеса: НУ «ОЮА», 2019 – 911 с.

6. Фукуяма Ф. Що таке корупція і як з нею боротися / Френсіс Фукуяма

7. Яковлев Д. В. Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності : [автореферат дисертації [електронний ресурс]/ Денис Вікторович Яковлев. – Одеса: НУ «ОЮА», 2003. – 16 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1656>

Алещенко О.С.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО, ЯКІ ВПЛИНУЛИ НА ЙОГО ПОЛІТИЧНУ ПОВЕДІНКУ

*«Весёлых любят меньше, но быстрее»
В. Висоцький*

Діяльність людини зумовлена спрямованістю її особистості, яка частково характеризується її потребо-мотиваційною

сферою, яка у свою чергу являється вихідною ланкою цієї спрямованості. Це соціальне, динамічне явище, що формується у процесі виховання [1].

Тож сфера діяльності людини зумовлена не тільки її індивідуальними якостями, а й її пристосуванням у суспільстві, яке за Е. Еріксоном у процесі онтогенезу забезпечують різні соціальні об'єкти, шляхом взаємодії з людиною [2]. А також за Д. Ельконіним особистість формується у діяльності людини у системі «дитина – соціальний предмет» та «дитина – соціальний дорослий», які чергуються між собою, періодично акцентуючись для утворення новобудов, необхідних для забезпечення постійності цього процесу [3].

Згідно цих тверджень, доцільно буде зазирнути у дитинство та юність новообраного президента, щоб побачити повну картину його становлення як політика.

У інтерв'ю для документального серіалу «Квартал та його команда» мати Володимира Зеленського розповідає: «Я рідко на нього кричала. Він загалом був таким хлопчиком, що й не треба було, він сам все робив» [4].

Ми можемо зробити висновок, що мова іде про період розвитку дитини, коли ведуча діяльність є предметно-орудійною, тобто вік від 1 до 3 років. У цей час дитина має оволодіти суспільно відпрацьованими способами дії з предметами у співпраці із дорослим. Важлива новобудова даного етапу – розвиток мовлення та наглядно-дійового мислення. Цей період завершує епоху раннього дитинства, яка складається з немовлячого періоду (0-12 міс.) та періоду раннього дитинства (1-3 р.), так званою, кризою 3-ьох років, коли дитина прагне сама виконувати операції з різними предметами, які можуть бути їй і не під силу. У цей час марно сварити дитину за її надмірну жагу до самостійності, тож ми можемо побачити, що ця криза нормально минула у маленького Володимира, адже мати (певно) поступалася йому,

чим допомогла вдало ступити на наступний етап розвитку особистості [2].

Далі вона говорить: «Він дуже любив дітей, а діти його любили. Він навіть у садочку згуртовував навколо себе всіх дітей» [4].

У цьому уривку мова іде про вік від 3 до 7 років, коли ведучою діяльністю дитини є сюжетно-рольова гра. Це час формування потреб у суспільному визнанні та оцінці діяльності суб'єкта. Ми можемо побачити, що вже тоді Володимир був лідером та отримував достатню кількість «поглажувань» (термін Е. Берна) від своїх однолітків, і ця його риса – бажання бути у центрі уваги – червоною стежкою проходить крізь усе його життя [5].

Відомо, що сім'я Зеленських 4 роки прожила у Монголії, у місті Ерденет, де Володимир пішов у перший клас у віці 8 років, згідно законів тієї країни [6]. Цей вік вважається запізнім для початку навчання у школі, адже уже у 5 років дитина освоює предметно-образне мислення, а до 7 років у її поведінці починають проявлятися елементи довільного, формується певна внутрішня позиція та мовленнєво-логічне мислення, і головним протиріччям цього віку стає поява нових можливостей у діяльності, які блокуються старим образом життя. Тобто у 6-7 років дитина стикається з новою кризою, яка носить соціальний характер – зміна соціального статусу, але має під собою фізіологічне підґрунтя, а завдяки заняттям у школі, у 8 років вона вже має оволодіти самоконтролем та рефлексією, новими способами привернення уваги (вчителя) до себе [2].

Вчителька музики Володимира, вже у криворізькій школі, розповідала, що ще у ранньому шкільному віці він часто прибігав на перерві до кабінету, щоб постукати у барабани (процеси збудження домінують над процесами гальмування).

Володимир згадує випадок після першого дня у новій школі: «Я прийшов зі школи, було застілля. Вся вчена рада,

друзі-співробітники батька зібралися у нас вдома. Я сказав якесь слово, типу «обалденно», тільки через мат. Я просто почув це у школі. Справа у тому, що у Монголії ніхто не матюкався і я не розумів, що це. Була пауза звісно, а потім (як це було смішно) всі ці вчені, вони ржали, вони реготали. Тому що я у першій день у школі зловив не знання, а «знання» нашої рідної давньоруської мови» [4]. Це сталося приблизно у 9 років.

Така ситуація звісно смішна своєю безглуздістю, проте дуже показова. Адже криза 7 років пов'язана з втратою дитячої безпосередності, коли діти вже розуміють доречність або недоречність своїх дій у деяких ситуаціях, а подібні нові відкриття, які вони приносять зі школи вже не розповідаються першочергово батькам, тому що їх авторитет у очах дитини помітно знижується, порівняно з авторитетом вчителя [2].

Невдале подолання будь-якої з криз не ставить хрест на нормальному становленні особистості людини, адже завжди є можливість наздогнати утворення новобудов, проте воно певним чином змінює вектор подальшого розвитку. У дорослому житті президента ми можемо побачити відголос цього зволікання у багатьох проявах. Наприклад, іноді різкий, некоректний гумор та висловлювання, нехтування стилістичним забарвленням агітаційної програми під час виборчої гонки та час від часу невміння стримувати свої емоції (порівняння України з низкою образливих понять, відеоролики, поведінка під час дебатів, показове кидання слухавки під час прямого ефіру).

Зеленський розповідає: «Батько працював там (у Монголії) протягом 20-ти років, це якийсь жах. Він цій країні віддав усе: здоров'я, науку, мозок, учнів, а найголовніше, що оцінити можу лише мабуть я як син – це він віддав їй час, мій» [4].

Сьогодні, судячи з того, що розповідає родина ЗМІ, стосунки Володимира з батьком базуються на довірі та взаєморозумінні. Батько – приклад для наслідування, головний

радник, вони пишаються один одним. Проте у дитинстві роль батька для сина надзвичайно важлива. З 6-ти років спілкування батька із сином у родині Зеленських було обмежено, тому хлопчику доводилося завойовувати увагу батька, який ще й до речі був суворою людиною. Згодом Володимир навчиться отримувати недостатню увагу та визнання його успіхів завдяки сцені [6].

«Виходячи на сцену, я отримував два відчуття. Перше – страх, а друге (після того, як ти здолав цей страх) – це задоволення», - каже Зеленський [4]. Така собі сублимація за З. Фройдом [7]. Або, за теорією Г. Сельє позитивний бік стресу, який утримує наш організм та психіку у тонусі [8].

Володимир у жартівливій формі згадує, що «4» з математики у них вдома означала траурний день, не похорон, похорон – це «3». Згідно записів у класному журналі, теперішній президент мав схильність до вивчення гуманітарних наук. Він мав відмінно майже з усіх предметів, окрім чотирьох, один з яких – математика. Трохи сумно Зеленський говорить про те, що його невражаючі досягнення з цієї дисципліни іноді навіть обурювали батька [4].

Вже з початку навчання у школі батьки перестають бути для нас головною авторитетною фігурою, натомість думка вчителя про дитину тепер є для неї найважливішою та визначальною у діяльності дитини, на 10-му році життя авторитетна фігура в очах дитини знову змінюється та переноситься на його однолітків, у старших класах діти частково починають орієнтуватися не лише на думку оточуючих про себе, а й на власні професійні інтереси та формують певний світогляд. Марно змушувати дитину встигати в усьому та всюди, тим паче, коли вона й так показує гарні результати. Така поведінка батьків не зробить із дитини чемпіона, а лише зіпсує стосунки між ними [2].

Відомий факт, що у Володимира Зеленського з дитинства був дуже низький голос. Коли він прийшов у шкільний хор,

вчителька вагалася, чи брати його, адже вона розуміла, яка реакція буде у дітей на його співи, але відмовити цій «ляльці» було неможливо. Деякий час над ним дійсно сміялися, і хлопчик мав деякий комплекс через таку свою особливість, проте, як Володимир сам каже про себе, він хлопець не дурний, він зрозумів, що це запам'ятовується [4].

Взагалі поняття «комплекс неповноцінності» ввів А. Адлер у своїй індивідуальній психології. Відчуття неповноцінності з'являється у будь-якої дитини ще у ранньому дитинстві через те, що деякі операції їй ще недоступні, на відміну від дорослого. Це відчуття абсолютно нормальне і навіть носить позитивний характер, адже воно запускає, так зване, прагнення до переваги, яке вважається рушійною силою розвитку особистості. У здорової людини це відчуття наближено до поняття самореалізації, але у невротика воно проявляється у самозвеличуванні, зневазі духовних та інших цінностей у досягненні мети, тобто перетворюється на комплекс [9].

Наскільки ми можемо судити, саме у цій галузі Володимир вдало пройшов шляхом прагнення до переваги та подолав відчуття власної недосконалості, адже наразі це відкрита медійна людина, яка не боїться виступати на публіці у різноманітних амплуа, висловлювати свою думку на широкий загал та вступати у дискусії з більш досвідченими у певній сфері людьми, зокрема політиками.

Проте, проаналізувавши деякі відомі факти про дитинство та юність вже діючого президента Володимира Зеленського, ми можемо побачити, що це людина, яка майже постійно мала щось доводити та завойовувати місце під Сонцем, щоб залишатися бажаним та визнаним серед свого оточення. Окрім того це яскраво виражений екстраверт, людина, яка згуртовує навколо себе інших, ініціативна, має добре розвинені інтелектуальні та творчі здібності, цілеспрямована.

«Це було поле, на якому можливо було якось відігратися, - каже Володимир про змагання КВН між учнями та вчителями,

які він запропонував у випускному класі. – Ну а що, якби я програв, я не знаю, я б задушив себе, зламав би руку кришкою фортепіано, щось таке б зробив. Програш гірший за смерть» [4].

Така модель поведінки – компенсувати недосконале, здивувати, привернути увагу, змусити людей отримати задоволення від співпраці із собою - за Бассом визначається як «спрямованість на спілкування». Вона характеризується прагненням особистості за будь-яких умов підтримувати добрі стосунки з людьми, що часто перешкоджає виконанню конкретних завдань або наданню щирої допомоги іншим. Така людина виявляє стійкий інтерес до спільної діяльності, хоча її фактичний внесок у виконання завдання може бути мінімальним [10].

Тому рішення Зеленського йти у політику має внутрішню мотивацію, що він до речі не заперечує, а його дії підчас виборчої гонки яскраво підтверджують спрямованість на спілкування, за термінологією, тобто спрямованість на визнання та підтримку у його починаннях. У сумі така індивідуальна особливість даної політичної фігури й грамотна та професійна робота його команди дає, абсолютно зрозумілий з точки зору психології, успіх Володимира Зеленського у завоюванні настільки великого електорату. Але чи отримає Україна бажаний результат за керування такої людини, тому що, якщо говорити простими словами, Володимир – не лідер, а душа компанії.

Список використаних джерел:

1. Мельник С. Н. Психологія особистості [навчальний посібник] / С. Н. Мельник. – В.: Видавництво ДДУТІДОТ, 2004. – 97 с.
2. Еріксон Е. Дитинство та суспільство / Е. Еріксон. – Санкт-Петербург: ИТД «Летний сад», 2000. – 416 с./ Пер. з англ. Вид. 2, перероб. та доповн.

3. Ельконін Д. Б. До проблеми періодизації психічного розвитку у дитячому віці// Питання психології. – Москва: «Школа-Пресс», 1971.
4. Документальний серіал «Квартал та його команда». 1 серія [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=AMBNAvKWtn8&t=2416s>.
5. Берн Е. Ігри, у які грають люди / Ерік Берн. — Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. — 256 с.
6. Товт А. Дитство Володимира Зеленського [електронний ресурс] / Анастасія Товт. —
7. Режим доступу: <https://strana.ua/articles/special/197655-detstvo-vladimira-zelenskoho-v-krivom-rohe-kakim-rebenkom-byl-povuj-prezident-ukrainy.html>.
8. Фройд З. Введення до психоаналізу / Зигмунд Фройд – Москва: АСТ, 1915, 1917, 1930.
9. Сельє Г. Нариси про адаптаційний синдром / Г. Сельє. - Москва: «Просвещение», 1960.
10. Адлер А. Наука жити. Комплекс меншовартості та комплекс переваги / А. Адлер. – Київ: Port-Royal, 1997.
11. Буленко Т. В., М. І. Мушкевич, Р. П. Федоренко Діагностика особистості в практичній діяльності психолога: [науковий методичний посіб] / Буленко Т. В., Мушкевич М. І., Федоренко Р. П.. – Львів: Вежа, 1996.

Аміров А.О.
*аспірант кафедри політичних теорій
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ (НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛІВ ЗМІ)

20 травня 2019 року відбулось урочисте засідання Верховної Ради України, присвячене складенню присяги новообраним Президентом України – Володимиром Зеленським. У своїй інавгураційній промові В. Зеленський більше детально зупинився на внутрішньополітичному порядку денному: оголосив про розпуск Верховної Ради України, звернувся до депутатів з пропозицією звільнити представників «силового блоку» в уряді, а весь уряд закликав піти у відставку. Щодо питань зовнішньої політики, обрання зовнішньополітичного курсу, то вже на початку промови В. Зеленський зазначає: «Європейська країна починається з кожного... Ми обрали шлях до Європи, але Європа – не десь там. Європа ось тут (у голові – ред.). І це – наша спільна мрія» [4].

Серед ініціатив, які стосуються зовнішньої політики, слід також відзначити пропозицію щодо надання громадянства української держави усім українцям у світі, повернення втрачених територій та творення стандартів НАТО в армії. Зрозуміло, формат інавгураційної промови не передбачає деталізації кроків Президента України щодо зовнішньополітичного курсу держави.

Отже, спробуємо здійснити моделювання зовнішньої політики України після президентської виборчої кампанії на основі матеріалів мас медіа, виборчої програми В. Зеленського, інтерв'ю спікерів «ЗЕ!команди». Як вже

зазначалось, проблема зовнішньополітичного вибору займала важливе місце у програмах кандидатів у Президенти України [1]. Слід враховувати, що під час електоральних кампаній проблема зовнішньої політики України формулюється кандидатами, їх штабами, еспертами та мас медіа у категоріях вибору. Йдеться про визначення альтернатив (Захід або Схід, ЄС або позаблоковість, ін.) та вибір однієї з них. Такий підхід має свою специфіку, адже «Теорія вибору – це одна із наукових моделей прийняття раціональних рішень у умовах нестабільності, кризи, перехідного періоду. Тобто, коли «застарілі» мета-наративи та системи обґрунтувань прийняття рішення вже не діють, а «нові» іще не сформовано, або вони не є усталеними. У теорії вибору поєднуються макросоціологічні підходи, які зосереджуються на дослідженні суспільства, соціальних систем і великих соціальних груп та мікросоціологія з її традиційною увагою до повсякденності, індивідуальної поведінки та взаємодії face-to-face. «Ситуація вибору», як центральне поняття теорії розуміється як пошук та визначення оптимального варіанту з-поміж наявних альтернатив. У ситуації вибору (у тому числі – вибору політичного) перетинаються соціальне та індивідуальне, дія та структура, знання та досвід. Вибір у сучасному світі є складовою щоденної, рутинної діяльності індивідів. У цьому сенсі, усі соціальні поля (політика, економіка, культура, наука, освіта, ін.) є результатом індивідуального та колективного (публічного) вибору. При цьому, вибір, – це і складова, і результат соціальних відносин, він обумовлений соціально; актор вибору не може вийти за межі соціального простору, ані у альтернативах, ані у самому рішенні та його реалізації» [9].

Яким буде зовнішньополітичний вибір Президента України? У штабі кандидата запевняють: «Проєвропейській на 100 %!»: «Про це в ефірі «Громадського» заявила радник Зеленського з правових питань Ірина Венедиктова. Вона окремо наголосила, що Зеленський не є «проросійським

кандидатом». «Він ні в якому разі не проросійський кандидат, і це основний меседж штабу», - сказала Венедиктова» [7].

У статті «Зовнішньополітичний курс: куди Зеленський поведе Україну?», наголос робиться на деяких принципових положеннях передвиборчої програми: «У своїй передвиборчій програмі «Я розповім вам про Україну своєї мрії» кандидат Зеленський назвав НАТО – «запорукою нашої безпеки». Однак вступ в Альянс він вважає можливим лише після проведення всеукраїнського референдуму. Згадує у своїй програмній декларації Зеленський і країни-гаранти Будапештського меморандуму. До них кандидат хоче апелювати в частині надання допомоги щодо завершення війни, повернення тимчасово окупованих територій і відшкодування РФ нанесеної Україні шкоди» [8].

Вибір українською державою європейського та євроатлантичного вектору закріплений у Конституції України. З іншого боку, Н. Ромашова звертає увагу на амбівалентність позиції виборців В. Зеленського: «Велика кількість виборців, які проголосували за Зеленського, є прихильниками членства в НАТО і в ЄС (близько 40%). Але не менша кількість людей, які проголосували за нього, виступають кардинально проти цієї інтеграції. Тому, вочевидь, Зеленському доведеться лавірувати» [8]. В інтерв'ю «РБК-Україна» В. Зеленський заявив: «Ти єднаєш людей... А я хочу об'єднати країну. Я буду кожен день записувати відео до східних регіонів України і говорити їм: дивіться, НАТО – не звірюга, не проковтне вас. Дивіться, що це. Нехай люди думають, нехай почнуть читати про це, нехай почнуть вивчати» [8].

У статті BBC News Україна також відзначається, що зовнішньополітичний курс на інтеграцію до ЄС та НАТО не зазнає змін. На думку експертів, «Зовнішньополітичний курс залишиться таким самим. Україна не зійде з курсу на НАТО і ЄС. У публічних заявах Володимир Зеленський це підтримує, західний вектор був візуалізований його поїздкою до Франції.

Тому критичної ситуації не буде, безвізовий режим залишиться», - каже Валерій Ключок... «Якщо буде чітко задекларований перелік дій країни у зовнішній політиці і ці дії втілюватимуться, то для західних партнерів не матиме значення прізвище президента – Порошенко чи Зеленський», - вважає політолог Петро Онищук... Політичний оглядач Ольга Мусафірова зазначає, що перед другим туром виборів Володимир Зеленський зробив кілька заяв, які дають підстави вважати, що він не має наміру змінювати проєвропейський курс України»[2].

У заявах В. Зеленського також бачимо розуміння зовнішньополітичного вибору. «Ми обрали напрямок до Європи, однозначно, ми хочемо бути не совком, ми хочемо бути європейською державою»[6].

Натомість, деякі журналісти, згадуючи події попередніх років, наголошують на небезпеках перегляду зовнішньополітичного курсу країни: «Незважаючи на запевнення самого Зеленського та представників його команди про відсутність намірів ревізувати зовнішньополітичний курс, ризики, що це відбудеться, нехай і в завуальованій формі, залишаються надзвичайно високими. Врешті, той-таки Янукович у 2010-му також обіцяв дотримуватися курсу на євроінтеграцію та кілька років переконував українське суспільство в готовності підписати Угоду про асоціацію з ЄС... Тож загроза модифікованих Харківських угод-2 в тій чи іншій формі залишається вкрай актуальною. Варіантів тут безліч – від реалізації російського бачення мінських угод до «відновлення співпраці в економічній сфері», зокрема через капітуляцію України в газовому протистоянні під приводом уникнення загрози втратити транзит газу чи отримати тимчасову, не виключено, що ефемерну, знижку в обмін на прямі постачання газу й повернення України на монопольну голку Газпрому» [5].

На думку депутата Європарламенту від Німеччини з фракції Європейської народної партії Міхаеля Галера, «Зеленський зробив дуже цікаву заяву. Він звернувся до громадян на пострадянському просторі й сказав: мовляв, подивіться, те, що можливе в Україні, є можливим і для вас. Таким чином він кинув виклик пострадянським структурам і особливо також Путіну. Але для Росії тут ідеться швидше про внутрішньополітичне питання. Що ж стосується зовнішньої політики, то тут важливо зберігати діалог. У нас уже є мінський процес» [3].

Б. Яременко вважає, що усі розмови про можливий перегляд європейського вибору країни – це частина передвиборчої стратегії опонентів В. Зеленського. «Розмови про зміну зовнішньополітичного курсу, яка нібито чекає на Україну, стали породженням диявольських виборчих технологій, за якими є лише один кандидат, який пропонує «патріотичний погляд», тож решта пропонуватимуть щось інше, і неодмінно – погане» [10].

Натомість, цей зовнішньополітичний курс, аби досягти амбітної мети – інтеграції до ЄС та НАТО – потребує підвищення ефективності у процесі реалізації. Зокрема, експерти відзначають необхідність суттєвих змін у внутрішній політиці, посилення ролі парламенту та профільного міністерства у здійсненні європейського та євроатлантичного вибору України. «Якщо парламент доріс до того, щоб «ліцензувати» українських послів, йому потрібно дорости до спільної з президентом і урядом відповідальності за реалізацію зовнішньополітичного курсу. Як мінімум – здійснювати парламентський контроль за якістю його реалізації. Приміром, через звіти українських послів та дипломатів чи повноцінні конференції за участю усього українського дипкорпусу... Закладення основ нової дипломатії України... має полягати не лише у формуванні багатопартійної підтримки курсу, але й

докорінній реформі усієї системи управління зовнішньою політикою» [10].

Таким чином, у матеріалах ЗМІ під час виборчої кампанії активно дискутувалось питання вибору зовнішньополітичного курсу. Обґрунтовано визначались небезпеки зміни вектору зовнішньої політики, а також необхідність підвищення ефективності руху до ЄС та НАТО. Серед проблем, пов'язаних із вибором зовнішньополітичного курсу аргументовано відзначались амбівалентність громадської думки з цього питання, недостатня ефективність внутрішньополітичних реформ, потреба у посиленні ролі парламенту та МЗС у реалізації обраного курсу.

Список використаних джерел:

1. Аміров А.О. Зовнішньополітичний вибір України у програмах кандидатів у Президенти України 2019 року // Суспільство XXI століття: кризь призму історії до сьогодення: [матеріали всеукраїнської наукової конференції 18 травня 2019 року]. – Одеса, 2019. – 907 с.

2. Дорош С. Зеленський-президент: п'ять надій, що не «все пропало»[електронний ресурс] / С. Дорош. – BBC News Україна. – 23 квітня 2019. – Режим доступу:<https://www.bbc.com/ukrainian/features-47933908>

3. Галер М. Зеленський кинув виклик Путіну[електронний ресурс] / Міхаель . Галер. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/a-48434537>

4. Інавгураційна промова Зеленського. Повний текст[електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-promova-zelenskoho/29952433.html>

5. Крамар О. Зеленський і Росія: пастки розставлені[електронний ресурс] / О. Крамар. – Український тиждень. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Politics/229601>

6. Ми обрали напрямок до Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/golovni-novyni/my-obraly-napriamok-do-yevropy-piat-tsytat-volodymyra-zelenskoho-488950.htm>

7. «Проєвропейський на 100%»: у Зеленського відповіли, яким буде його зовнішньополітичний курс[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/elections/10505145-proyevropeyskiy-na-100-u-zelenskogo-vidpovili-yakim-bude-yogo-zovnishnopolitichniy-kurs.html>

8. Ромашова Н. Зовнішньополітичний курс: куди Зеленський поведе Україну?[електронний ресурс] / Н. Ромашова. – Режим доступу: https://24tv.ua/zovnishnopolitichniy_kurs_kudi_zelenskiy_povede_ukrayinu_n1144802

9. Яковлев Д.В. Дилеми вибору [електронний ресурс] // Молодий вчений. – 2016. - № 7 (34). – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/120.pdf>

10. Яременко Б. Зовнішньополітична чернетка для Зеленського: як зміниться шлях України до ЄС та НАТО [Електронний ресурс] / Б. Яременко. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/04/26/7095703/index.amp>

Аркушина Є.І.
*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК СУЧАСНИХ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Розгляд даної теми доречно буде розпочати із аналізу наданого Константинополем Томосу про автокефалію Православної Церкви України, відбулося 5 - 6 грудня 2019 року в патріаршому храмі Юрія Переможця на Фанарі. Це стало однією із найзначущих історичних подій, яка дала початок потенційно одній із найбільших Церков Вселенського Православ'я.

Насамперед, Томос дійсно надає автокефалію, а не автономію у певних межах. Тобто йде мова про те, що Православна Церква України стає повністю незалежною та самостійною. Це варто відзначити тому, що одразу після підписання документу з'являлась інформація від прихильників Московського Патріархату про те, що це лише автокефалія, до того ж, неканонічна [1].

При цьому, не можна не врахувати те, що даний документ також містить і нові підходи до вирішення питання, які могли з'явитись і у результаті рішень Всеправославного собору 2016 року, так і подій, що були до та після нього. Також було враховано досвід інших Церков у своїй внутрішній організації.

Зазначимо те, що положення Томосу в жодному випадку не є теоретичними, більш того, без їх чіткого виконання саме існування ПЦУ може стати під загрозою. «На усіх цих умовах, наша Свята Христова Велика Церква благословляє і проголошує Православну Церкву України Автокефальною» [2].

Окрім цього, цікавим та актуальним до розгляду в контексті цієї теми є ставлення української влади до релігійної теми у різні часи незалежності. Не секрет, що вона намагалася вирішити церковне питання в Україні протягом багатьох років. Президент Кравчук сильно співчував незалежності Української Церкви від Москви. Леонід Кучма у другій каденції також зацікавився цим питанням.

На думку релігієзнавців, святкування 2000-річчя Різдва Христового стало поворотним моментом для другого президента України. Саме тоді на саміті в Єрусалимі Кучма був одним. Питанням автокефалії займався також Віктор Ющенко. Він навіть запросив Патріарха Варфоломія до Києва в 2008 році. За словами інформованих осіб, Україна була буквально за крок від церковної незалежності. Проте Росія взяла дипломатичні канали і зуміла зірвати надання Томосу Україні.

Віктор Янукович був єдиним президентом України, який не сприяв незалежності церкви. Однак це не означає, що він не мав власної релігійної політики. Він також хотів вирішити питання про відокремлення православ'я, але за російським сценарієм вигнати всіх у Московський патріархат.

П'ятий Президент України не став винятком серед інших. За словами самого Порошенка, протягом декількох років на вищому рівні відбувалися переговори, приховані від очей сторонніх. Це дуже схоже на правду, тому що якби це було відомо широкому колу людей, то навряд чи ми змогли б дістатися до фінішу.

З публічних виступів Президента та його підлеглих стає зрозуміло, що гру грали на високих сценах. Те, що вдалося переконати Вселенський Патріархат і Синод офіційно прийняти апеляцію, вже є досягненням дипломатії. Більше того, поїздки Російської Православної Церкви до інших місцевих церков свідчать про те, що вони не знали про переговори між Києвом і Константинополем [3].

Українська влада активно співпрацює з місцевими церквами. І в цьому немає нічого дивного або незаконного. Противник церковної незалежності постійно наполягає на отриманні державних договорів у церковних справах. Однак це свідомо маніпуляція, влада не наважується ставити під сумнів внутрішнє церковне життя, вчення, канони, догмати або ритуальні практики. Держава в особі Президента і дипломатичного корпусу лише сприяє налагодженню контактів між окремими релігійними організаціями в Україні та іноземними центрами, маючи на це право. Достатньо ознайомитись зі статтею 30 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», щоб перейти до того, що держава має право здійснювати політику саме в цьому напрямку:

«Сприяння участі релігійних організацій у міжнародних релігійних рухах, форумах, ділових контактах із міжнародними релігійними центрами та зарубіжними релігійними організаціями» [4].

У боротьбі за Україну, нинішня Росія змагається не за «європейське коріння» вже хоча б тому, що у Росії це зараз геть не в тренді. Опинившись у «геополітичній самотності», Росія не залишає імперську мрію. Навіть більше: ця самотність лише посилює бажання країни повернути собі велич. І тут православ'я стає заручником геополітичних ігор.

Щодо України, вона не є найкращим варіантом для поглинання. Справа в тому, що через розв'язання широкомасштабної війни Росія може опинитись у повній ізоляції світової спільноти. Окрім цього, є ще й інший фактор: внаслідок розпочатої Росією гібридної війни, український народ все більше згруповується та стає готовим захищати свою свободу із зброєю у руках.

Існує думка про те, що існування незалежної церкви в Україні, її автокефалія набагато простіше сприймалися б російською свідомістю, якби державний та церковний центр

України знаходився у будь-якому місті нашої країни, окрім Києва. Це пояснюється тим, що кожна імперія завжди намагається приписати собі досить почесне походження. Москва тут не слугує виключенням, оскільки приписувала собі походження від хрестителя Русі київського князя Володимира.

Ідея Київського Патріархату шокувала російську самосвідомість. Проголошувалися звинувачення у «самозванстві» - історичному та канонічному. Закладалась думка про те, що Київський Патріархат – яскрава ілюстрація того, як далеко сучасна Україна відійшла від загальних традицій Київської Русі. Не останню роль тут зіграла і анафема на митрополита Філарета, що стала символічним прокляттям усіх претензій України на Київську спадщину.

На сьогодні Українське православ'я по багатьом параметрам залишається православ'ям пострадянським. Тут йде мова про те, що люди ще не здатні прийняти виклик християнської свободи та взяти всю відповідальність на себе, натомість залишається традиція перекладати цю відповідальність за свої вчинки та навіть життя і здоров'я на людей, що наділені вищим церковним саном. Окрім цього, існує ще й проблема серед представників священства, які все ще надто часто готові мовчати, вбачаючи соціальну несправедливість: необмежену владу олігархів та безправ'я бідних.

Православна церква в Україні не повинна обслуговувати чи то «русский мир», чи навпаки ідею радикального націоналізму, який намагається перетворити церкву на «колективного політрука».

Завдання Українського Православ'я інші:

1) Модернізувати (не виходячи за межі православної традиції)

2) Повернути християнські смисли сучасній європейській культурі. Це означає дійсно стати Церквою ХХІ століття, такою, яка вийде з культурного гетто «православної»

субкультури та стане культууроутворюючим інститутом суспільства.

Церква має стати одночасно святою і відкритою суспільству, універсальною та національною, єдиною і, в той же час, достатньо децентралізованою, ієрархічною і соборною, що поєднує вірність традиції з готовністю говорити з людьми сучасною мовою [5].

Сьогодні в Україні багато конфліктних ситуацій, пов'язаних з релігійним життям: віруючі - атеїсти, традиційні церкви - харизматичні рухи, православні - католики, євреї - мусульмани тощо, що говорить про те, що релігія часто використовується у політичних, фінансових та інших корисливих інтересах. Для вирішення цих проблем необхідно підвищувати освіту населення, сприяти толерантності до тих, хто думає інакше;

З приводу останніх подій, що пов'язані із отриманням Томосу про автокефалію та створенням ПЦУ, варто зазначити те, наразі тема залишається достатньо дискусійною, оскільки такий досвід в принципі є новим для нашої країни та церкви. Цікавим також є і той факт, що переважна більшість людей, які вважають себе віруючими не розуміє різниці між ПЦУ, РПЦ в Україні, колишніми УПЦ КП та УАПЦ. Тобто проблемою наразі є донесення достовірної інформації про зміни, що відбуваються. Окрім цього, все більш актуальною є залежність як новоствореної церкви, так і існуючих до того, під політичного курсу України.

Список використаних джерел:

1. Горбік С. Томос про автокефалію Православної Церкви України. Аналітичний огляд [Електронний ресурс] / Сяргей Горбік. — 2019. — Режим доступу: <https://site.ua/syargey.gorbik/17341/>.

2. Текст Томосу про автокефалію [електронний ресурс]. — Режим доступу:

<https://cerkvarium.org/dokumenty/tserkovni/tomos-pro-avtokefaliyu-pravoslavnoji-tserkvi-ukrajini>

3. Горєвой Д. Українська автокефалія: активність нашої дипломатії [електронний ресурс] // Релігійно-інформаційна служба України. – 2019. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/71557/

4. Закон України про свободу совісті та релігійні організації [електронний ресурс]. – 1991. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

5. Драбинко О. Українська Церква: шлях до автокефалії / Олександр Драбинко. – Київ: Дух і літера, 2019. – 684 с.

Барасій В.Ю.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська Юридична Академія»*

ШОСТИЙ «СЛУГА НАРОДУ»: ЗМІ ПРО ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО

Президентська виборча кампанія, яка щойно завершилась, потребує подальшого аналізу її перебігу та результату, а також ґрунтовного дослідження використаних у ній новітніх політичних та інформаційних технологій. Натомість, вже можна стверджувати, що передвиборчі стратегії кандидатів будувались на активному використанні комунікативних технологій та враховували віртуалізацію політики та виборів.

На думку Д. Яковлева, медіатизація політики «...змінює систему представництва громадянських інтересів, створює нові форми комунікації у сфері публічної влади, перетворює політику на медіа-процес, віртуалізує політичний простір, створює гіпереальність... Політики, партії, політична діяльність та виборчі змагання віртуалізуються...» [6].

На відміну від дискурсу політичної науки щодо президентської виборчої кампанії 2019 року, який ще тільки має сформуватись, у дискурсі мас медіа вже у ході кампанії були спроби дати оцінку виборчим технологіям В. Зеленського. Зокрема, відзначалась їх інноваційність та результативність.

Саме тому видається актуальним та своєчасним окреслити коло політичних технологій «команди Зе» у дискурсі українських мас медіа. Як пише Л.Климанська, «Технологія – поняття універсальне, існує у будь-якій сфері людської активності, зокрема може існувати і у людських стосунках» [5, с. 239].

Метою даного дослідження є висвітлення та аналіз характеристик політичних технологій, які використовувались під час виборчої кампанії кандидата у Президенти України В. Зеленського у матеріалах ЗМІ.

У статті «Чорне Зе!» Чому і як перемагають технології на виборах-2019» зібрано чи не усі характеристики виборчої кампанії: «Чорне дзеркало» по-українськи, «політеймент», «симулякр», «хайп», «розрив шаблонів», «загальносвітовий тренд» – з одного боку і «70 відтінків сірого» – з іншого [2].

У статті нагадується, що це далеко не перша спроба для акторів стати політичними акторами і створювати успішну виборчу кампанію. Фактично, це стало нормою, трендом у деяких країнах ЄС. Розповсюдженість практики, коли перемагає не професійний політик, пояснюється втомою громадян від традиційних еліт та лідерів.

«В Естонії у 2010 році театральна студія N099 поставила за ціль створити партію для участі у парламентських виборах. Мета її була – за визначенням авторів ідеї – «струсонути політичну систему країни»... Через місяць цей віртуальний проект, що називався «Єдина Естонія», набув такої популярності, що міг би бути серед лідерів виборів до естонського парламенту. Естонці сприймали перформанс як

обнадійливу реальність, і це, як вважали експерти, було підтвердженням втоми виборців від традиційних, усталених методів політичної боротьби» [2].

Тепер, після перемоги В. Зеленського, експерти наголошують на тому, що виборці голосували за «нове» порівняно зі «старим», а не за географічною чи мовною ознакою, ідеологію чи релігію, ставленням до минулого чи геополітичним вибором.

«Володимир Зеленський – несистемний кандидат, і його штаб досить вдало підтримує цю несистемність... Постійно ламають шаблони, коли ідеться про електоральні комунікації, демонструючи, що вони – інші», - каже у коментарі BBC News Україна партнер групи комунікаційних агенцій RAM group, директор з розвитку Центру стратегічних комунікацій StratcomUA Аліна Фролова [2].

Щодо позиціонування кандидата В. Зеленського, то він не тільки «новий» і «не-системний», а й «свій» для кожного виборця. Тобто, кожний виборець наділяє кандидата рисами, які сам хоче у ньому бачити. Наскільки це відповідає реальному В. Зеленському? «Головна мета була – якомога більше образу Василя Голобородька для того, аби протиставити себе системі. А система не знайшла, що йому протиставити у відповідь», – Костянтин Бондаренко, політолог [2].

Експерти порівнюють виборчу стратегію В. Зеленського з кампанією Д. Трампа. При цьому, ані у Зеленського, ані у Трампа, соціальні мережі не відіграли вирішальної ролі, хоча й активно використовувались. У кампанії Д. Трампа – Twitter, а у В. Зеленського – Instagram.

На думку А. Бондаря «Головна фішка (...) полягає саме в тому, що таргетування («target» - англійською ціль, мішень. - ред.)... визначає з меншою чи більшою чіткістю потенційного виборця і прицільно, із застосуванням усього арсеналу рекламних і медійних матеріалів його бомбить. Бомбить

точково, довго і методично, як бомбило виборців Трампа в США 2016 року», - пише Андрій Бондар у Facebook [2].

Критично до технологій В. Зеленського ставиться В. Бобиренко, який у статті «Зеленський і технологія трьох китів» зазначає: «Зеленський – це бренд. Зеленський це технологія. Технологія базується на трьох китах. Кит перший: Висміяти все українське. Через «Квартал 95» висміюється все українське. Знімаються всі українські міфи... Кит другий: Технологія нав'язаного вибору. Працюють соціологи. Соціологи визначають: а що потрібно простим людям? Виявляється, по всіх дослідженням, людям потрібен порядний керівник. Порядний, справедливий і чесний керівник... Кит третій: Хто перший нав'яже рамку... У військових це називається стратегічна ініціатива... Хто перший говорить: а ми не підемо на ваші ток-шоу, у нас спілкування з виборцем буде тільки в нашому форматі: через Skype, через Instagram, через Telegram, через Facebook – через що завгодно, але не так, як у вас... Я би назвав цю технологію технологією нав'язаної порядності. Або технологія «ну, какая разница?!» [1].

Тобто, технології В. Зеленського базувались на шоу «Квартал 95», серіалі «Слуга народу» і використанні соціальних мереж.

Як зазначив один відомий блогер : «Зеленський – перший і єдиний з усіх українських політиків, хто взагалі може обійтися без телевізора», - блогер Д. Казанський [4]. Дійсно, у ході кампанії виявилось, що для перемоги не потрібні телевізійні канали, намети і рекламні борди – усе те, до чого так звикли і обранці і виборці протягом десяти років.

Привернув увагу українських мас-медіа і пост у соціальній мережі Facebook відомої філософині та письменниці О. Забужко. У ньому вона прямо заявляє: «Зеленський» – це не ПОЛІТИК, «Зеленський» – це ТЕХНОЛОГІЯ... набір пікселів, коли хочете» [3].

Таким чином, у матеріалах ЗМІ визначено, що у виборчій кампанії В. Зеленського відбулось вдале поєднання віртуального і реального (рис та якостей персонажів фільму «Слуга народу» з уявленнями громадян щодо реального кандидата). Також було зроблено наголос на людських якостях кандидата. Це людина «з народу», яка не має відношення до існуючої політичної системи.

Список використаних джерел:

1. Бобиренко В. Зеленський і технологія трьох китів [електронний ресурс] / Віктор Бобиренко. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/04/10/7211778/>

2. Дорош С. Чорне Зе!" Чому і як перемагають технології на виборах-2019 [електронний ресурс] / Світлана Дорош. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47851688>

3. Забужко О. «Кожен п'ятий» або про виборців Зеленського [електронний ресурс] / Оксана Забужко. – Режим доступу: https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko/posts/10157224237113953?__tn__=K-R.

4. Казанський Д. Зеленський - перший і єдиний з усіх українських політиків, хто взагалі може обійтись без телевізора [електронний ресурс] / Денис Казанський. – Режим доступу: https://censor.net.ua/ua/news/3119872/zelenskyyi_pershyyi_i_yedyyny_z_usih_ukrayinskyh_politykiv_hto_vzagali_moje_obiyitysya_bez_televizora

5. Климанська Л.Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної «кухні»: [монографія] / Л.Д. Климанська – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 332 с.

6. Яковлев Д.В. Трансформації політичної влади в інформаційну добу // Вісник Одеського національного

університету імені І. І. Мечникова. - Одеса : Астропринт, 2007.
- Том 12, Вип. 6: Сер. «Соціологія, політологія». - Режим
доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/1479>

Борсук А.С.

*студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

НАРОСТАННЯ КОНФЛІКТІВ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

З середини ХХ століття на Близькому сході почалось наростання агресії і збільшилась кількість військових конфліктів. Деякі з цих конфліктів тривають й досі і можуть перерости у повномасштабні протистояння між державами в цьому регіоні.

Після Другої Світової Війни даний регіон спалахнув великою кількістю війн та конфліктів. Ці конфлікти ми можемо розділити за основами їх початку і головною метою.

- Конфлікти на релігійній основі - мають затяжний і кровопролитний характер, частина з них стають міжнародними конфліктами. Зазвичай для їх урегулювання використовувалися миротворці та міжнародні коаліції.

- Конфлікти на політичній основі – ці конфлікти мають за мету зміну політичного курсу країн, зміни влади в них, економічні зміни (збільшення/зменшення видобутку нафти та газу) та територіальні.

Конфлікти на Близькому Сході стали таким собі майданчиком для випробовування нових видів озброєнь, тактик, засобів для досягнення цілі, ідей і поглядів. Його економічну важливість важко недооцінити, продаж зброї ворогуючим сторонам, фінансування особливо небезпечних угруповань(проіранські бойовики, які воюють проти Асада в

Сирії та проти США в Іраку), більшість озброєння яке продається припадає на цей регіон. Війни за природні ресурси стали невід'ємними для цього регіону(навіть будучи зажатими в Бахгузькому котлі бойовики ІДІЛ продовжували нелегальну торгівлю нафтою з різними країнами). Конфлікти на релігійній основі тривають тут протягом декількох століть, вони визначаються своєю жорстокістю і масовістю – цьому сприяли вище перераховані факти.

Не варто забувати про озброєність Близького Сходу, цей регіон є основним ринком продажу зброї в світі, перетин між Азією Європою та Африкою робить його «різнобарвним» в озброєнні(місцями ми можемо побачити стару гвинтівку Мосіна 1891 року на ряду з сучасними снайперськими гвинтівками)

З перерахованих фактів зрозуміло його не згасання та спалахування все нових і нових конфліктів. Для прикладу візьмемо Американо-Іранський конфлікт, який може перерости у повномасштабну війну між цими

державами, що в свою чергу приведе до нових конфліктів в даному регіоні з залученням великої кількості держав. Так 7го травня 2019 року почалося загострення Американо-Іранських відносин, що привело до збільшення військової присутності США в Катарі та зосередження в цьому районі великої кількості кораблів (авіаносна група з великою кількістю кораблів, розташування 4 бомбардувальників В-52Н, які можуть нести ядерне озброєння).

Загострення відносин між Ізраїлем та Палестиною в останні дні стали другою проблемою на Близькому сході, адже можуть з легкістю перерости у реальну війну між цими державами.

Загострення ситуації в Лівії – привернуло увагу до себе з усіх сторін, які підтримують армії уряду і армії генерала Хафгара.

Загострення ситуації в Афганістані. Відновлення активних бойових дій між Талібаном та урядом при підтримці міжнародної коаліції.

Загострення Сирійського конфлікту – тут конфлікт триває з 2011 року. Участь в даному конфлікті приймають багато держав таких як : США, РФ, Велика Британія, Франція, Німеччина, Ізраїль. Найбільшої уваги до себе цей конфлікт викликав своєю тривалістю та використанням нових видів озброєння (удари по об'єктах ІДІЛ міжконтинентальними балістичними ракетами в 2017 році та стратегічними бомбардувальниками, тобто конфлікт переростав у брязкання зброєю).

Для даного регіону притаманні затяжні і кровопролитні бої за участю великої кількості техніки та людей. Також тут відпрацювалися ефективні удари смертників та терористів на урядові будівлі чи війська – головне завдання яких стало утворення хаосу та залякування населення. Фактично завдяки цим діям більшість держав приєдналися до міжнародної коаліції по протидії тероризму в даному регіоні. Багато з цих держав використовують свої антитерористичні і військові спецпідрозділи проти ІДІЛ та інших радикальних угруповань. Однак після втручання європейських держав в ці конфлікти – різко виросла терористична загроза для самих цих держав (так антитерористичні операції проводять на своїх територіях Франція, Німеччина, Бельгія та Нідерланди), в деяких державах до сих пір зберігається високий рівень терористичної загрози.

Гібридизація цих конфліктів – це еволюція сучасної війни, що робить конфлікти на Близькому Сході довготривалими і кровопролитними з залученням великої кількості людей і озброєння. Наростання агресії в даному регіоні буде й надалі тривати з перемінним успіхом дипломатичним і збройним шляхом. Ці конфлікти адаптувалися під сучасне міжнародне і гуманітарне право, що робить не можливе використання і

залучення великої кількості миротворчих сил для стабілізації ситуації в даному регіоні. Треба врахувати досить багато різних факторів для оцінки ситуації і аналізу їх, аби отримати варіанти вирішення всіх конфліктів.

Близький Схід – це як великий войовничий бджолиний вулик, який постійно загострюється і привертає увагу всього світу, який вимагає титанічних зусиль по вирішенню своїх конфліктів. Це є унікальність даного регіону, це вчить нас продумувати свої дії на п'ять кроків вперед, адже Близький схід не прощає помилок.

Список використаних джерел:

1. Горовіц Д , Л. Етнічні групи в конфлікті: теорія, зразки, політика / Дональд Л. Горовіц. – 2004.
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок / Генрі Кіссінджер – Київ: Наш Формат, 2017. – 320 с.
3. Фридман Дж. Горячие точки: геополитика кризис и будущее мира // Джордж Фридман. – Санкт-Петербург: Питер, 2016. – 400 с.
4. Mesquita de B. B. Bruce Bueno de Mesquita predicts Iran's future [електронний ресурс] / Bruce Bueno de Mesquita – Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=ts5MKtXNpMQ&t=950s>
5. International security and Estonia 2019 [звіт естонської розвідки]. – 2019
6. Estonian internal security service annual review 2018 [звіт естонської розвідки]. – 2018
7. United Nations Peacekeeping Operations [звіт ООН по миротворчим операціям].

Візняк А.Е.
*студентка філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ФЕНОМЕН ПОСТІДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Термін «постправда» став словом 2016 року згідно з Оксфордським словником та означав ситуацію, в якій об'єктивні факти менш важливі для формування громадської думки, ніж звернення до емоцій та особистих переконань. Таким чином, за останні роки межі між істиною та вимислом все більше стираються.

Часто постправду розглядають як пропаганду, яка змушує людей сприймати всі політичні ситуації однобоко, ставати все більш апатичними до пошуку альтернативних джерел інформації. З іншого боку, пост правду розглядають як відсутність довіри до експертів та влади. В таких умовах інформаційні війни набирають популярності та стають одним з основних методів політичної боротьби.

Психологічний підхід до дослідження інформаційних війн досліджує механізми впливу на психологічні процеси індивідів, що викликає зміни в ментальній сфері, визначає корекцію логіки сприйняття та відповідної йому політичної поведінки. Геополітичний підхід дозволяє розглянути основні методи сучасної світової політики для досягнення політичної та економічної влади в мирний період.

Конфліктологічна парадигма спрямована на адекватну оцінку стратегічного значення інформації у досягненні домінуючих позицій як результату боротьби за владу, ресурси та політичний статус. Системний підхід дає релевантний інструментарій для комплексного дослідження інформаційної війни з урахуванням тісного взаємозв'язку її окремих

елементів, їх рефлексії на дестабілізуючі фактори і тактику в рамках наступальних стратегій [5, с. 3].

У 1989 році В. Лінд запропонував концепцію періодизації поколінь війни. Війна першого покоління основана була на лінійній тактиці і тактиці колон, що дозволило максимізувати озброєну силу. В війні другого покоління масована вогнева потужність замінила роль військової маси. До останнього часу саме вона була базовою для армії США. Війна третього покоління базувалася на маневрі[6].

Четверте покоління війни Лінд характеризує такими рисами: децентралізація, втрата державної монополії на війну, ініціатива, повернення до війни культур, криза легітимності, прогноз війн на територіях багатьох країн.

Інформаційна війна являється цілісною технологією, спрямованою на досягнення гуманітарного підкорення деяких груп людей іншими. Вона є продуктом постіндустріального суспільства і обумовлена неможливістю глобальних військових конфліктів, які можуть знищити планету [7, с. 14-15].

Концепція постіндустріального суспільства передбачає існування інформаційного суспільства, в якому активно використовуються інформаційні та інформаційно-комунікативні технології у різних сферах життя. Інформація як комплекс відомостей та знань про навколишній світ, методи її передачі (технології), а також процес її розповсюдження стають важливими інструментами функціонування суспільства [1, с.58].

В сучасних умовах науково-технічного прогресу, розвитку інформаційних технологій та засобів комунікації в соціогуманітарних науках відбувається теоретико-методологічне зміна концепції політичного конфлікту, його основних форм та інструментів. Об'єктивно складені реальності соціально-політичних процесів обумовили також зміну та зміну змісту політичного конфлікту.

Активна фаза протистояння супроводжується проведенням агресивної інформаційної кампанії, спрямованої на досягнення та утримання інформаційної переваги однієї сторони над іншим шляхом надання специфічного інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного впливу на державну систему прийняття рішень.

Інформаційна війна - це цілеспрямовані дії, що вживаються для досягнення інформаційної переваги шляхом заподіяння шкоди інформаційним, інформаційним процесам та інформаційним системам противника при одночасній захисту власної інформації, інформаційних процесів та інформаційних систем[2,с.112] .

Отже, в епоху постправди влада над знаннями та інформацією стає вирішальною в управлінні суспільством, відводячи на другий план вплив грошей і державного примусу. Інформаційні війни мають на меті контролювати інформаційний простір, використовувати контроль за інформацією для ведення інформаційних атак на ворога, підвищити загальну ефективність військових сил за допомогою масштабного використання військових інформаційних функцій.

Список використаних джерел:

1. 1.Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Дэниэл Белл. – Москва,1986.
2. 2.Белоножкин В., Остапенко Г.Информационные аспекты противодействия терроризму / В. Белоножкин, Г. Остапенко. – Москва: Горячая линия-Телеком,2009.
3. 3.Бурдые П. О телевидении и журналистике / Пьер Бурдые. – Москва,2002.
4. 4.Крутских А., Федоров А. О международной информационной безопасности / А. Крутских, А. Федоров. – Москва: Слово,2008.

5. 5.Кунакова Л. Информационная война как объект научного анализа [электронний ресурс] / Л. Кунакова – Режим доступу: http://scjournal.ru/articles/issn_1993-5552_2012_6_30.pdf

6. 6.Линд У. К войнам четвертого поколения [электронний ресурс] / У. Линд – Режим доступу до ресурсу: www.redstar.ru/index.php/newspaper/item/8003-k-voynam-chetvjortogo-pokoleniya

7. 7.Михальченко И. А. Информационные войны на рубеже XXI века / И. А. Михальниченко. – 1998. – № 3

8. 8.Почепцов Г. Г. Психологические войны / Георгий Георгиевич Почепцов. – Киев, 2000.

Воробйов В.А.

*аспірант кафедри політичних теорій
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФУНКЦІЇ МАС-МЕДІА У СИСТЕМІ ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

У сучасному політологічному дискурсі чітко визначені функції мас-медіа. Це, передусім інформаційна функція, адже медіа є джерелом суспільно важливої, політичної інформації. Також медіа виконують наступні функції: критичну, просвітницьку, комунікативну, мобілізаційну, функції соціалізації та артикуляції інтересів, ін.

Деякі дослідники, відзначаючи зростання впливу мас-медіа на політику у XXI столітті, додають функцію конструювання політичної реальності та ідеологічну функцію: «ЗМІ інтерпретуються як ключова позиція в структурі політичної влади та в процесі конструювання політичної реальності... Засоби масової інформації розглядаються виключно як діючий

суб'єкт, який за допомогою комунікативних актів конструює політичну реальність... політична влада в сучасному світі має комунікативну основу і спирається на знання та масову інформацію... Політика в процесі комунікації є плюралістичною сферою відкритого обговорення важливих для суспільства питань і тем. ЗМІ в сучасному політичному процесі виконують ідеологічну функцію - вони являють собою трибуну для висловлення різних точок зору» [6, с. 3]. Виконуючи перераховані функції, мас-медіа виступають інститутом представництва політичних інтересів, доповнюючи, а іноді і переважаючи вплив держави, партій, організацій громадянського суспільства тощо. У пострадянських умовах представництво інтересів відбувається на основі не демократичної моделі (корпоративізму чи плюралізму), а моделі патронажно-клієнтельних відносин. Як зазначає Д. Виговський: «Патронажно-клієнтельні стосунки ґрунтуються на обміні благами між суб'єктами з неоднаковим суспільним статусом і силою впливу: сильний пропонує захист і доступ до дефіцитних ресурсів клієнтові; клієнт, своєю чергою, надає підтримку чи послуги патронові»[2].

Важливою складовою патронажної системи політичного представництва в Україні є мас-медіа. У кожного «патрона» на загальнонаціональному або регіональному рівні мають бути у власності мас-медіа, які підвищують ефективність лобістської діяльності на рівні публічної політики та дозволяють тримати у покорі «клієнтів».

Слід додати, що ідеологічна функція мас-медіа проявляється також у тому, що вони можуть не надавати умовну «трибуну» деяким політикам, публічним персонам та партіям, якщо ідеологічна позиція останніх не збігається з позицією та інтересами власників медіа. У процесі конструювання політичної реальності плюралізм медіа, обумовлений різними позиціями й, відповідно, інтересами, власників не розширює можливості вибору для громадян, а

обмежує його. На думку О. Молодцова: «Домінуючими світовими тенденціями вдосконалення публічного управління є перехід від ієрархічних систем управління з централізованою інституціональною організацією до децентралізованих адміністративних форм, які забезпечують політичний контроль і суспільну підтримку політичних рішень. Найбільш адекватним механізмом демократизації прийняття політичних рішень у сфері виробництва суспільних благ є модель політичної мережі, яка дозволяє «пом'якшати» недоліки ринку, контролювати публічно-управлінський апарат та його контрагентів з виробництва суспільних благ, активізувати соціальний капітал як фактор територіального розвитку» [5].

Пропаганда набирає обертів під час виборчих кампаній, коли окремі мас-медіа підтримують політичних союзників (або клієнтів) свого власника та нещадно критикують його опонентів. Виходячи з цього, можна сформулювати гіпотезу щодо перетворення мас-медіа на інститути політичного лобізму, які існують задля забезпечення ефективного представництва політичних інтересів власників та відповідного формування громадської думки. Адже, ознакою лобізму є вплив на прийняття політичних рішень. С. Годний зазначає: «Комунікативний прояв лобізму полягає в тому, що він дає змогу розширити інформаційну базу політичних рішень, що приймаються, інформує відповідні державні органи про певні нагальні проблеми. Лобісти забезпечують органи державної влади інформацією стосовно ситуації на різноманітних суспільних рівнях, яка потім заслуховується на парламентських чи інших слуханнях, інформуючи законодавців про наявні проблеми»[3].

Однією із ознак лобізму у діяльності медіа є відсутність політичного діалогу, полеміки між різними групами інтересів, плюралізму у їхніх матеріалах. «Дух діалогу – конструктивний пошук рішення в ході дискусії, полеміки, співставлення підходів й аргументів, ідей та рішень. При цьому ділянок

діалогу безліч: це діалог між громадсько-політичними силами, між ними і владою, між владою і громадянами; і скрізь вирішальну роль відіграють ЗМІ. Вони ведуть діалог і між собою, і з владою, і з громадсько-політичними силами, і з різними соціальними інститутами, і з громадянами. Характеристики «спільних інтересів» у політичній реальності мають виникати в ході пошуку точок дотику, через співставлення поглядів, у результаті боротьби ідей як позитивний підсумок діалогу, висновки з обговорення, але ніяк не повинні бути заданими наперед...Засоби масової інформації, конструюючи політичну реальність, виявляють позиції політиків і презентують політичну аргументацію в структурі діалогу» [6, с. 6].

Якщо говорити про патронажно-клієнтельні відносини, які відтворюються завдяки мас-медіа, то їх ознаками виступають: - наявність у матеріалах медіа чіткої «партійної» позиції, яка може бути латентною у міжвиборчий період, , але проявляється під час виборчих кампаній;- використання мас-медіа в якості інструмента боротьби патрона за економічні ресурси; - зосередженість мас-медіа на інтересах певної фінансово-політичної групи та ігнорування «суспільного блага»; - активне використання технологій, які не сприяють діалогу, а роз'єднують суспільство через наголос на відмінностях та маніпуляціях з питань мови, релігії, культури, ідентичності тощо.

Мас-медіа не лише готують громадську думку до того чи іншого електорального вибору, вони справді щоденно конструюють політичну реальність, яка унеможливорює формування демократичного політичного представництва. У цьому сенсі вони сприяють поширенню практик неформального впливу на прийняття рішень, виконують функції лобістських агенцій. На думку В. Биковця: «Проблемність лобізму в контексті системи представництва політичних інтересів полягає в тому, що досі невідомими

лишаються критерії демаркації політичних і галузевих інтересів, засобом захисту яких вважається лобізм. Окрім того, немає методології ідентифікації політичних дій як лобістських, а також (і це головне) і досі спостерігається невизначеність статусу лобізму як політологічної проблеми» [1, с. 44].

Активне використання мас-медіа у лобістській діяльності є однією з особливостей політичного процесу в Україні. Мас-медіа здатні не лише завдати школи іміджу певних політичних акторів та партій чи заблокувати окремі реформи через цілеспрямовані інформаційні кампанії, а і спотворювати демократичну систему політичного представництва. Зокрема, авторами «Зеленої книги» зазначається: «...телевізійна політична реклама є одним із найбільш впливових і дорогих засобів агітації... «Витрати на телерекламу складають 80-90% бюджету кампанії (з них 10% радіо), і ці витрати беруть на себе олігархи»... для політичних партій, які мають зв'язок із певними каналами, існують привілеї на цих каналах. політичний інтерес та відповідний вплив на редакційну політику каналів з боку їхніх власників зумовлює появу «джинси» та поглиблює нерівність у доступі до медіа...у результаті інформація про діяльність партій або кандидатів висвітлюється не збалансовано»[4].

Відповідно, мас-медіа, виконуючи функції лобістів інтересів «патронів» у системі політичного представництва, породжують специфічні форми та явища у політичній реальності, які потребують окремих досліджень.

Список використаних джерел:

1. Биковець В. Лобізм в системі представництва інтересів // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – с. 44-52.
2. Виговський Д. Моделі захисту групових інтересів та їх розвиток в Україні [електронний ресурс] // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку [збірник наукових праць]. – Львів : Видавництво Львівської

політехніки, 2011. – Випуск 23. – С. 71–76 .– Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/handle/ntb/10933>

3. Годний С. П. Лобізм як форма політичної комунікації [електронний ресурс] / Годний С. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/download/275/129>

4. Зелена книга: Центр УА. Рівний доступ до політики [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://centreua.org/rivnyy-dostup-do-polityky/>

5. Молодцов О.В. Сутність політичної мережі як моделі представництва та реалізації інтересів суб'єктів територіального розвитку [електронний ресурс] / О. В. Молодцов. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/POLITICHNI/05-MOLODCOV.pdf>

6. Яковлев Д.В. Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності [автореферат дисертації] / Денис Вікторович Яковлев. – Одеса, 2003. – 16 с.

Гаценко І.В.

*студент філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО США ТА ЙОГО СХІДНОАЗІЙСЬКІЙ СОЮЗНИКІВ СЬОГОДНІ

США – єдина на сьогодні наддержавою, яка володіє величезним економічним, науковим та військовим потенціалом, на яку припадає значна частина світового ВВП, «цитадель демократії». Ця країна має інтереси по всьому світу та реалізовує їх через різноманітні політичні, економічні, військові блоки та партнерства, часто виступає арбітром в

різних регіональних суперечках, має великий арсенал механізмів впливу на своїх партнерів. Крім Європи, ще однією серйозною зоною американської присутності є Східна Азія (щоправда, США в своєму геополітичному баченні об'єднують їх з Океанією в один регіон). Після Другої Світової війни США значно посилили в ньому свою присутність за рахунок появи нових сателітів на противагу комуністичному блоку. Ними стали союзники США поза НАТО (Японія, Південна Корея, Тайланд, Філіппіни), а також Китайська республіка на острові Тайвань. На територіях країн-союзниць знаходилися американські бази для всіх родів військ, а в Японії – навіть ядерна зброя. Налагоджена з часів Другої Світової система морських комунікацій, високі суднобудувальні можливості та накопичений досвід дозволяв США набагато ефективніше за інші країни застосовувати потужні комбіновані угруповання далеко за своїми межами у локальних конфліктах Холодної війни (Корея, В'єтнам, Тайваньська протока, боротьба з комуністичними повстаннями на Філіппінах). США взяли шефство над організацією та підготовкою збройних сил своїх сателітів, ставши також головним експортером зброї до цих країн. Звичайно, крім азійських держав, США спираються також і на Австралію з Новою Зеландією. Потужний флот дозволяв США безроздільно контролювати водний простір. Але попри всі вищезгадані показники могутності, США залишалися демократичною країною, де суспільна думка мала вагу й щодо питань війни. Американський народ взагалі прискіпливо слідкував за результативністю ведення бойових дій власної армії за кордоном та людськими втратами (масове невдоволення надто тривалими військовими діями в Кореї та В'єтнамі поступово зробили їх непопулярними в Америці і це примусило керівництво країни прискорити їх закінчення). Та поступово обставини змінювалися. КНР за Ден Сяопіна розпочала вести більш прагматичну економічну та зовнішню політику, що призвело до того, що ця країна майже пододала

своє багатовікове відставання від Заходу та стала посправжньому серйозним конкурентом для Америки. Водночас розпався СРСР, а його наступник - РФ не має вже тієї потуги. В світі протистояння з Китаєм США вкрай важлива наявність союзників в цьому регіоні, бо перші живуть не однією Східною Азією. Тому я розгляну стан військового співробітництва між США з різними країнами цього регіону, на які Америка може розраховувати.

1. Японія: після Другої Світової США завели з нею союзницькі відносини. Хоча спочатку японцям було заборонено мати власні ЗС (а згідно 9 статті Конституції вони не мали права на наступальне озброєння та не могли брати участь у військових акціях за кордоном), після початку Холодної війни були створені Сили Самооборони. Американці також допомагали у відновленні економіки «Країни Сходячого Сонця», відродженні ВПК, були основним імпортером зброї. В обмін на це ЗС США використовували бази на території Японії (Окінава, Сасебо). На сучасних японських есмінцях типів «Конго», «Атаго» встановлені аналоги системи управління озброєнням «Іджис» (як на американських типу «Арлі Берк»), японська авіація переозброюється новітніми американськими винищувачами Ф-35 (є бажання японців встановити їх також на авіаносці). В Японії США тримає найбільше військових, ніж будь-де за кордоном - 54000. Японська ППО має на озброєнні американські системи «Патріот». Країни регулярно проводять спільні військові навчання. Хоча японська армія добре озброєна, тривала неучасть у бойових діях є серйозним недоліком. Загроза ядерного удару з боку КНДР або КНР є одним з найбільших занепокоєнь Токіо. Прем'єр - міністр Японії Сіндзо Абе є прихильником скасування 9 статті та зовнішньополітичної активізації країни. Прихід до влади Дональда Трампа у США ознаменував собою початок серйозних суперечок щодо військового фінансування (новий президент став вимагати від

союзників двовідсоткового мінімуму на військові витрати), у тому числі на утримання американських баз, таким чином це стало закликком для цих країн збільшити зусилля для забезпечення власної оборони. Наявність об'єднаної сили Тихоокеанського флоту США, а також флотів Японії, Кореї, Тайваню та Індії є серйозною перепорою для швидко флоту КНР, що збільшується.

2. Південна Корея. В результаті Корейської війни на території країни дислокована 8 армія США (1 дивізія та інші частини), 28000 чол. Ризик поновлення конфлікту примушує країну мати армію у 630000 чоловік та загальний призов. США тут теж допомагали в озброєнні та підготовці, в результаті чого у галузі ВПС та ВМС Південь переважає Північ. Декілька років тому США стали також встановлювати в країні системи ПРО «ТХААД» для запобігання ядерної загрози КНДР. Південна Корея теж (як і Японія) поступово стає самостійнішою у забезпеченні себе зброєю. Незважаючи на постійні перемовини, через великий ідеологічний бар'єр країни ніяк не в змозі досягти миру. Щодо Південної Кореї Трамп теж зажадав збільшення фінансування своїх баз, що погано сприймалося південнокорейським суспільством (корейський президент Мун Чже Ін заявив, що його країна не погодиться на ціну більшу за 1 трлн тон), але таки було зроблено. Через черговий раунд перемовин з Пхеньяном було вирішено скоротити чергові великі навчання США та Кореї. Нещодавно американський штаб було вирішено перевести на південь від Сеула.

3. Тайвань. Перший час після евакуації Гоміндану на цей острів партія слідувала політиці невизнання комуністів. Проте ситуація погіршилася, коли 1971 р. ООН визнала замість націоналістів КНР, що також зробив 1979 р. і президент Джиммі Картер, хоча військова співпраця залишилася. КНР пропонувала Тайваню програму «1 країна, 2 шляхи», проте острів, хоча й покращив стосунки з материком з обережністю

ставиться до цього. На Тайвані є прихильники як поступової інтеграції з Китаєм, так і цілковитої незалежності. Постійна загроза вторгнення змушує острівну країну мати великі збройні сили(з яких вона може розраховувати перш за все на ВПС), але вік техніки потребує масштабного переозброєння. Хоча США визнають Тайвань частиною Китаю, але постачає на острів зброю. На що комуністи вкрай болісно реагують, закликаючи, щоб ніхто цього не робив. Зацікавленість США Тайванем також пов'язана з його знаходженням у Південно-Китайському морі де знаходяться стратегічні торгові шляхи, контроль над якими КНР хоче монополізувати, будуючи флот та штучні острови у ньому. США, притримуючись принципу свободи морів, періодично посиляє сюди «100000 тон дипломатії»(авіаносці).

4. Інші Та деякі союзники США(Тайланд та Філіппіни) не такі послідовні у протистоянні з КНР. США також прагне приєднати до свого блоку такі країни з Руху неприєднання, як Індію та В'єтнам завдяки їхнім напруженим відносинам з Піднебесною(Індію непокоїть зближення Пакистану з КНР, а В'єтнам має прикордонні суперечки), але ці держави не дуже квапляться через бажання залишити поле для політичних маневрів та побоюванні сильно постраждати у потенційній війні між 2 титанами.

Список використаних джерел:

1. Кадомцев А. «Зближення США та Індії; перспективи та зміни // Международная жизнь. – 12.02. 2018.
2. Джан С. Ю. «Військові перемовини США та Південної Кореї можуть дорого коштувати альянсу // East Asia Forum – 13.02.2019.
3. Біч Х. Теперішній стан відносин між Японією та ЗС США // Time – 08.06.2016.

Гордієнко К.О.
завідувач лабораторії
Національного авіаційного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА

Освіта є основою для всебічного, гармонійного розвитку особистості, суспільства і держави загалом. Начально-виховний процес у вищому освітньому закладі вимагає формування відносин, що регулюються не лише нормами адміністративного, фінансового, цивільного, трудового права, але й соціальними нормами і принципами, адже відсутнє єдине визначення поняття «освітнє право» серед науковців. Нормативно-смысловим регулятором суб'єктів освітньої діяльності є психолого-педагогічна етика як цілісно осмислена система поведінки викладача, яка заснована на моральних принципах [3].

Зазначені відносини мають специфічний склад учасників та завдання освітнього процесу [2]. Відповідно, суб'єктами наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності є наукові, науково-педагогічні працівники, особи, які навчаються у закладах вищої освіти, інші працівники закладів вищої освіти, а також працівники підприємств, які спільно з закладами вищої освіти здійснюють цю діяльність (стаття 65 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2145-VIII від 05.09.2017).

Поставлені державою завдання перед вищими начальними закладами виконуються завдяки висококваліфікованим фахівцям, а Міністерство освіти і науки України вимагає від учасників навчального процесу підвищення рівня освіти. Закон України «Про вищу освіту» [4] пронизаний ідеєю про необхідність підвищення рівня якості освіти та підготовки конкурентоспроможного людського потенціалу для

високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Вивчення праць І. Беха, Б. Беляєва, М. Шиміна, І. Зязюна, О. Касьянової, С. Максименка, Н. Хомутиної та ін. свідчить про те, що взаємодія викладача та студента є основним аспектом успішного навчально-виховного процесу, а отже, забезпечує виконання поставлених завдань державою. Однак, належного аналізу питань взаємозв'язку конституційно-правового забезпечення розвитку права на освіту в Україні з соціальними умовами, детермінантами та потребами українського суспільства поки не здійснено (К. Романенко) [5]. Тобто, не всі суспільні відносини можуть піддаватися правовому регулюванню. Коли це відбувається, в дію вступають різні методичні рекомендації, соціальні норми, методики, прийоми, засоби викладання, що вироблені педагогічною практикою [1], та психолого-педагогічна етика викладача при поєднанні професійного й особистісного блоків взаємодії, що підвищує адаптаційні можливості студента [3].

Таким чином, правове регулювання відносин викладача та студента відбувається завдяки традиційних галузевих норм права (цивільного, трудового, адміністративного, податкового) на основі конституційно-правового забезпечення, соціальних норм та психолого-педагогічній етиці викладача.

Список використаних джерел:

1. Андрусишин Б.І. Освітнє право як передумова успішної участі викладачів в управлінні навчальним закладом // Управлінські компетенції у професійній діяльності викладача. - Київ: Аграр Медіа Груп, 2015. – с.59-76.
2. Квіт С.М. "Реформи в освіті - запорука успішних реформ в Україні загалом"/ С.М. Квіт // Урядовий кур'єр. - 2014. - № 78.- С.6-7.

3. Пономарьова Г.Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ / Г.Ф. Пономарьова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. - 2014. - № 45. - С. 25-36.

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №37–38. – Ст. 2004.

5. Романенко К.М. Конституційне право громадянина на освіту в Україні: стан і тенденції розвитку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 "Конституційне право" / К.М. Романенко. - Харків: Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого, 2008. – 20 с.

Грузин В.А.

студентка юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СВІДОМІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ

Дослідження питання політичних технологій на сучасному етапі розвитку країни є досить таки актуальною темою. Це зумовлено тим, що під час виборчих компаній існують різного виду переконання, точки зору, котрі впливають на невизначеність виборця. Тому із розвитком новітніх технологій виборці мають можливість розпоряджатися інформацією для більш глибокого розуміння політичних процесів, спостерігати у такий спосіб за потенціальними кандидатами, вивчати та досліджувати їх переконання, що в свою чергу сприяє обґрунтованості їх рішення.

Безперечно, технології за останні роки зросли у багато разів. А отже, для того щоб зрозуміти які саме технології

впливають на політичні процеси, як вони розвиваються і удосконалюються, потрібно дослідити роботи вітчизняних та зарубіжних вчених. Так у написанні наукової праці я керувалася дослідженнями Видрина Д.І., Телешуна С.О., Гельмана В.Я., Риженкова С.І., Колбеч Г.К., Олсон М.Л., Пойченка А.М., Балабана Р.В., Бебика В.М., Богашевої Н.В., Климанської Л.Д. та інших відомих науковців.

Що являє собою політична технологія взагалі? Політична технологія- це певна система, котра складається з засобів та технік задля досягнення певного результату у сфері політичної діяльності. А безпосередньо особливість та напрям технологій зумовлюється сукупністю діяльності суб'єктів політики та сутністю і особливостями політичного процесу.

Т. Е. Грінберг пропонує роз'яснити поняття «політичні технології»— це система послідовних цілеспрямованих дій, орієнтованих на досягнення заданого політичного результату [1, с. 42]. Для виборчих технологій згаданий фахівець пропонує таку дефініцію: це сукупність прийомів та методів, спрямованих на оптимізацію досягнення стратегічних цілей виборчої кампанії [1, с. 43].

У даному дослідженні головним постає питання щодо того, як саме сучасні технології впливають на політичні процеси в Україні, які плюси та мінуси визначення впливу даних процесів на суспільство.

Одним з негативних аспектів є саме те, що існує велика кількість інформації, не завжди достовірної, котру виборець дізнавшись, може зробити негативні висновки. Така інформація найбільше розповсюджена у випусках ЗМІ, соціальних мережах. Але з іншої сторони, а саме з набранням популярності соціальних медіа каналів, таких як Facebook і Twitter у політиків з'явилася можливість використовувати ці платформи для представлення себе суспільству, для висловлення своєї думки, які вони не можуть сказати на більш традиційних медіа-каналах, наприклад, на телебаченні чи в

пресі. Наприклад, під час президентської кампанії 2016 року республіканський кандидат Дональд Трамп звернувся до громадян в Twitter. Подібні ситуації говорять про те, що інформація стала більш доступною для громадян. [2, ст.304]

Так, питання технології розвитку політичної реклами, засобів масової інформації і їх розповсюдження не можливо було уявити декілька десятиріч тому.

Але ж з іншої сторони, якщо протиставити всі «за» та «проти» розвитку політичних технологій, то можна дійти висновку, що така індустрія є не виключенням політичних маніпуляцій з боку влади щодо населення. Це саме цей момент, коли технологія в руках фахівців стає інструментом активізації однієї людини іншою, чи навіть великими суспільними масами.

Існують такі види політичних технологій як традиційні та ті, що домінують та примушують. До першого виду відноситься реклама. Її особливість є те, що в демократичному суспільстві такі технології використовуються особами та політичними партіями, які приходять до влади в справедливих умовах та залишаються справедливими перед громадянами. [4, ст.48]

Щодо технологій примушування, то саме вони включають вплив або владу над іншими при більш м'якій формі та мають назву «політичні».

Але існує такий аспект, при якому використання звичайних політичних технологій може бути менш дієвим і не дати бажаного результату. Це стосується саме тих ситуацій, коли виникають ситуації зі сторони внутрішньої підривної діяльності політичних установок в державі чи зовнішній агресії, тоді звісно виникає потреба в протидії таким випадкам за допомогою ефективних примушувальних політичних технологій.

Сучасні дослідники все більше приділяють увагу інтернет-технологіям, те як вони впливають на спілкування та участь

громадян у публічній сфері. Однією з найбільш впливових, інформаційних та комунікаційних сфер є мобільні пристрої, котрі збільшують можливість участі в політичному житті. Тому, збільшення доступності до даної сфери розширив можливості осіб звернути увагу на політичні питання. Саме тому, соціальні мережі стають одним з основних галузей впливу на політику, де тисячі осіб мають змогу більше дізнатися про політичні процеси, про заяви політиків, взаємодіяти з політичними лідерами, організовувати та виражати свою думку щодо певних політичних питань.

Використання політичних технологій підвищує у населення довіру до політичних партій чи політичного лідера, а також сформулювати виборчі уподобання населення, вплинути на політичних опонентів, супротивників у політичних конфліктах та мобілізувати маси для підтримки.

Саме тому, політика - це всеосяжна концепція, яка вражає всі сфери суспільства, саме те, що формує суспільство, надає йому певний порядок. Мистецтво управління цим порядком - це вміння використання політичних технологій.

До політичних технологій також відноситься: розробка програмних документів, дизайн політичних атрибутів (логотип, повідомлення, аргументація, аудіо-та відео-ролики), GR та лобіювання, розробка програмних документів та інше. Наприклад, хоча соціальні мережі дозволяють політикам чи політичним партіям залучати громадян на кожному етапі демократичного процесу, але не всі їхні ефекти позитивні. Навіть якщо і є можливість залучати громадян до політичної участі, не є виключенням в таких умовах маніпулювання громадянами шляхом поширення недостовірної інформації. Тому, через виникнення такої ситуації у громадян відбувається занепокоєння та недовіра до всієї політичної системи взагалі. Так, останні чотири щорічні видання «Бюлетеня атомних учених» кожний вирішує питання дезінформації та соціальних

мереж під час політичних кампаній. Заява 2018 року пропонує докладне попередження:

«Рада з питань науки і безпеки глибоко стурбована втратою довіри громадськості до політичних інститутів, засобів масової інформації, науки, а також самих фактів - втрата, яку завдавали зловживання інформаційними технологіями. Спроби втрутитися у вибори через складні хакерські операції та поширення дезінформації загрожували демократії, яка спирається на інформований електорат для прийняття розумних рішень щодо державної політики, включаючи політику щодо ядерної зброї, зміни клімату та інших глобальних загроз. Тим часом корпоративні лідери в інформаційній сфері, включаючи створені засоби масової інформації та інтернет-компанії, такі як Facebook та Google, не поспішають ухвалювати протоколи для запобігання зловживанню їхніми послугами та захисту громадян від маніпуляцій. [3] Як ми можемо спостерігати, саме такі статті направлені на забезпечення демократичних цінностей та прав громадян.

Так, Керолайн Лукас (політик британської Партії зелених, депутат Британського парламенту) зазначала, що існує необхідність в пошуку нового виду законодавчих процедур, котрі допоможуть демократії впоратися з веб-сайтами та групами соціальних мереж, на які можна впливати під час виборчих циклів. Існують вже конкретні приклади використання цих технологій на незаконних шляхах, і Лукас надає конкретні пропозиції щодо законодавчих та регуляторних реформ, які могли б зробити важливу роботу щодо збереження цих зловживань. Лукас нагадує нам, що «політика про владу», і що деякі люди зроблять майже все, щоб отримати її.

Як ми можемо спостерігати, що за останні п'ять років деякі політичні технології можуть стати як найкращим другом політиків і їхнім найгіршим ворогом. Так на виборах 2019 року

серед найпопулярніших політичних технологій виділилися онлайн-опитування, видобування даних виборців, а також ідея запровадити голосування в онлайн-формі. Але такі методи поширюються не лише під час виборів, але й далеко за їх межами. А видобування даних виборців, спонування їх до певних виборчих дій взагалі є незаконним, що підтверджує мінуси Інтернет технологій.

Технології, звісно, сприяють комунікації між політиками та суспільством, але на превеликий жаль, така система відкриває двері і для дезінформації, що в свою чергу порушує громадську свідомість, щодо правдивої та достовірної, реальної інформації.

Отже, можна зробити висновок, що відбувається взаємозв'язок, коли політика впливає на технології і навпаки. Через певні технології суспільство або політик може вести комунікацію, виносити свої доводи на суспільний розгляд. Але, вони можуть через цілеспрямовані або ненавмисні наслідки, підняти нові питання, які необхідно вирішити в політичній сфері. Іноді технології можуть мати такий масштабний ефект, що вони повністю перевизначають політичний порядок. [5, ст.214] Отже, технології впливають на політику як певний процес, де за допомогою технології Інтернет мережі особа може ознайомитися з діяльністю політика, сприяти організації нових груп взаємодії населення в політичному процесі. Тому, можна сказати, що політичні технології розуміються як взаємодія певних даних, спрямованих на суспільство, що сильно відіграють роль в політичній сфері, набір певних прийомів, принципів, що пов'язані з впливом на свідомість осіб та мають на меті здобути чи втримати політичну владу.

Список використаних джерел:

1. Грінберг Т. Э. Політичні технології: ПР и реклама / Т. Э. Грінберг. – Москва: Аспект Пресс, 2005. – 317 с.

2. Халипов В. Ф. Выборы і влада: Словник-довідник виборця / В. Ф. Халипов, Е. В. Халипова, А. Н. Шишкин. – Москва: Совершенство, 1993.– 345с.

3. Бюлетень атомних учених від 2018 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iaea.org/sites/default/files/vol40_no4_russian.pdf

4. Основи демократії. [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / За заг. ред. А. Колодія. – Київ: Ай Бі, 2002. - 684 с.

5. Політичні інститути та процеси в умовах трансформації українського суспільства [навч. посіб.] / За заг. ред. А.М.Пойченка, В.А.Ребкала. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. - 416 с.

Гут А.Я.

студент філософського факультету

Київського національного університету імені Шевченка

ДЕПОЛІТИЗАЦІЯ ТА ПАН-НАЦІОНАЛІЗМ: ДВА АНТАГОНІСТИЧНІ ПРОЕКТИ ВИХОДУ ЗА РАМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ХХІ СТ.

Визначаючи головну геополітичну повістку сучасного світу, безперечно, такою є глобалізація. Починаючи з часів Холодної війни та формування стійких геополітичних блоків, суверенітет національної держави, що був опорою старої світ системи «світу націй», раз за разом поступався наднаціональним організаціям, передаючи значну частину повноважень таким структурам.

Розвиваючись з реальних факторів необхідності співпраці, колективного захисту та колективного реагування на загальнолюдські проблеми, що спонукали національні держави об'єднуватися та створювати наднаціональні організації, після перемоги ліберально-демократичного капіталістичного блоку,

глобалізація утворюється та актуалізується як чітка ідеологічна доктрина, як піднімає питання уже не тільки міжнародної співпраці, а й утворення єдиного зразку політичних інститутів, економічних моделей, правових систем, і на кінець, єдиного бачення загальнолюдських цінностей, втілених у формі прав людини. На кінець ліберально-демократична доктрина глобалізації стала антагоністичною ідеям нації, національної держави, національного суверенітету.

Починаючи з 60-х років, в дусі критики премордіалізму, ідеологи глобалізації здійснюють пророцтва, щодо виходу нації та національної ідентичності з політичної арени, як ключового її суб'єкта і перетворення на культурний спадок минулого. Тут можна говорити про деполітизацію національної ідентичності.

Це чітко відмічає Ентоні Сміт «Нині цей різновид оптимістичного матеріалістичного еволюціонізму не обмежується марксистами. Він надихає ліберальних критиків націоналізму від Карра і Кона до Смелзера і Брюлі. По суті, всі ці критики визнають чинну реальність і історичну роль великої національної держави, але намагаються деполітизувати її, зробити її безпечною, перетворюючи націю на суто культурний або фольклорний феномен, позбавлений будь-якої політичної важливості, в інтересах більшої частини людства або людства загалом».

Один зі способів досягнути такої деполітизації — відокремити культурний рівень нації від політичного рівня держави чи, краще, від регіональних економічних зв'язків держав. Лише останнє має «реальне» соціальне й політичне значення у розвитку світового порядку, позаяк «нація-держава» більше не може стримувати у своїх кордонах територіальний ринок і масову, громадську культуру.

Другий спосіб деполітизувати націю — демілітаризувати її. Нація, відповідна якійсь державі чи ні, більше не є ефективним дієвцем на міжнародній арені, бо в сучасному світі вона екзистенційно пов'язана з сусідами чи регіональним

військовим блоком і реально не може мати незалежної оборонної чи зовнішньої політики. Нація-держава більше не вільна провадити зовнішні відносини як їй заманеться; вона обмежена не лише загальними міжнародними нормами, такими як норми Статуту ООН, а й специфічними регіональними договорами й союзами, в які волею-неволею втягується. Із утратою військових гарантій національний суверенітет великою мірою обмежується, якщо не зникає взагалі.

По-третє, нація може бути «нормалізована», а її націоналізм ритуалізовано. Через Організацію Об'єднаних Націй, за допомогою міжнародних форумів і конференцій, багатосторонніх договорів, організацій тощо національні сподівання кожної нації легітимізуються і в такий спосіб контролюються. Вони стають частиною світової системи зобов'язань і міжнародного інституційного порядку. Отже, ікла націоналізму вирвані, а м'яка й здорова національна ідентичність або патріотизм зі стандартною символікою прапорів, гімнів і церемоніальних парадів стає найбільшою крайністю.

Спільне між цими способами — ідея вилучити націю з політичної сфери і повернути її у сферу культури й громадянського суспільства, з якої вона виникла.

З емпіричного погляду той факт, що націоналізм постійно повертається в різних частинах світу, навіть у федеративних державах і розвинених суспільствах, указує, наскільки небезпечно хибний і оманливий погляд, ніби деполітизація нації може запропонувати ліки від агресивного націоналізму.

Страх перед іммігрантами підживив незадоволення і сприяв поновленню інтересу до культурної ідентичності, національної солідарності й захисту національних інтересів — проблем, що їх екстремісти перетворили на ксенофобський расизм і антисемітизм, а поміркованіші групи — на переутвердження захисного державного націоналізму. Багато

великих пробоїв у хваленому «новому світовому порядку» впродовж останніх кількох років в Іраку, Боснії, Сомалі, Південній Африці, на Кавказі та в інших місцях змусили національні держави потвердити свої зобов'язання й позиції у сфері безпеки і оборони з тим результатом, що в більшості випадків національна держава діяла в національних, на гадку її еліт, інтересах, «Вогнища націоналізму» не загасили й зусилля з нормалізації.

Усе це вказує на безпідставність прогнозів і хибність стратегій виходу за рамки нації та національної ідентичності й витіснення націоналізму заходами з «деполітизації».

Альтернативним проектом виходу за рамки національної ідентичності є створення пан-національних ідентичностей. В цьому контексті релігійна ідентичність, її форма в першу чергу припадає на думку, Безсумніву можна визнати, що заслугою релігійної ідентичності є існування культурних «цивілізацій». В своїй геополітичній доктрині роль цивілізаційних ідентичностей описує Семюель Хантінгтон в роботі «Зіткнення цивілізацій».

«Чому ж культурна спільність полегшує співпрацю і єдність серед людей, а культурні відмінності ведуть до розколу і конфліктів?

По-перше, у кожного є кілька ідентичностей, які можуть конкурувати один з одним або доповнювати один одного: родинні, професійні, культурні, інституційні, територіальні, освітні, релігійні, ідеологічні та інші. У сучасному світі культурна ідентифікація набуває все більшого значення в порівнянні з іншими напрямками ідентичності.

По-друге, збільшення значущості культурної ідентичності є у великій мірі результатом соціально-економічної модернізації на індивідуальному рівні, де через порушення звичних підвалин і відчуження створюється необхідність пошуку більш значущих ідентичностей, а також на рівні суспільства, де

зростання могутності і впливу не-західних суспільств стимулюють відродження місцевих ідентичностей та культури.

По-третє, ідентичність на будь-якому рівні-особистість, племені, раси, цивілізації - можна визначити тільки через ставлення до "інших": іншій людині, племені, раси, цивілізації. Історія показує нам, що взаємини між країнами або іншими спільнотами людей однієї і тієї ж цивілізації відрізняються від взаємин між країнами або спільнотами з різних цивілізацій. Різні закони регулювали поведінку з тими, "як ми", і тими "варварами", якими ми не є. Правила, прийняті у християнських народів для взаємин один з одним, відрізнялися від тих, які були створені для контактів з турками та іншими "язичниками". Мусульмани по-різному поводитися з представниками дар ал-іслам і дар ал-Гарбі. Китайці робили різницю між китайськими іноземцями і не-китайськими іноземцями. Цивілізаційне "ми" і позацивілізаційне "вони" - ось константи людської історії.»

В контексті Європи, про можливість створення європейської наднаціональної ідентичності писав Ернест Ренан у своїй славній лекції під назвою «Що таке нація?», прочитаній 1882 р. Він пророчив настання часів, коли Європа буде об'єднана в якийсь різновид федерації, але додавав, що це не було політично можливим у ті дні. Більш ніж століттям пізніше питання повернулося у Європі як в лівих ідеях так і в консервативних. Не менш актуальним є формуванням цивілізаційних ідентичностей і поза Європою.

Це одне із застережень, яке стосується, зокрема, і загальновідомого аргументу, що зі смертю національної держави, регіонально-континентальна федерація стане політичною формою, яка найкраще пасуватиме й слугуватиме економіці великих транснаціональних компаній та суспільствам «постнаціональної» доби. Якщо коротко, то цей погляд можна звести до наступних положень: поперше, національна держава більше не може обслуговувати потреби й

інтереси бізнесу та ринкової економіки розвинутого капіталізму, а також бути надалі власником військових технологій і носієм суверенітету; по-друге, регіонально-континентальна федерація, яка найкраще відповідає потребам транснаціонального капіталізму і підходить на роль носія суверенітету, особливо прийнятна для населення, наділеного спільними тісними історичними узами та культурною спадщиною.

Та навіть в такій, здавалось б сьогодні політично і культурно інтегрованій спільноті, як Європа, проект єдиної наднаціональної ідентичності, виражений в ідеології «панєвропеїзму» стикається з безліччю проблем. Хоч така велика й різношерста унія матиме якісь нові особливості (фактично особливості поліетнічної нації), вона повинна, як і будь-яке довготермінове людське об'єднання, розвинути ті основи колективної ідентифікації — спільну пам'ять, міфи, цінності й символи, — які мусить породити будь-яке культурне угруповання, щоб вижити на кілька поколінь. У європейському контексті єдиний шлях постання справді об'єднаної Європи — через повільне формування спільних європейської пам'яті, традицій, цінностей, міфів і символів за образом етносу й нації.

Отже, два проекти виходу за рамки «світу націй» та національних держав сьогодні стикаються з безліччю проблем, які в першу чергу пов'язані з національною специфікою, історією міжнаціонального суперництва, історично зумовлених антагонізмів між націями, зокрема Європи, та, що найважливіше, потужність сакральності та міфології націоналізму, що сформувався і міцно закріпився, як міжідеологічна культурно-політична установка усього 20 ст. Попри глобалізацію та інтеграційні процеси ми все же живемо в цьому світі націй. Також, реалізація проектів виходу за рамки національної ідентичності значною мірою залежить від політичної кон'юнктури провідних країн центру, що задають

ідеологічні тренди. Так «деполітизації» взята на озброєння силами ліберального та лівого спрямування. Пан-націоналізм, як ідея ж регіонально-культурних об'єднань сьогодні є ключовою концепцією ідеології «нових правих», до якої все більше схиляються націоналістичні рухи та партії.

Список використаних джерел:

1. Бенуа А. Против либерализма: к четвертой политической теории / Амон де Бенуа. — Москва: Амфора, 2009. — 480 с.
2. Гантінгтон Семюел Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Семюель Гантігтон. — Львів: Кальварія, 2006;
3. Дугин, Александр. Четвёртая политическая теория // Профиль. — № 48 (603). — 22.12.2008 г.
4. Ренан Эрнест. Що таке нація? (1882) // Українські варіанти. — 1997.
5. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Ентоні Д.Сміт. — Київ: Основи, 1994
6. Сміт Ентоні. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Ентоні Сміт. — Київ: «Ніка-Центр», 2006. — 320 с.;

Данилович К.Ю.

*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

МОНДІАЛІЗМ ЯК ТЕОРІЯ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ПОЛІТОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Початок третього тисячоліття ознаменувався новим етапом трансформації й еволюції людства у всіх сферах його життя. На тлі цих трансформацій постало питання про саму суть

поняття «порядку», наше розуміння того, що має бути порядком у сучасному світі і чи потрібен цей «порядок третього тисячоліття» взагалі [5, с. 692-694].

Історично склалося так, що весь наш світ був поділений на цивілізації. Варто зазначити, що однозначного визначення того, що таке цивілізація немає. Поки що дослідники зійшлися на тому, що цивілізація є універсальним поняттям, яке вбирає в себе політичну, економічну, соціальну, культурну сфери саме людської ідентичності. Сучасні ж держави виступають у ролі імперій, яким підконтрольні декілька чи багато мікро-цивілізацій [1, с. 90]. Саме такий принцип дозволив сотні існуючих у цей час цивілізацій віртуально уніфікувати за спільними рисами в сім-вісім головних, які, на думку багатьох вчених, будуть творити історію майбутнього [5, с. 697].

У такому випадку виникає слушне питання: Якщо вдалося «об'єднати» таку кількість цивілізацій в декілька глобальних чи не варто поглибити законодавчу інтернаціоналізацію, усе загальну глобалізацію, повністю стерти культурні межі між цивілізаційними гігантами та створити одну планетарну державу? Відповідь на це питання намагаються дати дослідники мондіалізму.

Мондіалізм – це геополітична теорія створення Єдиного світу, глобалізації, злиття всіх держав та народів у єдине планетарне утворення із встановленням Світового уряду. Передумовами мондіалізму є знищення расових, релігійних, етнічних, національних і культурних кордонів, формування світової побутової системи транснаціональними суб'єктами підприємницької діяльності [1, с. 470]. Проблема дослідження мондіалізму полягає в тому, що окремі його аспекти обговорюються досить часто, але системного аналізу, тобто аналізу можливості об'єднання не окремо законодавчих, соціальних, економічних чи політичних інститутів, а їх всіх разом і загалом, не проводиться. Вітчизняні вчені, такі як Олександр Задорожній, спробували дослідити мондіалізм саме

з точки зору його системності та абсолютності [2, 3]. На основі їх досліджень я змогла виділити декілька ознак мондіалізму, які мають бути реалізовані для створення єдиної Наддержави світу:

1) Універсальне міжнародне право. За останні десятиліття було ухвалено багато конвенцій, ратифіковано договорів, у чийх преамбулах чітко вказано «в інтересах міжнародної спільноти», «задня міжнародного миру». Деякою мірою завдяки міжнародному праву стираються кордони між державами, проте все ще світове право діє паралельно з одиничним народним державним правом, що цілком порушує концепцію універсальності мондіалізму;

2) Міжнародний суд. Подібні установи вже були створені до початку третього тисячоліття, найвідомішою та найвпливовішою з яких є Міжнародний суд ООН. Концепція сучасного міжнародного судочинства найбільше відповідає з-поміж інших аспектів мондіалізму його ідеалам, так як індивід може отримати захист та правове рішення згідно з його правами як особи, а не як громадянина окремої держави;

3) Світовий уряд. Якщо не брати до уваги різноманітні конспірологічні теорії, то були спроби запровадити світовий уряд як історично, так і шляхом пропонування різноманітних проєктів Світових держав;

4) Наднаціональність і надкультурність. Повне й абсолютне відчуження будь-якої етнічної, духовної, національної, народної, культурної диференціації та створення Світового людства, як єдиного народу Землі є надважливим для розуміння глобальності системи мондіалізму. Ця ознака, концепція виражає, на мою думку, й суть цього поняття – повна політико-економічна й суспільно-культурна уніфікація, універсализація та конвергенція.

З огляду на те, що мондіалізм має ряд позитивних наслідків, таких як: скасування нерівності держав, вселюдський обмін ресурсами, усеагальне проголошення прав людини й визнання

спільних цінностей, взаємодопомога різних народів, задля світового блага, знищення такого поняття як війна і тд., - було створено багато концепцій мондіалізму та проектів Світових держав.

Найглобальнішою можна вважати систему створення єдиної релігійної держави. Наприклад, християнство боролось за об'єднання всіх держав певного релігійного віросповідання під егідою Святого престолу. Намагаючись поєднати духовний закон із світським, об'єднуючи різні державні утворення, шляхом їх підкорення церкві, власне католицькій, Рим зіткнувся з невідповідністю інтересів церкви й інтересів окремих політичних утворень, духовних ідеалів та цивілізаційно-культурних особливостей [4].

Далі цікавими є роздуми Луї Монтеск'є, який створив еволюційний праобраз причин створення міжнародного права. Слабкість окремої людини змушує її шукати захист у суспільстві. Об'єднуючись, суспільства породжують держави, які згодом усвідомлюють свою ідентичність – зникає рівність і починаються війни. Саме для розв'язання військових конфліктів між державами створюється міжнародне право, за яким різні народи можуть робити одне одному якомога більше добра. Тобто за такою логікою міжнародне право створюється для налагодження рівності й миру між народами, що призведе до знищення їх самоідентичності. Неумисно Монтеск'є формулює вже дві ознаки Світової держави за принципом мондіалізму [11].

Продовжує традицію пошуку розв'язання проблеми війни й остаточно формулює принцип Світової держави Іммануїл Кант. Він пише, що немає іншого виходу для держави, як з метою подолання природного стану війни відректися від своєї дикої «державної» свободи, прилаштуватися до публічних примусових законів і утворити таким чином державу народів. Міжнародне право в такому випадку має бути засновано на федералізмі вільних держав. Таким чином створюється Союз

світу. І вперше Кант вводить також і економічний фактор об'єднання всіх народів: «Дух торгівлі, який рано чи пізно заповнить кожен народ, несумісний з війною» [10].

Подібним об'єднуючим фактором у Карла Маркса виступає пролетарський клас, і це є спробою ще більше наблизитися до концепції мондіалізму, тому що вводиться така ознака, як наднаціоналізм. «Пролетарі всіх країн, єднайтесь!» - класичний мондіалістський дуже ідеалізований заклик до надкультурного об'єднання суспільства в межах єдиного комуністичного уряду рівних народів [7].

Після повалення комуністичної влади та закінчення Холодної війни почався пошук нових концепцій мондіалізму. Класичним прикладом неомондіалізму є антиутопічний проект постісторичного існування людства Френсіса Фукуями. Філософ вважав, що після повалення соціалізму на зміну прийде капіталістичний демократичний світ, у якому інтереси однієї особи будуть до абсурдності поставленні вище інтересів суспільства. Його Світова держава майбутнього йде в розріз з мондіалістичною класичною ідеєю єдності всього людства, породжуючи новий принцип: рівне, наднаціональне, наддержавне суспільство окремих капіталістичних індивідів [8, 9].

І хоч ідея Фукуями була новаторською та оригінальною, вона мало чим відійшла від ідеалізму і певної міфічності всіх попередніх концепцій мондіалізму. На мою думку, Світова держава – ідеалізована утопія, яка прагне позитивних змін, утвердження рівності й свободи всього людства, подолання бідності та конфліктів; і яка є абсолютно неможливою.

По-перше, давайте повернемося до питання цивілізації та їх принципових відмінностей одна від одної. У цьому контексті географічний детермінізм грає надважливу роль у принципі творенні не лише звичаїв та традицій, а й окремого законодавства [6, с. 524-526]. У залежності від географічних, природних, кліматичних чинників формуються особливі

норми законодавства, які є унікальними для кожного народу. Звісно, можна припустити, що, за неможливості уніфікації абсолютно всіх правових норм, варто допустити певні регіональні розбіжності й створення аналогового місцевого законодавства, проте у такому випадку будь-яка відмінність стане тією силою, яка, врешті-решт, знищить Світову державу.

По-друге, не варто забувати й про особливості людського «Я». Жодне бажання усезагального блага, прагнення рівності та свободи не змусить людину відвернутися від власних егоїстичних інтересів. Незважаючи на системний поділ підходів до сприйняття політики, який теж, як і цивілізації, віртуально вдалося поєднати в групи (європейський антропоцентризм, мусульманська суспільна солідарність чи Великий порядок соціальної гармонії Китаю) [1, с. 414-418], проте вони не позбавлені власних внутрішньо групових конфліктів. Гоббсова концепція «Людина людині вовк», за влучним висловом Раймона Арона, перетворюється на визначення міжнародних відносин як «Війна всіх проти всіх» [6, с. 523]. Людське «Его» завжди буде стояти на ланку вище за суспільне благо, бажання припинити війну, побороти бідність та зрівняти всіх як за правами, так і за рівнем життя. Нації зруйнувати можна – людське «Его» ні.

Не розглядаючи різні релігійні чи духовні концепції, сама природа як світу, так і людини не сприяє утвердженню Світового порядку. У жодному випадку неможна знецінювати важливість мондіалізму для сучасності та абстрагувати цей термін від практики. Необхідність ствердження усезагальних цінностей (екологічних, моральних, правових) [5, с. 706], вже існуюча обмеженість суверенітету всіх країн світу природними правами людей, економічна всезагальна залежність [5, с. 713], загроза терористичних ідеологічних війн змушують нас шукати шляхи порозуміння між державами, що призводить до прийняття міжнародних законів, створення міжнародних судів, на повернення до толерантності та терпимості. Питання постає

наступне: чи необхідно для досягнення цілей, що ставить перед собою мондіалізм, створення Світового уряду? Я вважаю, що ні. Намагаючись уніфікувати всіх і все (а лише за цієї умови Єдина держава протримається довше за декілька років) призведе до знищення самого принципу мондіалізму – свободи та рівності. Окремі аспекти цієї концепції, які реально можливо втілити в життя, варто розвивати у відповідності до вимог часу.

Список використаних джерел:

1. Нартов Н.А. Геополитика: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.И. Старовойтова. — Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2004.— С. 90, 414-418, 470
2. Задорожний А.В. Генезис политико-правовой идеологии мондиализма // Вестник Киевского университета / Международные отношения и международное право. — Киев, 1987. — № 24. — С. 68-74.
3. Дорош Л. Інституціоналізація мондіалізму: глобальна політика з погляду теорії латентних структур // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку [збірник наукових праць]. — Львів, 2014. — Вип. 26. — С. 94-100.
4. Буткевич О. Концепція мондіалізму як історична основа теорії права міжнародної спільноти: перший науковий аналіз майбутньої проблеми // Український часопис міжнародного права : науково-практичний журнал : міжнародне право, порівняльне правознавство / головний редактор О.В. Буткевич. — Київ, 2017. — Спецвипуск: Присвячений пам'яті професора О.В. Задорожного. — С. 51-65
5. Політологія [Підручник для вищ. навч. закладів 3-4 рівнів акредитації] / За редакцією: Ф. М. Кирилюка.— Київ : Либідь, 2002. — С. 692-697, 706, 713.
6. Шляхтун П.П. Політологія : (теорія та історія політичної науки) / Петро Панасович Шляхтун. — Київ: Либідь, 2002. — С. 523-526

7. Маркс К. Манифест Коммунистической партии / Карл Маркс, Фридрих Энгельс. – Москва: Политиздат, 1967. – 71с.
8. Фукуяма, Ф. Конец истории и последний человек / Фрэнсис Фукуяма. — М.: АСТ, 2007. — 588 с.
9. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. — 1990. — № 3. — С. 84—118.
10. Кант И. Вечный мир : философский очерк / Иммануил Кант. – Санкт-Петербург : типография П.П. Сойкина, 1905. — XXIV, 73 с.
11. Монтескье Шарль Луи де О духе законов, или об отношениях, в которых законы должны находиться к устройству каждого правления, к нравам, климату, религии, торговле, и т. д. : к чему автор прибавил новые исследования о законах римских, касающихся наследования, о законах французских и о законах феодальных / Шарль Луи де Монтескье. — Санкт-Петербург : Издательство Л.Ф. Пантелеева, 1900. – [2], ХСII, 706 с.

Денисова А. О.

*аспірантка кафедри політичних теорій
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ – 2019: ЕЛЕМЕНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ У ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМАХ ПАРТІЙ «ГОЛОС»ТА «СЛУГА НАРОДУ»

Доводиться констатувати, що проблема побудови соціальної держави поступово елімінується з політичного порядку денного влади в Україні. Комплекс питань, пов'язаних із соціальною державою потребує значно більшої уваги як під час виборчих кампаній, так і у процесі вироблення та реалізації публічної політики.

Під час президентської кампанії 2019 року у програмах більшості кандидатів взагалі була відсутня навіть згадка про соціальну державу.

Україну проголошено соціальною державою у 1 статті Конституції України. У тлумаченні цієї статті Конституційним судом України зазначається: «В аспекті конституційного подання положення статті 1, частин першої, третьої статті 95 Конституції України у системному зв'язку з положеннями статті 3, частини першої статті 17, частини третьої статті 22, статей 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги - принципам пропорційності і справедливості» [5].

Фактично, у цьому рішенні окреслюється основне коло завдань, пов'язане із встановленням та розвитком соціальної держави в Україні. Хоча у сучасному політичному дискурсі є й альтернативні позиції, представники яких намагаються відтворити «мінімалістську» модель ліберальної держави як «нічного сторожа».

М. Марченко у статті «Дискурс відповідальної політики – нагальна потреба України» наголошує на тому, що «Російська більшовистська окупація нав'язала значній частині українського суспільства те, що основне завдання держави – здійснювати тотальне регулювання усіх сфер суспільного та особистого життя, а тому, відповідно, для цього їй необхідний величезний бюрократичний апарат, довгі процедури...» [3]. М

Марченко протиставляє «ліву популістичну концепцію держави загального добробуту» та відповідальну політику. Зазначається: «...надзвичайно важливим для творення дискурсу відповідальної політики фактором є раціональне використання бюджетних коштів... Узагальнено [цей принцип] зводиться до мінімізації державних витрат, використання прозорих тендерних закупівель та до обмеження чисельності бюрократичного апарату. Власне, саме відсутність дотримання цього принципу є великою бідою для мільйонів українців у взаємостосунках з публічною владою... На відміну від лівої популістської концепції держави загального добробуту – такий підхід є спрямованим на підтримку молодії генерації, а не переважно пенсіонерів... Зворотні ліві тенденції породжують втрачені для державотворення покоління. Ми не можемо дозволити собі такої «розкоші» [3]. Така позиція поступово починає переважати й у передвиборчому дискурсі, з якого зникає навіть згадка про соціальну державу. Як наслідок, відбувається переоцінка ролі держави як «агента» розвитку, реформ, благополуччя громадян. На думку П. Кутуєва «...нагально-актуальним завданням правлячих «еліт» постленінських суспільств стає конструювання держави, що сприяє розвитку... Водночас на постленінські суспільства покладається – у відповідності до вимог неоліберального консенсусу – усунення держави із суспільно-економічного життя, навіть попри те, що лише держава спроможна створити інституційну систему координат, у межах якої може функціонувати ринок, здійснюватися накопичення капіталу та розбудовувати ся мережа соціального захисту» [2, с. 35].

Напередодні парламентських виборів в Україні набуває актуальності дослідження рівня значущості соціальних проблем та уваги, яку приділяють політичні партії проблемі соціальної держави. Для аналізу обрані програми двох «новачків» парламентського виборчого процесу: партій «Голос» та «Слуга народу». Хоча новачками їх можна назвати

з долею умовності: неформальним лідером партії «Слуга народу» є Президент України В. Зеленський, з яким «ядро» партії пройшло переможну виборчу кампанію, а лідер партії «Голос» С. Вакарчук не тільки вже сам був депутатом Верховної Ради України, а й у списку партії досить багато досвідчених політичних діячів (С. Бобровська, І. Совсун, А. Гевко, ін.).

У програмі партії «Слуга народу», яка складається із 16 пунктів, немає прямої згадки про «соціальну державу». Деякі з її представників декларують належність до лібертаріанської традиції, тож пропонується: «Провести децентралізацію влади відповідно до європейських норм: передати максимум можливих повноважень виконкомам місцевих рад і перетворити державні адміністрації на префектури європейського типу... перевести максимально можливу кількість державних послуг в онлайн... позбавити СБУ, ГПУ та Нацполіцію непричепованих їм функцій ущемлення бізнесу» [4].

У програмі йдеться про розширення меж прямої демократії («Створити механізм накладення народного вето на щойно ухвалені закони, які не влаштовують суспільство... запровадити механізми впливу українців на рішення влади через референдуми»), необхідність скасування недоторканості депутатів, впровадження механізму їх відкликання тощо[4]. Щодо економічного та соціального блоків, то декларується необхідність підвищення рівня життя українців до середньоєвропейського, демонополізація, скорочення державних регуляторів та кількість процедур у будівництві та відведенні землі тощо [4].

До соціальної сфери відносяться наступні ініціативи партії «Слуга народу», відображені в передвиборчій програмі: «Ухвалити стратегію поступового зменшення єдиного соціального внеску... провести всеукраїнський перепис населення, всі соціальні пільги перевести у грошову форму, а

також впровадити другий рівень пенсійного забезпечення і «економічний паспорт українця», за яким усі діти отримають частку від експлуатації природних ресурсів на індивідуальні рахунки... Для викладачів середніх і вищих навчальних закладів пропонують «базове матеріальне забезпечення» на рівні трьох мінімальних зарплат, державні і приватні освітні заклади забезпечити рівними правами а освітню та наукову інфраструктуру оновити... запровадити систему обов'язкового медичного страхування, підвищити рівень матеріально-технічного забезпечення лікарень» [4]. Також окремі висновки щодо майбутньої політики у ВР України, яку буде впроваджувати партія «Слуга народу» можна зробити за допомогою інтерв'ю її лідерів. Так, координатор штабу «Слуги народу» Олександр Корнієнко розповів про ідеологію партії: «У нас про лібертаріанство жарти ходять. Руслан Стефанчук, як наш ідеолог, він це бачить в такому терміні. В центрі має бути людина, а не держава. І навколо неї повинна компонуватися держава. Зараз у нас, у більшості, люди обслуговують державу – чиновницький апарат, процеси, стосунки, взаємодія, процеси. Навіть якісь елементарні речі – податкове навантаження. Це все треба переосмислити, поставити в центр людину, і входячи з її інтересів, далі напрацьовувати пакет рішень» [6].

У програмі політичної партії «Голос» також жодного разу не зустрічається поняття «соціальна держава». натомість, автори програми починають із запитання: «як звучить Україна?» і проголошують демократичну програму дій: «людина – ось нота, якої не вистачає для справжньої гармонії в Україні. Людина, яка хоче гідного життя... партія «голос» іде в політику, щоб повернути людину в центр держави. Аби перестати ділитися на лівих і правих, на націоналістів та лібералів, а об'єднатися навколо людини та її непорушної гідності. людина, громадянин та громадянка України – понад

усе. Держава – на долоні в людини, а не людина у кулаку в держави» [1].

Також виокремлюються три найпочесніші професії: вчитель, військовий та суддя. Це можна сприймати як певний сигнал щодо уваги до моделі соціальної держави, адже представники усіх цих професій повинні мати соціальні гарантії від держави.

У контексті дослідження соціальної держави на увагу заслуговує декларація щодо створення «справедливої» України, адже справедливість та рівність є основою державної соціальної політики. Щоправда, виникають певні конотації із програмою та передвиборчим гаслом Ю. Тимошенко «Справедливість є. За неї варто боротись!» у попередні роки, адже у програмі партії «Голос» зазначено: «Справедливість варта того, щоби битися за її перемогу» [1]. Але, у подальшому, такий складний феномен соціального життя, як справедливість зводиться до необхідності реформи судової системи та боротьби із корупцією. Також, як і у програмі політичної партії «Слуга народу» йдеться про запровадження електронного документообігу, розвиток ІТ та деолігархізацію. Розвиток соціальних програм планується забезпечити за рахунок партнерства державного та приватного секторів.

Щодо соціальної політики, то декларується її «гнучкість», зокрема: розширення державного фінансування ліків для лікування усіх важких хронічних хвороб, забезпечення рівного доступу дітей до шкільної освіти (через онлайн курси та створення мережі опорних шкіл), запровадження адресної соціальної допомоги та скорочення «зайвої» бюрократії [1].

Список використаних джерел:

1. Голос змін. Політична програма партії «Голос» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goloszmin.org/program>

2. Кутуєв П. Від Бегемота до Гулівера: трансформації держави доби пізнього ленінізму / Держава та глобальні соціальні зміни: історична соціологія панування та спротиву в епоху модерну: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції з соціології 26-27 листопада 2015 року. – Київ: Талком, 2015. – 652 с.

3. Марченко М. Дискурс відповідальної політики – нагальна потреба України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://krytyka.com/ua/community/blogs/dyskurs-vidpovidalnoyi-polityky-nahalna-potreba-ukrayiny>

4. Програма партії «Слуга народу»: основні пріоритети [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/programa_partiyi_sluga_narodu_osnovni_prioriteti_n1164282

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#n54>

6. У Зеленського розповіли про ідеологію «Слуги народу» [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/u_zelenskogo_rozpovili_pro_ideologiyu_slugi_narodu_n1161280

Дуденко І. В.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОГО ЧАСУ УКРАЇНИ В ЄВРОПІ

В 1995 році після публікації «Епохи крайнощів», Е. Хобсбаум відповідаючи на питання в одному з інтерв'ю, наголошував, що: «Історична сила, ґрунтується не стільки на

ідеях, скільки на певній матеріальній ситуації... ми можемо знову опинитися в іншій структурі суспільства на кшталт тієї, яка була в докапіталістичну епоху». Насамперед йшлося про контроль над фінансовими ресурсами з боку влади. Звичайно Е. Хобсбаум навряд чи тоді уявляв, що мине біля десяти років і велика частина виробництва буде переведена до Східної Азії, а для Європи постане питання мігрантів через воєнні конфлікти в Сирії, Лівії, Ємені, Колумбії, Афганістані, Сомалі.

У випадку України кількість внутрішньо переміщених осіб в результаті анексії Криму та частини окупованих територій досягла позначки понад 1,5 млн. Такі данні наводять структурні підрозділи соціального захисту населення обласних та міських державних адміністрацій. Значна частина українців висловлює недовіру до політиків, кожен відчуває на собі низький рівень соціального забезпечення. В суспільстві актуальне мислення: незначущість досягнень національної традиції та радикально позитивна оцінка традиції закордонної. Зростає впевненість більшості мас у належності до європейської системи координат. При цьому аргументом виступає значно вищий рівень життя за кордоном, більш розвинуте громадянське середовище. Маємо ситуацію в якій попри безумовний демократичний шлях розвитку перспективне майбутнє української нації та її панівної верхівки є «міфічним», а «західний» порядок денний більш привабливим.

Тож на темі політичного занепаду чи розвитку стоїть Україна сьогодні? Прагнення більшості громадян до Європи є унікальним явищем за своєю природою, бо має прояв не тільки в бажанні, а й у політичному виборі, прикладом є останні вибори Президента України, де остаточно утвердилось прагнення до демократії та не сприйняття нав'язаного курсу неоліберальної політики.

В той самий час розвиток є невіддільною частиною будь-якого політичного процесу. Прикладом є події у Франції під

назвою «Нічне стояння». Проект уряду з приводу трудового кодексу перетворився на захоплення площі в Парижі. Сучасний Світ характеризується швидкою та реальною трансформацією, змінами акцентів економічного та політичного ладу. Минуле та його роз'яснення являє собою частину сучасної європейської політичної індустрії. Українська держава чітко визначила свій шлях та прагнення бути частиною Європейського Союзу, а отже має визначити: «Чи маємо ми загальну історію з Європою і що це за історія?».

Тенденція обрання несистемних політиків до ешелонів влади стала можливою не лише для України, прикладом є Франція, Греція, США. Таким чином маси шляхом волевиявлення долають прірву між сприйняттям влади і її справжньою сутністю. Еволюція політичного прошарку є природним явищем. Як вважав М. Наїм: «Влада переходить від м'язів до інтелекту, з півночі на південь, з заходу на схід, від гігантських старих корпорацій до найспритніших компаній, від закостенілих диктаторів до звичайних людей на площах та у віртуальному просторі» [1].

Водночас, якщо виходити з думки, що ідентичність формується одночасно через поєднання історії з життя своєї нації та належності до традицій інших, звідки тоді у великій частини українського суспільства відчуття себе чужим серед своїх? Почуття чужорідності в межах своєї країни, відчуття зупиненого часу й критика політичної культури є показником необхідності змін для влади. Наприкінці 1980-х Європа також проходила подібний етап, багато проектів було створено в стилі відходу від «американської мрії» та недопущення «радянської утопії».

Звертаючись до політики пам'яті, акцент треба робити на розвитку потенціалу власної держави. С. Хафнер описував найкращу політику, як ту котру не помітно: «Важко уявити собі щось більш дитяче, ніж ті концепції, якими начиняють і приводять в рух маси. Та й справжні ідеї, щоб стати

історичними силами, здатними рухати маси, вимагають перш за все спрощення до форм, доступних сприйняттю дитини.» [3]. Ця теза підводить нас до розуміння того, що будь-хто здатен приймати політичні рішення, які відповідатимуть загальним інтересам, але тільки за умови представницької демократії можна досконало репрезентувати інтереси всіх. Тут і проходить межа поєднання політики України та Європи, бо за час своєї незалежності досягненням України в політиці став відхід від комуністичної гіпотези, а капіталізм знову віднайшов свою власну доктрину — лібералізму. Комуністична партія припинила своє існування, а політики, і громадяни звернулися до політичного цинізму. Цей тренд відображено, як у русі «Нічне стояння», так і у масових рухах в Іспанії, Греції, Єгипті, Туреччині. Масам, які породжують подібні рухи, здається, що вони проводять реальну демократію на противагу штучній, а оскільки іншої альтернативи немає, то рух закінчується тим, що складається враження, неначе маси постають проти політики загалом.

Інший приклад, це коли через брак внутрішньої політичної єдності в апараті управління еліта сама вирішила, що представники влади зрештою мають проводити політику прийняття рішень, які будуть засновані на питаннях національної ідентичності. Тут ми й згадуємо розвиток подій 2014 року в Києві. Урок, який полягав в тому, що прагнення єдності з боку революціонерів, ще не означало політичного об'єднання у владних колах.

Треба зберігати в пам'яті ці показові приклади прояву національної гідності громадян та слабкої волі політичної еліти. Ось тут теж закладена відповідь на питання чи є майбутнє України, як однієї з держав Європейського Союзу? Жодних сумнівів, бо саме в такі моменти нещодавньої історії й проходить співвідношення між політикою Європи та готовністю України до неї долучитися. Але, якщо Україна прагне стати однією з держав Європейського Союзу, то еліта

має виступати менеджером інтересів українського суспільства. А. Сміт наводив такий приклад: «Великі нації ніколи не бідніють від марнотратства і нерозсудливості приватних осіб, але вони нерідко бідніють внаслідок марнотратства і нерозсудливості державної влади.» [2]. У глобальному масштабі А.Сміт звертав увагу на те, що в суспільства немає можливості процвітання, якщо його більшість складають злидні. Можемо констатувати, що під виглядом прагнення української влади до європейських цінностей, легко започаткувати зародження політичного розколу чи гірший сценарій у вигляді війни та втрати частини населення.

Таким чином обраний шлях політики України передбачає, що стосовно Європейського Союзу треба вибудовувати не лише спільні цілі в майбутньому, а й пам'ять щодо орієнтирів минулого. Союз для багатьох держав є символом «товариства пам'яті» [4], така спрямованість української політики, навпаки, може бути орієнтиром у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Наим М. Конец власти. От залов заседаний до полей сражений, от церкви до государства. Почему управляют сегодня нужно иначе / Пер. с исп. Анатолий Саган, Николай Мезин, Юлия Полещук. — Москва: АСТ, Corpus, 2016 — 512 с.
2. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / Пер. С англ. О. Васільєва. — Київ: Наш Формат, 2018. — 722 с.
3. Хафнер С. История одного немца / Пер. с нем. Н. Елисеева. — М.: СПб.: Издательство Ивана Лимбаха, 2018. — 448 с.
4. Assmann A. Europe: A Community of memory? // Twentieth annual lecture of the GHI. In GHI Bulletin. — 2007. — N40 (Spring). — P. 11—25.

Крайнік К.М.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ШТУЧНА ДЕІДЕОЛОГІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Будь-яка розвинута ідеологія створюється,
підтримується та вдосконалюється як політична зброя,
а не теоретична доктрина.

Ганна Арендт

Для сучасної політичної реальності України справедливим є твердження про деідеологізацію політичних партій. Низка дослідників даної теми стверджують, що це не тільки суто політична проблема, а, передусім – наслідок соціокультурних трансформацій у сучасному українському суспільстві. Адже, «Серед чинників соціального характеру найвищий вплив на партійну систему мали найбільш актуальні на різних етапах суспільні поділи – соціальноекономічний та, особливо, соціокультурний»[5,с.151].

Мова йде про посилення ролі політичних комунікацій у соціальних мережах, зростання впливу мас медіа на політику. Це призводить до віртуалізації політики, перетворення партій на бренди. Варто погодитись, що «...партії втрачають функцію представників громадськості... Боротьбу за владу в політиці перенесено з ідеологій, організацій та програмних положень у сферу віртуальних іміджів... В результаті інформаційних кампаній влада переходить до тих, хто вдало використовує можливості телебачення [слід додати: і Інтернет!, - К.К.], а не до тих, хто вміє урядувати...» [6, с. 366]. Деідеологізація партій є складовою процесу віртуалізації політики.

Деідеологізація суспільства призводить до зникнення потреби в ідеологічному оформленні партійної програми у

партійного керівництва. Замість ідеології з'являються маркетингові стратегії пошуку виборця (географічні та демографічні). Вони не доповнюють ідеологію, а заміщують її. Відповідно, вибудовується структурно-організаційна модель діяльності партій, куди замість ідеологів запрошують фахових політтехнологів та маркетологів. І з цим важко не погодитись, адже питання зараз полягає в тому, наскільки вирішальною є роль ідеологій як для самих партій, так і для їхніх прихильників порівняно з іншими аспектами діяльності: фінансовими, політичними, соціальними тощо?

Припустимо, що за останні роки тренд змінився, і в суспільстві з'явилися окремі групи громадян, які сповідують певну ідеологію (соціалістичну, ліберальну, консервативну тощо), відносять себе до прихильників саме ідеологічних партій? Тоді, можливо, слід говорити про штучну деідеологізацію політичних партій в Україні з боку їх деідеологізованого та цинічного керівництва (лідери, штаби, технологи), яке цілеспрямовано підмінює реальну ідеологізацію штучною маркетинговою з метою здобути владу. З цього приводу Ю. Якименко стверджує, що «представництво суспільних інтересів для політичних партій в Україні з часом набуло переважно інструментального характеру, коли ті чи інші суспільні настрої, соціально-економічні інтереси, соціокультурні, геополітичні орієнтації громадян використовувалися у цілях боротьби за владу; проявами цього став розвиток такої тенденції, як зменшення ролі програмно-ідеологічної складової»[5, с.152].

Політичні партії є одним з найважливіших політичних інститутів держави, що забезпечує реалізацію влади в країні і її зв'язок із суспільством. Навіть в умовах змішаної виборчої системи фракції політичних партій у парламенті впливають на формування коаліції, уряду, вироблення та реалізацію публічної політики. А у випадку впровадження пропорційної виборчої системи відкритих партійних списків роль партій

взагалі буде визначальною. Як зазначає А. Кройтор: «Політичні партії відіграють визначальну роль у процесах державотворення, формування політичних еліт та лідерства, виборчих кампаніях, інституціоналізації політичної діяльності, розвитку парламентаризму, модернізації суспільства. В умовах представницької демократії політичні партії виконують функції артикуляції та репрезентації інтересів груп та спільнот, формування політичної еліти, легітимізації політичної влади» [4, с.108]. Зокрема, роль політичних партій полягає у віддзеркаленні ідеологічних вподобань суспільства, формуванні простору політичних ідеологій тощо. Цілеспрямована деідеологізація політичних партій, яка відбулась в Україні, це наслідок втоми суспільства від тоталітарної комуністичної ідеології. Натомість, завжди були партійні симпатки («рядові» члени партії), які наголошували на важливості ідеології. Більшість прихильників Народного Руху України, деяких інших політичних партій завжди займали чітко визначену ідеологічну позицію. Тому деідеологізація політичних партій в Україні – це штучний процес, обумовлений нерозумінням з боку партійного керівництва стану громадської думки, намаганням зберегти владу в умовах зміни трендів партійного будівництва.

Саме тому важливим завданням для політичної науки виступає дослідження феномену штучної деідеологізації, уточнення причин та наслідків штучного «розчинення» ідеологічних платформ політичних партій у маркетингових стратегіях виборчих кампаній, уточнення поняття «політична ідеологія партії» у сучасних умовах.

Процес деідеологізації є досить добре дослідженим у політичній науці. Одними із перших, хто запропонували теорію деідеологізації були Р. Арон, Д. Белл, С. Липсет. Для визначення сутності даного терміну звернемося до політологічного словника, де зазначено, що «Деідеологізація – це тимчасові процеси певної втрати впливу різних ідеологій на

практику. Деідеологізація відбувається в результаті згасання ідеологічної боротьби між державами, класами, націями, елітами, окремими владними групами» [3, с.171].

Теорія деідеологізації наголошує на тому, що світ має звільнитися від будь-яких ідеологій, що означатиме кінець ідеологічної ери, а пануватиме надалі «демократичний конформізм» [3, с.172].

Але як показала практика історії останньої чверті ХХ століття, ідеології не втрачають свого значення, вони модернізуються. Зокрема, не зникла ідеологічна складова партійної політики. Вона видозмінилась і «розчинилась» у програмах партій, виборчих програмах та дискурсі партійних лідерів.

Як відомо, у сучасних демократичних країнах виокремлюють такі основні політичні ідеології, як консерватизм (неоконсерватизм), лібералізм (неолібералізм), соціалізм (соціал-демократія). Проте сьогодні, багато як європейських, так і українських партій беруть на озброєння абсолютно нові і, на перший погляд, парадоксальні ідеї.

Однією з причин розмитості ідеологічного підґрунтя партій в Україні є те, що громадяни демонструють невисокий рівень обізнаності в політичних ідеологіях і обирають партії за оцінкою особистих якостей лідера. Дослідницький центр Разумкова показав, що «більшість (66%) респондентів небагато знають (28%) або не знають зовсім (38%) про те, чим відрізняються, наприклад, праві партії від лівих» [5, с.167].

Таким чином, процес деідеологізації партій поєднується з персоніфікацією партійної політики. Однією із головних причин штучної деідеологізації політичних партій в Україні є бажання лідерів партій зберегти та посилити свій особистісний вплив. Адже, ідеологія може стати на заваді формуванню квазі-партій та блоків «імені» певного лідера. Усвідомлюючи таку ситуацію в суспільстві партії свідомо йдуть на зміну вектора ідеологічного спрямування програми партії, а іноді

виголошують гасла, які й зовсім суперечать ідеологічній платформі партії. Таким чином, у першу чергу партії ставлять за мету не пропагування ідеологічних концепцій, а «розкрутку» лідера як рекламного бренду, локомотиву рейтингу партії. В якості прикладів можна навести «Блок Петра Порошенка», «Блок Юлії Тимошенко», ін.

Оцінюючи провідні політичні сили України в категоріях «ліві – праві – центристи», більшість експертів зараховують БЮТ до центристської політичної сили, проте понад третину експертів зараховують її до правих. «Зважаючи на визначені експертами “маркери”, такі оцінки не викликають подиву, оскільки у програмах і підходах даного блоку можна знайти поєднання принципів, які, на думку експертів, характеризують різні політичні сили» [5, с.237].

За політичним аналізом експертів на радіо «Свобода» однією з відносно нових партій парламентських виборів 2019 року буде Соціалістична партія України. «Партія існує з 1991 року. Її заснували колишні члени забороненої КПУ (КПРС). Лідером партії тоді став колишній керівник комуністичної більшості в Верховній Раді УРСР Олександр Мороз... Політична сила має довгу історію в українській політиці. Зокрема, соціалісти були активними учасниками Помаранчевої революції. Але після парламентських виборів 2006 року Олександр Мороз став головою Верховної Ради завдяки входженню СПУ у коаліцію з Комуністичною партією України та «Партією регіонів». Такий політичний союз викликав неоднозначну реакцію в лавах соціалістів та і серед виборців. Вибори 2006-го стали останніми, коли СПУ змогла потрапити у парламент»[1].

У 2017 році Соціалістичну партію України очолив Ілля Ківа. І саме з приходом І. Киви на посаду голови, ідеологія партії зазнає ключових змін. Особливо привертає увагу гасло, котре стало доктриною партії: «Соціалізм буде просякнутий патріотизмом», що є досить суперечливим з ідеологічного

боку. Проте в громадян, навіть тих, що є якими прихильниками соціалізму, воно не викликало невдоволення чи підозр до реальності існування ідеологічної платформи у цієї партії. То чи не можемо ми назвати таке неприховане розмивання ідеологічних підґрунть помилкою, чи радше це назвати вдалим політичним кроком перед виборами, що мають відбутись?

Таким чином, на сучасному етапі розвитку партійної системи в Україні відбувається штучна деідеологізація діяльності політичних партій. Відбувається свідоме розмиття ідеологічного фундаменту партій, підміна реальних ідеологій «новими», «гібридними», суперечливими з єдиною метою – забезпечити необхідний результат на виборах.

Список використаних джерел:

1. 5 відносно нових партій. Парламентські вибори-2019 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29602916.html>
2. БЮТ [електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.file.liga.net/parties/blok_ulii_timoshenko
3. Головатий М. Ф. Політологічний словник / М. Ф. Головатий, О. В. Антонюк. – Київ, 2005. – 792 с.
4. Кройтор А.В. Роль, місце та функції політичних партій у процесі формування паритетної демократії// Актуальні проблеми політики : [збірник наукових праць]. – Одеса: НУ «ОЮА», 2012. – Вип. 47. – С.108 - 113.
5. Якименко Ю. Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті [електронний ресурс] / Ю. Якименко. – Київ: Центр Разумкова, 2017. – 428 с. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_PARTII.pdf
6. Яковлев Д. В. Трансформації політичної влади в інформаційну добу // Вісник ОНУ : соціологія і політичні

науки. — Одеса: Астропринт, 2007. — Том 12, вип. 6. — С. 364–371.

Крикливий В.А.

*студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ІДЕОЛОГІЯ НОВИХ ПРАВИХ У ПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ідеологія «нових правих» сформувалася в певну політичну течію вже після Другої Світової війни, а саме приблизно в 70-х роках ХХ століття. Така метаморфоза правої платформи в політиці можна сказати була явищем, яке було, як на мене, насправді відповіддю на політичну кон'юнктуру. І тут можна виділити кілька основних причин, як от поразка Гітлера у війні. Ця війна була дуже виснажлива для європейського континенту і загалом принесла всезагальну руйнацію для країн, як і в економічному плані, так і в демографічному. Після цього почалося різке засудження різних крайніх націоналістичних сил, що поставило на довгий час різні неофашистські і навіть просто націоналістичні, рухи в маргінальне становище в більшості країн Європи.

З іншого боку, було помітно, до яких наслідків привів більшовицький режим Сталіна, що призвело до засудження різними «лівими» ідеологами «першої пролетарської держави» про причині відсутності демократії і свободи слова. Також вони повели боротьбу навіть проти, мабуть, найважливішого постулату Маркса – «месіанства пролетаріату», що в свою чергу і виразилося в тому, що «класова боротьба» в ідеології неомарксизму була замінена «боротьбою ідентичностей». Засудження більшовиків СРСР призводило до того, що крайні

ліві рухи переорієнтовувалися на нових ідолів, зокрема аргентинського революціонера, заслуга якого полягала в комуністичній революції на Кубі – Ернесто «Че» Гевару, а також «Великого Кормчого», який будував комуністичний лад в Китаї – Мао Цзедуна. Обидві постаті далеко не показали своїми діями, що вони були демократами, але молодь 60-х років, яка зайняла собі нішу «борців за свободу» взяла собі цих постатей на бойові знамена.

Така масова тенденція до ліволіберального руху, особливо серед студентства європейських університетів, посприяла тому, що ці ідеї почали все більше завойовувати тодішній дискурс. Відгукнувшись на клич свого ідеолога Антоніо Грамші, прихильники лівих ідей почали «захоплювати» університетські кафедри та пости редакторів журналу – головні рупори пропаганди. Так можна констатувати факт, що друга половина ХХ століття завершилася перемогою і повним домінуванням лівих ідей в культурному полі, що відчутно й досі. Звісно що до такої «моди на лівизну» виникала опозиція в середовищі інтелектуалів. Саме так, в протигагу до «нових лівих» постав рух «нових правих», який як і їхні опоненти не ототожнював себе зі старими. Тепер більш детально розглянемо на кого опиралися праві інтелектуальні кола і яким ідеям вони симпатизували.

Як відомо, «нові праві» традиційно асоціюються з іменами двох видатних французьких філософів – Домініка Веннера та Алена де Бенуа. Та «батьками-засновниками», що створювали основу цієї ідеології називають Юліуса Еволу, Ернеста Юнгера, П'єра Дріє ля Рошеля та інших. Як зазначає російський філософ, якого можна вважати найбільшим проповідником ідей «нових правих» Олександр Дугін зазначає, що « "Нові праві" різко відрізняються від традиційних французьких правих монархістів, католиків, германофобів, шовіністів, антикомуністів, консерваторів і т.д. практично за всіма пунктами. "Нові праві" прихильники "органічної

демократії", язичники, германofilів, соціалісти, модерністи і т.д.» [1]. Тому зараз я по порядку розберу більшість з цих ярликів, що їх повішав Олександр Гелійович на французьких мислителів.

Мабуть перше, про що варто зазначити, адже це якраз дуже сильно різнить з їхніми колегами по правій платформі, це національне питання і глобалізм. «Нових правих» зовсім не можна назвати шовіністами, чи прихильниками етнічного націоналізму в його загальнови́значеному сенсі, але... Можна сказати, що прихильники цієї ідеології є одночасно глобалістами в плані цивілізаційного націоналізму. Поясню, що я маю на увазі. «Нових правих» можна назвати націоналістами Європи, себто цивілізаційними патріотами. За основу була покладена ідея об'єднаної Європи.

Як пише у своїй праці Олександр Дугін, що «"Нові ліві" вважають Etat-Nation надто "правим", занадто "тоталітарним" і "репресивним", занадто "консервативним" утворенням від якого слід відмовитися в ім'я прогресу, а "нові праві", навпаки, цю ж державу-націю (Etat-Nation) відносять до занадто "модерністського", надто антитрадиційного етапу європейської історії, коли істинно традиційна європейська Імперія була зруйнована нігілістичним і світським французьким абсолютизмом».[1] Тобто ідея об'єднаної Європи бере свій у «нових правих» ще з філософії вищезгаданого трішки одіозного італійського філософа-традиціоналіста барона Юліуса Еволи, а саме з його концепції традиційної Імперії.

З іншого боку, ще варто розглянути аспект, що «нові праві» прагнуть повернути той період часу, коли Європа керувала світом, себто європейські держави мали колонії по всьому світу, чи навіть ще далі, коли Греція і Рим – були колыскою світовою цивілізації. Натомість як ми пам'ятаємо в ХХ столітті Європа була, по факту, лише «полем битви» між США і СРСР, між лібералізмом і соціалізмом. Не могли французькі

інтелектуали стерпіти того, що колишні метрополії самі стали колоніями.

Проте, тут також варто згадати і ще одних «батьків» ідеології, а саме Ернеста Юнгера і П'єра Дріє ля Рошеля. Про це власне і писала український філософ і дослідниця цієї ідеології Олена Семеняка, що «знаменна зустріч двох письменників у окупованому Парижі: франкофіла Ернста Юнгера з германофілом П'єром Дріє Ла Рошелем, описана засновником французьких нових правих Аленом де Бенуа, що особисто знав Юнгера. Це була вже друга зустріч: перша сталася в 1915 р., але тоді вони обмінювалися вогнем, а не рукоштовнаннями, за спогадами, слухаючи дзвони тієї самої сільської церкви. Утім, обидва «опиралися ворогу силою зброї, не відчуючи ненависті до нього», а Дріє Ла Рошель ще й присвячував німцям вірші. Як і Юнгер, він був націонал-революціонером, і, щойно відгриміли залпи першої світової, вбачав у пан'європеїзмі єдину протидію послабленню своєї батьківщини та Європи загалом на тлі стрімкого росту наддержав – СРСР і США. Есе «Женева чи Москва» (1928) уже на рівні назви пропагувало ідеал Єдиної Європи, яка здеградувала, словами Дріє Ла Рошеля, до поля боротьби між американським капіталізмом та російським імперіалізмом». [5] Так, саме тоді, в часи Першої Світової війни почалося усвідомлення в багатьох, що ця війна – це війна, яка, по суті, може бути названа «братовбивча», а європейські народи значно ближче один до одного.

Ну добре, ми визначили, що прихильники описуваної нам ідеології були цивілізаційними патріотами, ну але не все так просто. Невже це течія в правому русі, яка базується на інтернаціональній, а по факту антинаціоналістичній основі? Ні, все зовсім виявляється не так. «Нові праві» якраз є противниками будь-яких проявів космополітизму, але, аби не впадати в крайнощі етнічного шовінізму, вони ставлять на це місце ідею етнічного плюралізму і (звертаю на це увагу)

регіонального націоналізму. Суть цієї ідеї, що будувати потрібно Європу, яка буде домівкою для всіх етносів, що її населяють, і ці етноси, зокрема їх культура, традиції і т.п., будуть зберігатися і розвиватися, але на політичному рівні суб'єктом має виступати Європа.

З цього випливає основна теза, яку плекають всі мислителі цієї течії «нам потрібний багатополярний світ». Ось що про це пише Ален де Бенуа: «Зі служіння народу випливає «захист справи народів». Захищати народну справу - це значить захищати різноманіття, яке є основним багатством людства. Зробити так, щоб нові покоління передали наступним примножені багатства попередніх. Більш конкретно питання полягає в тому, рухаємося ми у напрямку до однополярного світу або до багатополярного. Однополярний світ був би світом збіднілим, світом без відмінностей, в якому б закріпилася гегемонія світової держави - Сполучених Штатів. Навпаки, багатополярний світ - це світ, організований великими блоками культур і цивілізацій, де кожен полюс є полюсом регулювання глобалізації». [4]

Ще одним важливим аспектом, який вирізняє нас «нових правих» з поміж інших – це досить антикапіталістична позиція. Важливо розуміти, що це навіть не йде протиставлення ринковій економіці, як такій, а капіталізму як ідеологічному противнику, як флагману лібералізму. До прикладу, у книзі «Проти лібералізму» Ален де Бенуа відводить цілу главу для критики цієї системи, де він опирається часто навіть на мислителів ліворадикального крила, зокрема на французького мислителя та ідеолога революційного синдикалізму Жоржа Сореля і його думку, «все піднесене вбив буржуа». Насправді це не найбільш фундаментальна позиція «нових правих», тому надовго зупинятися на ній не потрібно, проте тут варто зрозуміти одну цікаву деталь. От анти капіталізм, так? Здавалося б цілком ліва тематика, але раптом у «нових правих». Чому? Невже

«замкнулася підкова»? А насправді-то виявляється, що антикапіталізм різний буває. Тому якщо з точки зору марксистів перехід від феодалізму до капіталізму – це історичний розвиток, і це все так і має бути, то якраз для «нових правих» - це повний крах Традиції і подібних речей.

Релігія – ось про що ще варто поговорити, хоч і знову-таки небагато. Тут взагалі особисто в мене виникає певний дисонанс, тому що якщо говорити про народження Європи і цінності на яких вона формувалася – це безумовно християнство. Освальд Шпенглер свого часу «очі відкрив» на цю проблему, коли виявилось, що Римська імперія – це ще не зовсім Європейська цивілізація. Натомість Ален де Бенуа так не думає. Є у нього досить цікава книжка «як можна бути язичником», де він проголошує, що потрібно повернутися до...старих богів наших дідів. Причому насправді, як на мене, він виступає не теологічної точки зори, бо аргументи його не полягають в тому, чому боги язичників існуючі, ні! Він звинувачує «юдео-християнську» віру в наступних моментах, що протилежні до язичництва, а саме: у християнстві людина відірвана від природи, у християнстві божество відірване від людини (звинувачення в тому, що цим християнство веде до індивідуалізму), християнство тоталітарне і не допускає інакомислення – як на мене, основні тези.

Питання релігії я спробую ще зачепити трохи нижче, а зараз основна ідея, яка проходить ниткою через всю концепцію – боротьба проти прав людини. Здавалося б, зараз до прав і свобод людини апелюють всі, але якщо більшість їх розглядає в позитивному світлі, як найбільше досягнення людства і т.д. і т.п., то «нові праві» навіть абсолютно навпаки. Зокрема, посилаючись на вже знайомого нам Алена де Бенуа, варто подивитися що ж він про це пише: «Є три причини, за якими можна оскаржити ідеологію прав людини. По-перше, вона використовує концепцію права, яке не відповідає тому, чим право було спочатку. Спочатку право визначається як

співвідношення справедливості і рівності. Право нерозривно пов'язане з поняттям відносин. Право вказує, що і кому має належати в рамках відносин між людьми. Це об'єктивне право. На початку епохи модерну, тобто в кінці Середніх століть, з'являється інша концепція права - право в суб'єктивному сенсі, коли право перестає бути тільки ставленням, тільки співвідношенням, щоб стати атрибутом індивідуальної природи індивідуума. Ліберальне право говорить, що у кожної людини є індивідуальні «природні права», обумовлені самою людською природою. Більш того, ідеологія прав людини, незважаючи на те що вона претендує на універсальність, є насправді глибоко етноцентрична, оскільки вона спирається на таку антропологію, яка відповідає лише певному історичному моменту в історії Заходу, але зовсім не відповідає поняттю про людину в традиційних суспільствах. Нарешті, головна мета ідеології прав людини - захист свобод, це мета, яку я зовсім не заперечую, але її неможливо досягти через економічні чи юридичні процедури. Вона може бути досягнута лише через глибоко політичні процедури. Захищати свободи - це політична мета, яка вимагає політичних засобів для того, щоб бути досягнутою». [4]

І ця цитата абсолютно не вичерпує всієї аргументації, чому права людини – це погано. Тому я наведу ще ось таку думку Жозефа де Местра, яка також використовується для опонування противникам, а саме «Я ніколи не бачив людину. Я бачив француза, англійця, іспанця, але ніколи людину». Тому як немає ніякого «людства», так і немає ніякої «людини» - ось основна позиція нових правих. І звісно ж, апеляція і до Традиція, що наприклад свобода – не право, а привілей. Загалом розбору питання прав людини в «нових правих» варто присвятити окрему наукову роботу.

Наостанок скажу, що я звісно намагався охопити декілька ключових позицій в ідеології, хоч і поспіхом. Я думаю, цілком справедливе, якщо мене спитати: «ну от добре де Бенуа і

Веннер, а от що, Україну ця ідея оминула?» Ні, досить багато політичних організацій в Україні називають себе «новими правими». Я навіть дозволю собі написати, що навіть неофашисти переходять в стан «нових правих» швидше, чим парафії УПЦ МП до ПЦУ. Натомість найбільшою організацією, що стоїть на цій платформі – це політична партія «Національний корпус», яка відійшла від етнічного українського націоналізму і стала на позиції всеєвропейського націоналізму, який вона втілює через проект «Інтермаріум».

Список використаних джерел:

1. Дугин, А. Г. Основы геополитики / Александр Гельевич Дугин. — Москва: Арктогея, 2000;
2. Дугин А. Г. Четвёртая политическая теория / Александр Гельевич Дугин. — Москва: Амфора, 2009;
3. Бенуа А. Как можно быть язычником. / Амон де Бенуа. — Москва: Русская Правда, 2004. — 240 с.
4. Бенуа А. Против либерализма: к четвертой политической теории. / Амон де Бенуа. — М.: Амфора, 2009. — 480 с.
5. Семеняка О. Третій шлях і «нові праві». У чому нові і праві «нові праві» [електронний ресурс] / Олена Семеняка. — режим доступу: <http://politonomia.org.ua/page/tretii-shliakh-i-ranyevgora-u-chomu-novi-i-pravi-novi-pravi.html>

Курінний М.М.
*студент філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРУ НА СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР США

Сучасні Сполучені Штати Америки залишаються однією з країн із найбільш релігійним населенням. Така ситуація продовжує підтримувати вплив релігії на політичну систему. Релігійність у американському суспільстві вважається виявом порядності та патріотизму. Конфесійна релігійність, зокрема саме християнська, переплітаючись з громадською релігією американців залишається явною особливістю американців.

Противники згадки Бога у державних справах намагаються змінити такий стан речей у ХХІ столітті. Наприклад у 2002 році, житель штату Каліфорнія М. Ньюдоу, вимагав прибрати згадування Бога із тексту присяги американському прапору та подав до суду. Згодом йому вдалося дійти успіху у судах нижчої інстанції, проте він зустрів спротив державних інститутів. Рішення суду викликало різко негативну реакцію Білого дому та Конгресу і було опротестоване у Верховному суді США[4].

Релігійність особистості залишається позитивною прикметою на політичній арені. Віра в Бога грає дуже важливу роль у побудові політичної кар'єри. Зокрема усі 45 президентів США були віруючими людьми, майже всі представники різних протестантських течій. Президенти були авторами чи продовжували певні релігійні ініціативи, зокрема прикладом є підписання Б. Клінтоном Закону про відновлення релігійної свободи (The religious Freedom restoration Act of 1993), Закону про захист релігійної свободи та добровільних пожертвувань (The Religious Liberty and Charitable Donation Protection Act of

1998), нормативне забезпечення дозволу на виділення федеральних коштів для підтримки деяких соціальних програм релігійних груп тощо.

Президентська кампанія Дж. Буша молодшого, мала сильне релігійне забарвлення, яке політтехнологи 43-го президента використовували досить активно. Зокрема були підтримані попередні ініціативи Біла Клінтона та всіляко наголошувалось на релігійності кандидата. Політичні спостерігачі відзначали, що релігія «відіграє більшу роль цього року, ніж у будь-якій кампанії після 1960, коли президентом було обрано католика – Дж. Кеннеді». Разом з тим, багатьох в США така ситуація не дивувала. Як сказав один із сенаторів, «це є найбільш релігійна країна у світі, але іноді ми намагаємось приховувати цей факт»[4].

Вагомість впливу релігії на виборців підтвердили й опитування, що проводилися під час виборчої кампанії 2000 року. Наведені нижче дані оприлюднені Інтернет виданням «The Columbus dispatch online newspaper» у вересні 2000 року: «Майже трое з кожних п'яти респондентів відповіли, що релігійність кандидатів у президенти впливає на прийняття рішення щодо особи, за яку віддається голос»[4]. Ще 90 % вважали важливою позицію кандидата щодо підтримки морального клімату в країні – фактора, близько пов'язаного з релігійною вірою. Дані опитувань тільки підтверджують думку професора Джорджтаунського університету К. Уїлкокса, автора кількох книг про відносини релігії й політики, який вважає, що жоден кандидат у президенти не переможе, якщо не звертатиметься до віруючих виборців[4]. Американці, на його думку, жадають, аби їхній президент – і взагалі всі вищі посадовці – були хоч до певної міри релігійними. При цьому виборці не дуже переймаються, до якої саме християнської конфесії належать вищі посадовці [2]. Таку ж тенденцію підтвердило також опитування проведене напередодні виборів президента США у 2016 році. За результатами дослідження

проведеного «Pew Research Center», дві третини американців вважають що президент повинен мати чіткі релігійні переконання. Це показує що окрім політичних підходів та емоційних випадів, американці хочуть знати, куди вказує моральний компас кандидатів.

У США склалась ситуація коли жоден політик в Америці не скаже, що він атеїст, що він не вірить в Бога. В крайньому випадку він зробить вигляд, що вірить, і буде відвідувати церкву. У березні 1801 Аарону Бьюру, який став віце-президентом, був зроблений натяк, що якщо він хоче отримати в майбутньому голосу протестантської більшості, нехай відвідує церкву. Зараз, через 200 з гаком років, якщо який-небудь політик виступив би проти впливу релігії, це скінчилося б для нього повною катастрофою в політичному сенсі. Це чітко видно по низці передвиборчих президентських кампаній. Американці - релігійний народ, і вони вважають за краще мати релігійних політиків[4].

Під час передвиборчих дебатів 2000 року Дж. Буш назвав Ісуса Христа «своїм улюбленим філософом, який відізвався в його серці». Такі публічні висловлювання допомогли Дж. Бушеві молодшому отримати необхідну підтримку. Такі ж політико-релігійні гасла допомогли йому переобратися на другий термін. У 2004 році, Джон Кері, поступився Джорджу Бушу у боротьбі за голоси релігійних американців у співвідношенні 48 % проти 51 %[3]. Попри це, навіть багато представників християнських релігійних конфесій були стурбовані сильним змішанням релігії та політики. Опитування засвідчили що на запитання «Чи вважаєте ви, що Америка була б кращою країною, якби релігія мала більший вплив на повсякденне життя?», 75 % громадян відповіли «Так» [3]. Багато президентів США, включаючи Картера і обох президентів Бушів, активно прислухалися до пастирським повчань американського проповідника-євангеліста Біллі Грема. Б. Грем був духовним радником багатьох

президентів США, аж до його смерті у 2018. Буш-молодший називав свої розмови з нині покійним пастирем як «спасенні».

44 президент США, Барак Обама став першим чорношкірим президентом в історії Америки. Він є прихильником конгрегаціоналістської церкви – радикальної течії англійського кальвінізму, яка стоїть на засадах автономії кожної помісної общини. Кампанія 2008 року запам'яталась головним чином того що саме Обама завоював більшу частину голосів релігійних виборців. Феноменом стало те, що Обама зарекомендував себе як захисник права жінок на аборт і сторонник дослідів стовбурових клітин. Проти цих речей традиційно виступали представники релігійних общин, проте це не завадило їм обрати саме його, а не більш послідовного консерватора та християнина Джона Маккейна. На виборах 2008 року за Обаму проголосували 53% релігійних виборців, а за Маккейна 46%.

Консервативним феноменом, який підірвав суспільний простір, став Дональд Трамп, який став 45 президентом США у 2016 році. Він разом зі своїми політтехнологами провів доволі послідовну передвиборчу кампанію. Релігійне питання було як ніколи актуальним, адже білий успішний консервативний американець, який заявляє про відродження Америки, згідно стереотипів, має бути віруючим.

Під час президентської кампанії «Great Again», Дональд Трамп опублікував книгу, де писав, що людей шокує коли вони дізнаються що Трамп релігійна особистість. Він вважає що його пов'язують лише з багатством, а не з релігією, і це є неправильно.

Трамп зміг вдало розіграти карту релігійної приналежності, і в нього для цього були передумови. Батько Дональда Трампа, Фред Трамп, фактично був ідеальним протестантом, і звів протестантську етику в абсолют. Як бізнесмен і забудовник він брав своїх дітей на будівництво навіть по неділям. Він учив

дітей тому що життя це боротьба між переможцями і тими що програли, і щоб перемогти треба бути сильним, працьовитим.

Мати Трампа, Мері Трамп, також намагалась прищепити християнські цінності дітям. Вона водила дітей до недільної школи в Квінсі, і Трамп протягом своєї кампанії неодноразово демонстрував свої фото з церкви в ті часи.

Трамп у своїх публічних передвиборних промовах часто згадував про своє релігійне виховання. «Я був народжений і вихований в будинку, просякнутому церковним духом. Батько і мати говорили мені: кому багато дано, з того багато і спитають, - говорив він. - Я поклявся на тій же Біблії, яку читала нам мати, коли ми були маленькими, і ця віра живе в моєму серці».

На церемонію інавгурації Трамп прийшов з власної домашньої Біблією.

Іншими факторами, які дозволили залучити релігійних виборців, став протест Трампа проти політкоректності, а також його критика ісламського фактору, який сприяє тероризму. Цілий ряд американських християнських організацій впевнені, що поширення ісламу становить загрозу для їх релігійних цінностей.

Професор - релігієзнавець Девід Холмс, автор кількох книг про релігію в США, пояснює цей факт тим, що «люди шукають в політиках чесність і надійність». «До цих пір серед виборців жива впевненість в тому, що релігійна віра - це найкращий критерій в оцінці чесності та надійності політика. Але, судячи з історії президентства в США, ми знаємо, що це необов'язково так», - вважає він.

Вплив релігії на політичну систему США у сучасному світі не обмежується лише президентськими кампаніями і діями президентів. Цікавим є релігійна диференціація релігійних людей у різних структурах влади Сполучених Штатів.

Сенат США – виборний орган, верхня палата Конгресу, що складається з 100 членів, обраних у різний час. Вибори

проводяться прямим волевиявленням у кожному зі штатів. Згідно з даними 2006 року, серед конгресменів, що засідають в Сенаті США є: 25 католиків, 13 іудеїв, 12 пресвітеріан, 11 методистів, 10 єпископатів, 7 баптистів, 5 мормонів, 3 конгрегаціоналісти, 3 лютеран, 2 адепта Об'єднаної Церкви Христа, 1 представник Елладської Православної Церкви. Ще 5 осіб належать до невеликих протестантських деномінацій.

У Палаті представників Конгресу США засідають 435 конгресменів, серед яких: 130 католиків, 60 баптистів, 49 методистів, 34 пресвітеріан, 30 іудеїв, 27 єпископатів, 22 протестанта, що не декларують свою деномінацію, 16 християн, які не декларують свою конфесійну приналежність, 14 лютеран, 10 мормонів, 2 буддиста, 1 мусульманин. 6 конгресменів не визначилися зі своєю релігійною приналежністю, один називає себе «нон-теїстом», решта належить до невеликих протестантських деномінацій.

Верховний суд США - вища судова інстанція США, члени якого призначаються довічно. П'ять з дев'яти суддів, в тому числі і голова суду Джон Робертс, католики. Двоє суддів - іудеї, один - єпископат, один - протестант, що не конкретизує свою деномінацію. За всю історію Верховного суду в ньому працювали 108 чоловік: 35 єпископатів, 19 пресвітеріан, 11 католиків, 10 унітаріїв, 7 іудеїв, 5 методистів, 3 баптиста, інші належали до невеликих релігійних груп або просто називали себе «протестантами». У Верховному суді ніколи не засідали мусульмани, мормони, буддисти і православні.

Ці дані свідчать про наступне. У різних структурах державної влади США, впевнено панують представники християнських конфесій. Важливим фактором їх обрання є штат у якому проходять вибори, адже релігійні общини розташовані у різних штатах по різному, і саме вони грають важливу роль на виборах до Сенату. Цікавим є відмінність кількості президентів-католиків і сенаторів тієї ж деномінації, оскільки у Сенаті католиків більшість.

У науковому дискурсі існує думка що в період постмодерну вплив релігії на політику занепадає. Попри це у найбільш розвиненій країні світу ми можемо спостерігати іншу ситуацію.

У США у ХХІ столітті окрім існуючої у Америці громадянської релігії, зберігається сильний вплив традиційних конфесій на політичну систему. Американський долар є основною сучасною валютою міжнародного розрахунку. Грошові знаки США містять слова «In god we trust» («У бога ми віруємо»), що є не просто фразою а національним девізом американців. Виступи американських президентів незмінно закінчуються фразою «God bless America» («Боже благослови Америку»). Самі ж американці описують свою країну як Божу. Добре обіграна та заявлена релігійна приналежність допоможе отримати бажані голоси, а з релігійних общин виходять талановиті політики, що користуються підтримкою віруючих людей.

У контексті цього питання неодмінно постає питання, яка ж громадянська релігія і яким чином може існувати в демократичній країні та як президент може вживати слово «Бог» в інавгураційній промові, ураховуючи розділення церкви й держави? Відповідь полягає в тому, що розділення церкви та держави не позбавляє політичну сферу релігійного виміру.

Список використаних джерел:

1. Monbiot D. America – is a religion. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk.usa/story/0,12271,1007813,00.html>
2. One Nation under God? [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rewforum.org/religion-schools/pledge/background/pdf>

3. 3. Религия и президентские выборы 2004 года [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nrs.com/news/evets/usa/200604_93523_38517.html

4. Романова О. Релігійний фактор у політичному просторі США// Політичний менеджмент. –2004. – №5.

Ленгіна М.В.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська Юридична Академія»*

НАШ ГОЛОС: ЯВКА ТА ВИБІР МОЛОДІ У ПРЕЗИДЕНТСЬКІЙ КАМПАНІЇ - 2019

Молодь – особлива вікова група населення, яка визнається соціальною, економічною, культурною та політичною силою. Протягом певного часу, вона починає бути сприйнятливою до соціальної ситуації, у якій знаходиться, а також у неї формується політична відповідальність разом із життєвою та громадянською позицією. Молоді люди вносять творчий потенціал у вирішення важливих завдань і здійснюють інноваційну діяльність.

«Проте молодь – традиційно найпасивніша електоральна група на виборах. І не лише в Україні, а й у ЄС та США. В Україні на парламентських виборах 2014 року проголосувала лише третина молоді 18-24 років, тоді як серед українців у віці 50-59 років на дільниці прийшло понад 65%.

Отже, завдання кандидатів на виборах – не просто здобути голоси молоді, але й замотивувати її прийти на дільниці. Для цього вони створюють відеоблоги, модернізують старі передвиборні методи агітації, проведення різних заходів та зустрічей із молоддю тощо. Тобто політичну дискусію намагаються перенести на більш звичні для молоді майданчики. Діалог політиків із молоддю встановлюється під

час передвиборчих кампаній, а в інших випадках він практично відсутній» [1].

Результати досліджень соціологічних служб: «За підсумками президентської кампанії 2014 року у соціологічній службі Центру Разумкова стверджували, що українська молодь понад 5 років сама не демонструє активності. 1998 рік – 67% молодих людей віком 18-29. 1999 рік – 61%. 2002 рік – 59%. 2004 рік (після Помаранчевої революції) – 71%. 2014 рік (після Революції гідності) – 44%.

Але, якщо на початку минулого року лише 23% молодих українців мали твердий намір взяти участь у голосуванні, а ще 38% заявляли, що найімовірніше проголосують, у січні 2019 це вже 39% і 36% відповідно. Це свідчить про те, що все більше молоді планувало дійти до дільниць та проголосувати» [3].

«Займаючись формуванням правової політики у сфері правової обізнаності, Директорат з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції України спільно з найбільшою системою швидких онлайн опитувань U-Report Ukraine поцікавились у молоді, що вона знає про вибори, як можна перевірити себе у списках виборців, змінити виборчу адресу та взагалі чи прийдуть молоді люди на виборчі дільниці? (В опитуванні, яке проводилося у лютому 2019-го року, взяли участь 11298 U-репортерів віком від 18 до 35 років). 57% (близько 6400 осіб) опитаних сказали, що обов'язково будуть брати участь у виборах президента України. Ще 20% (близько 2300 осіб) зазначили, що скоріше за все братимуть участь у виборах. Тобто частка молодого населення, яке готове взяти участь у виборах, складає приблизно 77%. 57% опитаних сказали, що обов'язково братимуть участь у виборах президента. З 23% (або близько 4900 осіб), які продемонстрували сумнів у своїй участі в голосуванні, серед причин своєї пасивності зазначили: не вірю у можливість щось змінити (14%); складно голосувати не за місцем реєстрації (20%); не бачу гідних кандидатів (19%).

Ті, хто не планує, брати участь у виборах, мають різні причини 33% опитаних у віці від 20 до 24 років зазначили, що вони не будуть брати участь у виборах, оскільки їм складно голосувати не за місцем реєстрації. Серед опитаних у віці від 25 до 30 років таких 42%. Але процедура зміни місця голосування без зміни виборчої адреси на даний час є доволі простою та доступною - потрібно лише звернутись до органу ведення реєстру виборців з відповідною заявою і в деяких випадках надати певні документи.

Чимало молоді не проголосують, оскільки їм складно голосувати не за місцем реєстрації: 41% репортерів віком 31-34 років зазначили, що вони не будуть брати участі у виборах через те, що немає достойних кандидатів. Наведений показник дуже чітко демонструє різницю в поглядах між населенням у віці 25-30 та 31-34 років. Якщо молодь віком 25-30 років не йде голосувати на вибори здебільшого з причини власного небажання змінити місце голосування (або ж незнання можливості застосування процедури зміни місця голосування), то молодь більш "зрілого" віку не має наміру йти на вибори через відсутність гідного кандидата в президенти.

На запитання "Чи знаєте ви, як перевірити себе в списку виборців?" більше 6500 осіб відповіли негативно (61%). Серед молоді віком 20-24 роки таких було 65%. У той же час на аналогічне запитання серед молоді віком 31-34 років негативну відповідь було отримано від 45% опитаних.

Спостерігаємо, чим доросліша молодь, тим більш обізнаною вона є. Показник щодо правової обізнаності ми отримали у відповідях на запитання щодо можливості змінити місце голосування: 54% з опитаних відповіли, що вони взагалі не ознайомлені з можливістю такої процедури. Виявляється, причина не у складності, а в недостатній обізнаності» [2].

Результати опитування свідчать про те, що молодь більшість молоді не є байдужими до політичних процесів в Україні, а тому готові прийняти участь у виборах. Проте

необхідно зазначити, що рівень обізнаності населення досі залишається низьким.

Висновки соціологічної компанії Фонд "Демократичні ініціативи", заснованих на даних Національного екзит-полу в день першого туру 31 березня: «31 березня опитано 19453 респондента на 400 виборчих дільницях. Відсоток, який погодився взяти участь в опитуванні, складає 67,8%.

За кандидата в президенти Володимира Зеленського проголосували 57% виборців серед молоді віком 18-29 років. За чинного главу держави Петра Порошенка серед таких громадян віддали голоси 14% виборців. У першому турі Зеленський був лідером серед виборців майже в усіх вікових групах, за винятком найстаршої - тих, кому 60 років і більше. У групі виборців 30-39 років Зеленський теж є явним лідером - 45%, далі йде Порошенко - 17%. Серед виборців 40-49 років за Зеленського голосували 36% респондентів, за Порошенка - 18,5%. У групі 50-59 років він має майже 22% голосів, Порошенко - 19%, а серед виборців старше 60-ти найбільшу підтримку отримала Юлія Тимошенко - 19%, яка зайняла в підсумку третє місце. У Порошенка серед таких - 18% підтримки, у Зеленського - 12,5%.

Основна група за рівнем освіти – це студентство. Він отримав 42% підтримки серед людей із незакінченою вищою освітою. У групі з вищою освітою кандидат отримав 31% підтримки. А от найменше голосів кандидат дістав серед людей із незакінченою середньою освітою – загалом 26% тих, хто проголосував за нього.

Узагальнюючи, середньостатистичний виборець Володимира Зеленського – це студент чи студентка, які проживають або навчаються в обласному центрі півдня чи центру України» [4].

«Основний електорат Петра Олексійовича – це переважно люди старшого віку (50–60 років), серед яких він отримав близько 18–19% підтримки. Найменше голосувала за Петра

Порошенка молодь – загалом 14% виборців, що входять у вікову групу 18–29 років. Свій найвищий результат підтримки Петро Порошенко отримав у західних областях України (25,5%), а за кількістю населення – в обласних центрах (21%). У селах за Порошенка проголосувало 18% виборців. На відміну від його опонента Володимира Зеленського, за Петра Порошенка найменше голосували на сході і півдні України – 6,4 і 16,5% підтримки відповідно. За рівнем освіти основна група підтримки Петра Порошенка – це люди з повною вищою освітою. Найнижчу підтримку він отримав серед людей із повною середньою освітою.

Узагальнюючи, середньостатистичний виборець Петра Порошенка – це чоловік віком 50–59 років із вищою чи незакінченою вищою освітою, який проживає в обласному центрі західного або центрального регіонів України» [5].

Молодь, якщо розглядати її як соціальну групу, володіє сильним потенціалом, яким може реформувати власне як власне майбутнє, так і майбутнє держави. А тому для держави важливо правильно визначити напрямок розвитку молодіжної політики. Створення необхідних умов для життя, розвитку, реалізації можливостей молоді є дуже важливим завданням для того, щоб використовувати їхню енергію, запал та ініціативність.

Список використаних джерел:

1. За кого голосуватиме молодь на президентських виборах і чому - "Українська правда" [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/election2019/567642.html>
2. Зінченко Д. Чому молодь може пропустити вибори [електронний ресурс] / Зінченко Дмитро. – Режим доступу: http://pda.pravda.com.ua/columns/id_7210391/

3. Молодь і вибори. Право голосу – це також обов’язок [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29689814.html>

4. Як голосували за кандидатів? [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua-news.liga.net/politics/news/za-zelenskogo-progolosovalo-60-molodi-18-29-rokiv---opituvannya>

5. Психологічний портрет виборця [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.krymr.com/a/psykholohichnyi-portret-vybortsia /29875154.html>

Ломейко В.І.

*аспірантка кафедри політичних теорій
факультету психології, політології та соціології
національного університету «Одеська юридична академія»*

ДИСКУРС «ХАОТИЧНОЇ» ЕПОХИ: ПОЛІТИКА І ЛІТЕРАТУРА

У праці Г. Блума «Західний канон» розвиток літературного канону європейської культури (у широкому сенсі слова «Захід») поділено на чотири етапи: теократичну, аристократичну, демократичну та хаотичну епохи. Незважаючи на відсутність у назвах епох «модерну» та «постмодерну» їх ознаки можна знайти у демократичній та хаотичній епохах, відповідно. Г. Блум зазначає: «Література – це не просто мова, це також воля до інакомовлення, спонука до метафоризації, котру Ніцше колись означив як бажання іншості, бажання присутності деінде...» [1, с. 18]. Натомість апеляція до канону точно не є ознакою постмодерної літератури, а Г. Блум буде літературний канон навіть для хаотичної епохи. Адже, постмодерн «...це антифундаменталізм. Під фундаменталізмом у даному випадку розуміємо погляд, згідно з яким існують так звані

фундаментальні положення, добре обґрунтовані і безсумнівні. Постмодернізм, у свою чергу, є плюралістичний, передбачаючи, зокрема, й те, що жоден тип пізнання і жодна сфера культури не може претендувати на першість» [4].

Повною мірою це стосується постмодерного дискурсу політичної науки. Дискурс політології «хаотичної епохи» позбавляється впливу метатеорії, ідеології, ієрархії тощо. Як зазначає І. Горбатенко «Постмодерністське політичне мислення стає більш ірраціональним, інтуїтивним. Постмодерністське мислення передбачає значні адаптивні можливості, пристосування до середовища, яке не є гомогенним та постійно трансформується, різко змінюючи свої обриси й характеристики. Домінантою постмодерну стає мультикультуралізм... Композиція стає найважливішим способом формування та самопрезентації царини політичних відносин, своєрідним її епіцентром, ключовою умовою та водночас джерелом продукування різноманітних форм соціополітичного буття» [2, с. 73].

На перших вже сторінках згаданого «Західного канону» протиставляється естетичний погляд на літературу та сприйняття літератури як ідеології. «Ті, хто боязливо покинули корабель естетики, виспівують літанії про те, що література є не більш ніж містифікацією, підтримуваною інституціями буржуазного суспільства. Такий підхід зводить літературу до ідеології чи, у кращому випадку, до метафізики. Вірш, на їхню думку, не можна читати просто як вірш, бо він від початку є або соціальним документом, або...спробою втілити якийсь із філософських постулатів»[1, с. 23]. Тобто, література може виконувати функції «платонівського моралізму» та «аристотелівського соціального аналізу», але ці функції є маргінальними. Далі, розкриваючи сутність літературного канону, як соціального і, напевно, політичного феномену, Г. Блумпише: «Слово «канон» початково мало релігійне забарвлення, а далі стало позначати результат вибору

між творами... зробленого – як хто переконаний – панівними соціальними групами, освітніми інституціями, критичними школами...» [1, с. 25-26].

Канон демократичної епохи представлено творами Вітмена, Діккенса, Толстого та Ібсена. Для хаотичної епохи Г. Блум обрав, як канонічних авторів Фрейда, Пруста, Джойса, Кафку, Борхеса, Беккета тощо. Для постмодерну світ, реальність, у тому числі й реальність політична – це текст. Текстуальність політики виступає однією із головних ідей постмодерністського дискурсу. Як зазначає Д. Шевчук: «...Текстуалізація світу – світ сприймається як текст. Ж. Деріда стверджує, що ніщо не існує поза текстом. Ця думка є визначальною для постмодернізму. Доволі чітко її представляє український дослідник В. Єшкілев, який зазначає: «...Всі ці держави, всі ці зв'язки, вся ця комунікація мешкає в тому домі, який називається «текст»... Порівняно з цим текстом, який є вже власним царством, власною імперією із своїми законами, своїми знаками і символами, – всі ці вкраплення, більш або менш конотовані з поняттям «реальність», вони виступають тільки як цитати, гіперцитати, складні цитати, дуже складні цитати»... Для опису реальності в рамках постмодернізму використовуються поняття «наратив», «текстуальність», «інтертекстуальність» [4].

Епілог дослідження Г. Блума змушує пишатись приналежністю до соціальних наук, бо він відзначає експансію політології, соціології, соціальної філософії та політичної антропології на предметне поле філології. Так само, як нещодавно економічна теорія прагнула «впливати» на політичні та соціологічні дослідження (феномен, який отримав назву «економічний імперіалізм»), впроваджуючи принципи теорії раціонального вибору у дослідження політичної та соціальної поведінки. Г. Блум запитусь: «Чому ж наші студенти-філологи перетворюються на amatorів політології, на неграмотних соціологів, некомпетентних антропологів,

посередніх філософів та зіпсутих детермінізмом істориків культури...»? [1, с. 594].

І у першому і у другому випадку зрештою відбувся зворотній процес – сьогодні радше говорять про те, як соціологія та політологія відкриває нові горизонти для економіки, перетворюючи «теорію раціонального вибору» на «теорію публічного вибору» (Дж. Б'юкенен) та дивуються тому, як мистецтво (за допомогою ЗМІ) впливає на політику та суспільство. Для представників теорії публічного вибору «...державна – це ринок особливого роду. У державі поєднується конкуренція між політичними акторами за владу, компроміси та вплив, переговори та управління. Учасниками даного ринку, його дійовими особами є громадяни – виборці і депутати, посадовці і політики, які обмінюються голосами і передвиборчими обіцянками. Але виборці, які проголосували за кандидатів на виборні посади (політиків), у результаті опиняються у залежності від бюрократів (державна влада), які не мають відповідної легітимності, але наділені повноваженнями щодо управлінської діяльності [6, с. 203]. Щодо впливу мистецтва на політику, то Н. Хома зазначає: «Політична дія у постмодерній реальності фрагментарна, провокативна, в її основі – гра. Однією із форм цієї гри є перформанс, у зокрема і його різновид – політичний перформанс... Політичний перформанс – новий об'єкт вивчення вітчизняної політичної науки» [3, с. 18].

В якості прикладів політичного перформансу можна навести дії окремих українських політиків, які активно використовують перформанс як технологію (О. Ляшко, Ю. Тимошенко, ін.), а також цілеспрямовані акції активістів («Femen»); елементи перформансу можна побачити у революційних подіях 2004 та 2013-2014 років.

Варто погодитись із тим, що «Перформанс є символічною, ритуальною діяльністю індивіда чи групи з метою вразити інших. Поняття прийшло з царини мистецтва (від англ.

Performance – вистава), позаяк термін первинно позначав форму акціоністського мистецтва, де твором є дії автора, за якими глядачі спостерігають у режимі реального часу... Головною метою політичного перформансу є не сам комунікативний акт, а завоювання уваги аудиторії. Адже політичний вибір багатьма здійснюється не після виваженого аналізу, а під впливом емоційного враження... Політика стає драмою персоналії, фокусується на скандалах і сенсаціях, які викликають необхідний емоційний відклик» [3, с. 20].

Таким чином, Г. Блум створює літературний канон різних епох через дослідження співвіднесення та взаємного впливу творів різних авторів та жанрів. Інтертекстуальність хаотичної епохи вражає (тут Фройд і Джойс, Борхес і Кафка), адже для канону має значення лише вплив літератури на людину, а в умовах хаотичної епохи для того, аби впливати, потрібно зацікавити. Політика епохи постмодерну також має, передусім, зацікавити громадян, у тому числі – використовуючи перформанси, медіа-скандали, пародії та політичні ток-шоу.

Список використаних джерел:

1. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Пер. з англ. під загальною редакцією Р. Семківа. – Київ: Факт, 2007. – 720 с.
2. Горбатенко І. Постмодерністський дискурс та його вплив на розвиток політичної науки в Україні / Курасівські читання. Наукові записки. — 2005. – Випуск 30. – с. 72 – 81
3. Хома Н. М. Політичний перформанс як постмодерна форма соціального протесту / Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.— 2014. – Випуск 1 (21). – с. 18 – 22
4. Шевчук Д. М. Постмодерні виміри політичної філософії / Філософія. Педагогіка. Суспільство: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету.— 2011. – Випуск 1.

5. Яковлев Д.В. Опортуністична поведінка як складова політичних реформ / Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22-23 травня 2014 р. – Одеса, 2014. – с. 202 – 204.

Майніна М.С.

*аспірант кафедри політичних наук
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

МАЙБУТНЄ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: РОЗКОЛ ЧИ НОВИЙ ФОРМАТ СПІВПРАЦІ

Трансформація Європейського Союзу безперервно триває впродовж його існування. Так, Європейська спільнота вугілля та сталі, створена в 1951 році, поступово перетворилася на Європейський Союз в його сьогоденському форматі. Євросоюз неодноразово показав свою дієвість, ставши надійною опорою для деяких держав-членів. Водночас, із розширенням ЄС на Схід, усе частіше лунає теза про необхідність перегляду формату співпраці в Європі. Якщо на початку створення ЄС держави були готові поступитися частиною суверенітету, об'єднавшись на користь спільного блага, то зараз вони масово виступають проти надмірного втручання у внутрішню політику. Членам об'єднання необхідно знайти спільні точки дотику, доки проблеми у сфері міграції, безпеки, економічної політики та територіальна дезінтеграція не стали справжнім вироком для Євросоюзу.

Держави, які є членами Євросоюзу, мали б забезпечувати громадян найвищими соціальними стандартами, мати стабільну економіку, поважати права людей та гарантувати безпеку. Світова економічна криза 2007-2008 р. внесла

корективи в роботу Євросоюзу. ЄС відчув на собі усі недоліки єврозони. Показовим є те, що ряд європейських держав зі стабільною економікою постраждали від кризи навіть більше, ніж держави, що розвиваються. Вчені пояснюють це «глибокою інтеграцією європейських країн у сферу торгівлі, інвестицій і ринку праці із Західною Європою, яку охопила криза навіть більш глибока, ніж у США та високою вразливістю економіки країн Європи до зовнішніх загроз через макроекономічні диспропорції, до яких призвела необачна економічна політика східноєвропейських урядів у роки економічного буму» [3, с. 63]. Причиною також є і суттєвий соціально-економічний розрив між державами-членами. За таких умов цілком логічним є прагнення держав зі стабільною економікою відмежуватися від тих, які потребують фінансової підтримки. Спільна фінансова політика створила прецедент, коли розвинуті держави, такі як Британія, Німеччина, Швеція, постраждали від кризи не скільки від власної неспроможності перезапустити економіку, скільки від затягування їх у боргову яму державами зі слабкою економікою. Найтяжче Євросоюз переживав економічну кризу в Греції, яка стала причиною обговорення виключення держави (можливо й тимчасового) з ЄС.

У 2014 році Європа постала перед новими викликами, спричиненими масовою міграцією зі Сходу та посиленням терористичної загрози з боку ІДІЛ. Керуючись правилами гуманності та співчуття Європа відкрила двері біженцям, які тікали від війни, репресій та переслідувань. Однак, досить швидко європейці зрозуміли свою недалекоглядність: додаткові навантаження на держбюджети для утримання біженців, погіршення соціальних стандартів та витрати на безпеку значно послабили держави. Затверджена Єврокомісією система квот по розподілу мігрантів не спрацювала, адже деякі з держав не зважаючи на санкції продовжують відмежовуватися від прийняття біженців.

Найбільший тягар ліг на середземноморські держави, де зосередився основний потік мігрантів. Як наслідок, міграційна політика ЄС зайшла в глухий кут: одні держави потопають від мігрантів, а інші – через санкції, накладені через невиконання постанов, обов'язкових для всіх членів ЄС.

Криза єврозони, неефективна міграційна політика, погіршення безпекової ситуації призвели до зростання популярності євроскептиків. Вирішення вищезазначених проблемних питань стали основою політичних програм багатьох партій. Зрештою, саме зростання євроскептичних настроїв – одна з причин запуску Британією процесу виходу з Євросоюзу. Схожа проблема уже назрівала в Греції (Grexit), Франції (Frexit), Польщі (Poxit). Однак, саме Велика Британія, яка і так мала ряд поступок з боку ЄС, першою в історії Союзу пішла далі публічних заяв та скористалася можливостями, передбаченими ст. 50 Договору про Європейський Союз. [1] Brexit – доволі складна процедура зважаючи не лише на відсутність політичних прецедентів, а й на нездатність сторін домовитися про умови та строки. Дії Британії створюють враження неготовності залишити об'єднання, проте в той же час неможливість відмовитися від наміченого курсу. Якщо Brexit усе ж таки відбудеться, він боляче вдарить як по Британії, так і по ЄС.

Європейський Союз переживає нелегкі часи. Здатність лідерів держав та євробюрократів почути запити суспільства і правильно відреагувати на них – задача номер один, яка допоможе врятувати Європу. Як наголошує в своїй промові Дж. Сорос, реформа має відбутися знизу [4], це має бути реформа взаємоповаги, яка дасть можливість державам обирати комфортні умови співпраці. У питанні міграційної реформи Дж. Сорос переконаний: «завжди виступав за те, щоб розподіл біженців по Європі був цілком добровільним. Держави-члени не повинні примусово приймати біженців, яких вони не хочуть, а біженців не слід змушувати осідати в

країнах, куди вони не хочуть» [4]. Нещодавно Е. Макрон виступив із закликом реформування Шенгенської зони. Він наголосив, що це важливий крок, навіть якщо це означатиме, що до Шенгенської зони увійде менша кількість держав. За словами французького президента у Шенгені не має бути країн, які «виступають за свободу пересування, але не хочуть розділяти відповідальність і охороняти спільні кордони» [2]. Про проблеми, під впливом яких назрівала необхідність реформи Європи, почали говорити, однак жодного плану в ЄС досі розроблено не було. Але саме від швидкості та правильності цих змін залежатиме майбутнє ЄС. Безумовно Європейський Союз має залишатися потужною площадкою співробітництва держав Європи. Проте, норми цієї співпраці мають змінюватися відповідно до запитів суспільства та світового порядку денного. Європа має пам'ятати про те, що разом – вона сильніша, проте водночас має враховувати інтереси та поважати суверенітет кожної держави.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата використання 28.04.2019)
2. Макрон заявив, що Шенгенська зона не працює, і запропонував її переформатувати [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-makron-zajaviv-shcho-shengenska-zona-ne-pratsjuje-i-zaproponuvav-jiji-pereformatuvati-916830.html> (дата використання 28.04.2019)
3. Мировой финансовый кризи в постсоветских странах: национальные особенности и экономические последствия / Под общ. ред. Л. Б. Вардомского. - Москва: ИЭ РАН. – 2009. – 385 с.
4. Як врятувати Європу: стаття Сороса про нову фінансову кризу та про майбутнє ЄС [електронний ресурс]. –

Олійник А.Ю.

студент філософського факультету

Київського національного університету імені Тараса

Шевченка

**ВІД АГРЕСИВНОГО ЕКСПАНСІОНІЗМУ ДО
ТЕМПОРАЛЬНОЇ АНЕКСІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ТРАСФОРМАЦІЇ МЕТОДІВ
ІРЕДЕНТИЗМУ)**

«Іредентизм – політика держави, партії або суспільно-політичний рух, спрямовані на об'єднання в одній державі етнічної спільноти, яка розділена кордонами між двома/кількома державами. І. виникає тоді, коли частина етносу сформувала державне утворення, в якому складає більшість (титульна держава), а інші групи перебувають у складі сусідніх держав (іреденти). Підставою для появи І. є зміна державних кордонів внаслідок завоювань, утворення/розпаду держав, що породжує територіальні претензії між державами. Ідейним обґрунтуванням І. є доктрина «Великої держави», яка закликає до відновлення державності в колишніх кордонах. І. може стати інструментом агресивної політики держави, замаскованої прагненнями захистити інтереси національних меншин у сусідніх державах. На ґрунті І. виникають масштабні збройні конфлікти і локальні війни» [4] – таку дефініцію нам надає фаховий тлумачний словник.

В залежності від ступеня територіальної відокремленості, виділяють діаспори. «ДІАСПОРА (від грец. *διασπορά* –

розсіяння) – 1) частина певної етнічної спільноти (народу), що постійно проживає поза межами істор. батьківщини в іноетнічному чи інонац. середовищі на правах або зі статусом нац.-культ. меншини; 2) етнічна меншина, яка зберігає зв'язок зі своєю батьківщиною, нац. традиції тощо. Д. утворюється внаслідок дії тих чи ін. чинників, які обумовлюють масове переселення ч. нас. з однієї країни в іншу. Розрізняють такі групи цих чинників: соціально-політичні (громадян. війни, політ. переслідування, репресії, розпад імперій); соціально-економічні (кон'юнктура міжнародного ринку праці, дозоване квотування та заохочення до еміграції висококваліфікованих спеціалістів або робітників для виконання фізично важких, неprestижних робіт, економічна, трудова еміграція до регіонів зі швидкими темпами розвитку, переселенські рухи на нові землі та ін.); соціо-демографічні (старіння населення, диспропорції у віковій та статевій структурі й відповідна державна міграційна політика); релігійні (войовничий фундаменталізм, релігійні конфлікти, переслідування іновірців); соціо-культурні (культурна, мовна та релігійна спорідненість із населенням країни імміграції); військово-політичні (військові конфлікти та війни, вивезення на примусові роботи, позбавлення прав громадянства); етнополітичні (етнічні чистки, загроза етноциду, депортація народів) та інше» [5].

Вони можуть бути як у державах другого, третього тощо порядків, так і безпосередньо у сусідів. До прикладу можна навести сучасну РФ, в якій етнічні українці проживають в Сибіру, на Далекому Сході, на Жовтому та Сірому Клинах тощо. Хоча тут можна поставити питання про форми та методи збереження національної ідентичності етнічного українського населення, говорити про іреденту ми не можемо, адже у вищеперерахованих випадках відсутня територіальна спільність – в українців Росії є лише відірваність, як відокремленість метрополії від колонії.

Мапа України формувалася протягом багатьох століть, змінювалися державні та етнічні кордони, що призвело до класичної передумови іредентизму: територія сучасної держави не охоплює все етнічне українське населення. До переліку відірваних регіонів можна віднести Кубань, Північно-Східну Слобожанщину, Стародубщину, Пінсько-Мозирське Полісся, Лемківщину, Холмщину, Підляшшя, Берестейщину, Перемильщину, Мармарощину, Потисся, Придністров'я, Південну Буковину, значну частину Бессарабії тощо.

На теренах сучасної України також проживають діаспори найчисельніших етносів сусідніх держав (поляки, білоруси, угорці, румуни, молдовани, росіяни, словаки тощо). Їхній статус-кво не варто відносити до позитивних чи негативних сторін, адже це наслідок історії та зміни кордонів держав. Небезпечним явищем іредентизму стає тоді, коли держава проголошує відповідну ідеологію панівною та розпочинає її політичну та/чи воєнну реалізацію.

Такі дії держав в минулому і сьогодні змушують нас звернутися до арбітра – системи міжнародного права. Конкретно, у даному питанні можна зіштовхнутися із дефектологічним явищем правового дуалізму. З одного боку, в розділі I (Цілі та Принципи, Стаття I.2) Статуту ООН, прийнятого 26 червня 1945 року, читаємо таке: «Розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру». [3]

З іншого боку, читаємо «Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі» від 01.08.1975, де у розділі III говориться: «Держави-учасниці розглядають як непорушні всі кордони один одного, як і кордони всіх держав у Європі, і тому вони будуть утримуватися зараз і в майбутньому від будь-яких посягань на ці кордони. Вони будуть, відповідно, утримуватися також від будь-яких вимог або дій, спрямованих

на захоплення і узурпацію частини чи всієї території будь-якої держави-учасниці». [2]

Таким чином, пріоритетною метою є збереження існуючих кордонів, поряд із умовною домовленістю максимально задовольняти економічні, політичні, культурні та інші потреби національних меншин, що не входять до складу тієї держави, де їх нація складає більшість.

До позасистемного прикладу можна віднести «наймолодшу» європейську державу – Косово, що отримала незалежність у 2008 році шляхом сецесії. До сьогодні її не визнає приблизно половина держав-членів ООН, зокрема і Україна. Специфіка даного випадку полягала в тому, що самоврядна формація відмовилася залишатися у складі іншої держави (Югославії), хоча і мала особливі умови перебування.

Відомий медіа-ресурс BBC у статті Юрі Вендика називає випадок з Косово «безпрецедентним прецедентом», «права на відокремлення шляхом відшкодування» тощо. [1] Приклад Косова можна віднести до держав, що здобули свою незалежність, незважаючи на поступки у задоволенні власних інтересів у складі іншої держави, та отримали кількісну, але не якісну міжнародну легітимність.

До інших прикладів створення іредентистських політичних формацій на пострадянському просторі віднесемо: ПМР, Республіку Абхазію, Республіку Південну Осетію, т. зв. «ЛНР», т. зв. «ДНР» тощо. У вищеперерахованих прикладах є суттєва відмінність щодо косовського прецеденту: відсутність потужної міжнародної легітимності і явний сателітний характер квазіполітичних формацій.

І перейдемо, власне, до трансформацій, що полягають у змінах методів політичної реалізації ідеології іредентизму. Якщо в минулому питання державних кордонів вирішувалися відносно просто (або відкрито): війна, династичний шлюб, підкуп тощо, то сучасна система міжнародних відносин внесла певні корективи.

Так за розв'язання війни чи анексію окремих регіонів / держав можна зіштовхнутися із воєнною коаліцією (Антиіракська коаліція), повною ізоляцією (Іран) чи санкціями (РФ). Прикладом візьмемо реалізацію політики іредентизму Російською Федерацією. З метою уникнення негативних наслідків, що слідують за порушенням системи міжнародного права, РФ вдається до таких кроків:

1) Інформаційна пропаганда, що полягає у формулюванні ідеї про причетність (історичну, культурну, ментальну, конфесійну тощо) певного населення до «руського» народу;

2) Створення видимості руху за відокремлення, що існує завдяки фінансовій і силовій підтримці замовника (різноманітні акції, захоплення адміністративних будівель, проведення псевдоплебісцитів, знищення державної символіки, впровадження власної семантики та офіційних назв тощо);

3) Проголошення створення політичної формації (при цьому, міжнародна легітимність не виступає пріоритетом);

4) Початок політики, що її назвемо темпоральною анексією.

Темпоральною, на наш погляд, її слід називати у зв'язку із тривалим інтервалом здійснення щодо включення та одночасно можливістю зміни курсу на дистанційованість, але контрольованість. Наступні заходи, що будуть перераховані, створюють ряд зв'язків, котрі поєднують сателіт із фактичною владою та розривають контакти із суспільством, в якому дані формації існували. Крім цього, такий статус-кво дозволяє гегемонів вдало маневрувати та уникати світової ізоляції за спроби силової трансформації світового порядку.

Одним із методів, до яких вдається гегемон, є фінансова підтримка невизнаного, або частково визнаного політичного сателіта. Оскільки держава, в чиєму складі перебувала дана територія, вводить обмеження чи оголошує блокаду, а сусідні держави не визнають суверенність території, то фінансово-

економічна підтримка стає життєво важливою для такого утворення.

До темпоральних методів анексії віднесемо і уніфікацію структур. Починаючи від зразків «урядування» і закінчуючи грошовою одиницею, вся мікросистема підігнана чи максимально наближена (або ж готова) до системи гегемона, що дозволить, в разі інклюдії, уникнути небажаних для населення змін.

Ще одним явним методом виступає паспортизація населення чи надання йому подвійного громадянства. Така практика дозволить, у разі необхідності створення образу «правової» інкорпорації, шляхом проведення плебісциту, на якому населення (в більшості вже іноземні громадяни), навіть за умови повної прозорості і таємності, висловляться за сецесію і приєднання до нової батьківщини.

Проте всі ці методи не могли б бути реалізованими за відсутності потужної інформаційної пропаганди. На практиці використовують різноманітні ресурси мас-медіа: газети, журнали, радіо, фільми, рекламу, різного роду агітацію, телебачення загалом тощо. Такими та іншими інструментами формується новий образ, що проявляється у свідомій зміні людьми своєї ідентичності. З одного боку, лунає критика політики національного уряду, висвітлюються винятково негативні сторони курсу, відбувається безпідставний наклеп на посадових осіб, створюється невідповідний реальності образ народу, регіону тощо. На прикладі України говоримо і про створення награного образу абсурдного націоналізму, що породжує ідейний розкол між населенням та сприяє його стратифікації і фрагментації, що потім виявляється у частій політичній нестабільності.

З іншого боку, відбувається наголошення на темі спільної історичної, культурної, ментальної, лінгвістичної, територіальної, конфесійної, регіональної спільності тощо. Так, використовуються гасла імперіалістичної та радянської

Росії, відбувається апелювання до позитивних сторін минулих соціалістичних порядків, яких люди не мають у власних державах. Також часто лунають обіцянки про забезпечення традиційних для СРСР соціальних груп рядом привілеїв (військові, шахтарі, енергетики тощо). Крім цього, агітатори вказують на бажання забезпечити попередній рівень життя, встановити мир і не допустити «проіноземний» уряд на дану територію.

Для нас варто враховувати інтереси ліво-орієнтованих груп, які після повної заборони на участь у виборчому процесі ідейних комуністів, фактично втрачають своє представництво у законодавчому органі. Незважаючи на особисте ставлення до соціалізму та утопічних ідей, якими часто оперують окремі представники, ми мусимо дослухатися до людей та враховувати їхні потреби, максимально задовольняючи їхні інтереси, що унеможливить ефективність радикальної риторики сусідніх держав.

До нових чи трансформованих методів, на нашу думку, слід віднести ще окупацію кібер-простору, що дозволяє вільно пропагувати радикальні та відверто антидержавні матеріали, особливо серед молоді. Сюди віднесемо і фейки, що, насамперед, створюють нереалістичну картину дійсності (інформаційний сюрреалізм).

Інший випадок – Крим. Тут проявилась політика агресивного експансіонізму, що відмовився від поступової інтеграції у склад нової держави, а був схожий на продуману блискавичну спецоперацію. Наслідки від злочинних дій РФ відчуває протягом останніх 5 років і продовжить терпіти до моменту остаточного вирішення «кримського питання».

Отже, у світлі встановлення нового світового порядку і дії системи міжнародного права, реалізація ідеологічної політики вимагає трансформації методів її здійснення. Держави, що зберігають авторитарний політичний режим і симпатизують ідеології іредентизму змушені під впливом обставин

відмовитися від радикальних методів (зокрема відкритої воєнної експансії, оголошення війни тощо) і перейти до політики темпоральної анексії, яку можуть як реалізувати юридично, так і залишити у вигляді політичного статусу-кво з метою шантажу національного уряду. Ми можемо очікувати на приховану агресію на різних рівнях, незаконне фінансування та потужну пропагандистську інформаційну кампанію, але, на наш погляд, найбільш дієвим методом превенції такого розвитку подій є економічний поступ та вдала соціальна політика.

Список використаних джерел:

1. Вендик Ю. 10 років Косово. "Безпрецедентний прецедент" у дзеркалі політики Росії [Електронний ресурс] / Юрі Вендик. – Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43087986>. - Назва з екрана. – Дата публікації : 16.02.2018
2. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975 [електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945 [електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
4. Сучасна політична лексика [енциклопедичний словник-довідник] / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. – Львів : «Новий Світ-2000», 2015. – 396 с.
5. Ясь О.В. ДІАСПОРА [електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редколегія: В. А. Смолій та ін.. - Київ: Наукова думка, 2004. - 688 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Diaspora> (останній перегляд: 03.05.2019).

Петров М.М.
студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПРОЦЕСУ В ХХІ СТОЛІТТІ

Епоха кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризується масштабною революцією в медіа та комунікаційних технологіях. Наявність такого небаченого раніше засобу інформаційного обміну як Інтернет відкриває перед суспільством абсолютно нові перспективи в плані інтерсуб'єктивної взаємодії усередині та між різних соціальних груп. «Тим не менш, революція що відбувається нині в царині комунікацій – це всесвітній феномен, котрий ставить під питання звичні розмови про розділення між багатими та бідними, між Північчю та Півднем. У найрізніших регіонах прослідковується вибуховий зріст інформаційних потоків» як пише австралійський дослідник Джон Кін. Також, дані процеси розвитку інформаційних технологій викликають у світі хвилю оптимізму щодо розвинення і поглиблення демократичних процесів з допомогою Інтернету, як площадки масового інформаційного обміну та створення нових суспільних сенсів. Прикладом такої позиції може слугувати цитата засновника компанії Microsoft Біла Гейтса «Інтернет стає міською площею завтрашнього глобального села», чи засновника Personal Democracy Forum Майка Сафрі «Достаток інформації, зв'язків та часу – це просто технічні інгредієнти, що є необхідними для вибуху цивільної активності»[3]. Як зазначає фінський дослідник Карі Карппінен в своїй статті «Концепції демократії в медійних та комунікаційних студіях»: «... Інші стверджують, що розвиток медіа-технологій виправдовує використання нових концепцій, як то цифрова

демократія (digital democracy), чи електронна демократія (e-democracy)»[8]. Новий розвиток набули концепції партиципаторної демократії та габермасівської комунікативної демократії, ентузіастів котрих, яких ми можемо назвати кібер-оптимістами, стояли за розвитком перших моделей імплементації цифрової демократії. «Багато ранніх варіантів цифрової демократії апелювали безпосередньо до габермасівської моделі консенсусної та дорадчої демократії. Електронні дискусійні форуми, що дозволяли пересічним громадянам «висловити свою думку» з питань, які їх цікавили, стали уособленням цих нових комунікаційних технологій управління»[1], пише дослідник Браян Лоудер. Все це, на фоні сучасної кризи репрезентативної демократії, котру розкриває нідерландський дослідник Франклін Анкерсміт в своїй праці «Політична репрезентація», як таку, що не може вирішити загальнонародні, демократичні проблеми, ретранслює знову ж таки однозначно позитивний погляд багатьох на наявні тренди розвитку медіа та інформаційних технологій в аспекті їх зв'язку з політичним.

Проте, не зважаючи на загальний оптимізм, необхідним є погляд на процес і з скептичної точки зору. Під час стрімкого розвитку засобів інформаційного обміну є дослідники, котрі звертають увагу на негативний аспект змін. На приклад, датський філософ Серен Обю К'єркегор вбачав в друкарському станку причину появи публіки, як абстрактного «все і нічого»[9]. Британський філософ та політичний теоретик Джон Стюарт Міль зазначав небезпеку для свободи, що іде не від королів та тиранів, а від суспільної думки, що на його думку створювалася газетами, памфлетами, петиціями, при чому не на основі думок та знання загальновизнаних авторитетів, а безпосередньо від журналістів, що складали частину тієї самої публіки, що продукувала суспільну думку[4]. Певним чином майбутні тоталітарні суспільства ХХ століття виправдовують право на існування вищезазначених

сумнів в ролі широких мас у суспільстві та скептицизм щодо широкого друкованого слова, як інтегратора мас в політичний процес. Саме тому, надзвичайно важливо і зараз визначити та детально вивчити ті виклики, що кидає розвиток інформаційних технологій сучасній демократії.

Необхідно розуміти, що кінець епохи широкого радіо- та телемовлення разом з широкими та прогнозованими аудиторіями відходять у минуле [3], система передачі контенту з один – багатьом, змінюється на багато – багатьом та інформаційним таргетингом. Звісно ми можемо говорити, що згідно до кількості комунікативних зв'язків в Інтернеті найбільшу аудиторію мають великі компанії як-то Google, Facebook. За допомогою сучасних алгоритмів роботи з даними про користувачів браузерів та соціальних мереж з використанням нейросіток, що мають можливість самонавчання (феномен Big Data) ці компанії створили персоналізований таргетинг інформації. Цей таргетинг, відсутність гомогенного інформаційного середовища, стирання кордонів комунікаційним наддостатком, інформаційні надлишки та психологічне не бажання більшості людей до критичної думки відмінної від загальної згідно до теорії «спільної реальності (shared reality)» [7] зумовлюють когнітивний дисонанс та кризу політичних ідентичностей, що проявляється в зростаючому політичному абсентеїзму в розвинутих демократичних країнах. Можна додати також, що цю кризу зумовлює те, що більш нові моделі цифрової демократії опираються на розпорошені групи та створення умов для їх комунікацій в соціальних мережах, діючи в рамках нині існуючої в деяких суспільствах політики «ідентичностей».

До цих ефектів можна додати гала-ефект та феномен постправди, як, зумовлену вищезазначеним дисонансом, реакцію неприйняття інформації відмінної від світогляду людини, що створює, за допомогою персонального таргетингу

та використанню алгоритмів роботи з Big Data, простір для маніпуляцій популістам, що переходять від масових партій до партій-платформ, котрі більш відповідають умовам цифрового суспільства та сучасного пост-індустріального світу, та радикальним організаціям (типу Ісламської держави), що також активно використовують платформені методи та сучасні форми комунікації, чим вони вирішують проблему кризи ідентичності для окремих індивідів та соціальних груп в умовах західної кризи ідентифікацій в рамках політики ідентичностей.

Отже, для розуміння багатьох сучасних політичних процесів та світової політичної динаміки необхідним є розглядання та вивчення викликів сучасних інформаційних технологій демократії.

Список використаних джерел:

1. Айзехен Б. Единбурзький погляд на історію демократії від давніх часів до майбутніх можливостей / Б. Айзехен, С. Стоквелл. – Харків: Фоліо, 2017.
2. Анкерсмит Ф. Политическая репрезентация // Анкерсмит Ф. Политическая репрезентация. – Москва: Издательский дом Высшей школы экономик, 2012. – С. 119–150.
3. Кин Д. Демократия и декаданс медиа / Джон Кин. – Москва: Издательский дом Высшей школы экономики, 2015. – С. 8–257.
4. Милль Дж.-С. О свободе [електронний ресурс] / Джон-Стюарт Милль. – Режим доступу до ресурсу: https://www.civisbook.ru/files/File/Mill_O%20svobode.pdf
5. Gerbaudo P. CHAPTER 16 The Platform Party: The Transformation of Political Organisation in the Era of Big Data / Gerbaudo P. Digital Objects, Digital Subjects: Interdisciplinary Perspectives on Capitalism, Labour and Politics in the Age of Big Data. – 2019. – С. 187–198.

6. Habermas J. The Structural Transformation of public Sphere / Jurgen Habermas. – Cambridge: Polity, 1989.
7. Jost J.T., Ledgerwood A., Hardin C.D. Shared Reality, System Justification and the Rational Basis of Ideological Beliefs // Social and Personality Psychological Compass (1). – 2007.
8. Karppinen K. Conceptions of democracy in media and communications studies / Kari Karppinen. – Nordmedia: Helsinki, 2011
9. Kierkegaard S. The Present Age / Soren Kierkegaard. – Harper Collins, 1962.
10. Louder B. The Governance of Cyberspace: Politics, Technology and Global Restructuring / Brian Louder. – London: Routledge, 1997.
11. Louder B. The Cyberspace Divide: Equality and Policy in the Information Society / Brian Louder. – London: Routledge, 1998.
12. Louder B. Welfare Direct: Informatics and the Emergence of Self-service Welfare? / Brian Louder. – London: Routledge.
13. Louder B. Young Citizens in the Digital Age: Political Engagement, Young People and New Media / Brian Louder. – London: Routledge.

Півень В.М.

*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯВИЩА АНТИІСТЕБЛІШМЕНТУ

Рухи проти істеблїшменту зародилися в США ще в далеких 1940-х роках і тривали протягом 1950-х років. Тоді багато ветеранів Другої світової війни, які бачили жах і нелюдство, почали сумніватися у кожному аспекті життя, включаючи його

зміст та почали об'єднуватись у рухи проти пануючої верхівки. Але це явище не стало розповсюдженим та прийнятим масами. Натомість це сталося у 1960 роках. Тоді поняття антиістеблішменту стало модним у бурхливих 1960-х. Молодь турбували суперечливі питання, такі як війна у В'єтнамі без чіткої мети, постійне нарощування військових ресурсів та накопичення коштів для холодної війни, ігнорування постійної бідності, расові проблеми, похмура система освіти, репресії, тощо. Риторика антиістеблішменту була широко розповсюджена, тому що вона торкалася повсякденних аспектів життя. Людей цікавило питання чому країна витрачає мільйони на іноземну війну і космічну програму, коли школи розвалюються, на що уряд відповідав, що Америка повинна підтримувати силу військових і бути готовими зупинити комуністів від захоплення світу. Як і в будь-яких дебатах, аргументи з обох сторін були справедливими. Гаслом антиістеблішменту було «Любити, а не воювати», проти гасла влади «Або любіть Америку, або залишайте її».

Тож, у 1960-х роках поняття антиістеблішменту вміщало в себе в першу чергу соціальний супротив, який вилився у рух хіпстерів. Тоді футболки і сині джинси стали уніформою молоді, тому що їхні батьки носили білі комірці і брюки. Сприяння миру та любові стало протиотрутою для пропаганди ненависті та війни. Життя в благородній бідності було більш «чесним», ніж накопичення майна в будинках у передмістях. Рок-н-рол грав гучно, а танці були вільними, а не вивчені в бальній залі. Згодом в популярну культуру вросло поняття про антиістеблішмент у піснях, моді, кіно, способі життя, телебаченні [1].

Акцент на свободу дозволив відкрито обговорювати раніше затишли розмови про секс, політику або релігію. Хвиля радикальних визвольних рухів для меншин почалася також з 1960-х років, включаючи фемінізм другої хвилі, Чорну силу

(рух за права чорношкірих), рух Чікано та визвольний рух геїв, тощо. Але упродовж 1960-х років суспільство змінилося до того, що визначення поняття істеблішмент розмилося, а термін «антиістеблішмент» втратив актуальність та переродився вже згодом у наступному сторіччі.

Сьогодні з кожним роком у світі та Європі зокрема, все більше перемагають нетрадиційні для світової спільноти політичні сили – нові, не звиклі для усіх, представники антиістеблішменту. Якщо у XX сторіччі такі випадки були винятками з правил, сьогодні це стає нормою. Більше того, якщо у XX сторіччі антиістеблішмент зазвичай означав соціальні рухи, то сьогодні це поняття має політичне втілення. Значення цього феномену у XXI сторіччі неможна применшувати, адже він знаменував радикальну зміну електоральних настроїв у всьому світі. Крах старих систем та порядків – це вирок внутрішнім елітам у багатьох країнах. Це явище можна пояснити глобалізацією, - уніфікацією усіх життєвих сфер, де правила, норми та традиції відходять на другий план. Або ж, навпаки, причиною є посилення конкуренції між регіонами світу та ростом націоналізму. Іншою причиною можуть бути нові цінності і ідеали сучасного молодого покоління. Також існує гіпотеза, що антиістеблішмент – це не новітні тенденції, а неспроможність молодих політиків впоратись з наслідками демографічних криз, конфліктами та війнами.

Так, чи інакше, але усі варіанти ведуть нас до того, що щось коїться із суспільством. Воно бунтує, повстає, вимагає «свіжої крові», ламає звичні для світу системи координат, задає інший темп розвитку політичної історії. Суспільство формує нові цінності у відповідь на агресію світу. Коли люди стиснуті лещатами перманентних міждержавних суперечок, погроз, агресій, конкуренцій, воно шукає захисту у нових ідеях та обличчях. Колись американський соціолог та політолог С. Хантінгтон описав американське суспільство 1960 року, у

період кризи демократії – «Суть демократичного сплеску 1960-х років була загальним викликом для існуючих систем влади, державної і приватної. У тій чи іншій формі цей виклик проявився в сім'ї, університеті, бізнесі, громадських та приватних асоціаціях, політиці, урядовій бюрократії та військовій службі. Люди більше не відчували зобов'язання підкорятися тим, кого вони раніше вважали мудрішими через вік, звання, статус, досвід, характер або таланти» [3]. Суть антиістеблішменту ХХІ сторіччя здалеку чимось нагадує тодішнє американське суспільство. Але якщо у першому випадку такі суспільні настрої були мінливим кризовим явищем, то точно стверджувати, що сьогоденні тенденції – це тимчасова криза, а не результат трансформації (або деградації) суспільства, ми не можемо.

Загалом, можна виокремити декілька характерних рис типових антиелітарних політичних сил. Зазвичай, їх лідери є популістами, багатими на нові ідеї, які вони яскраво просувають до своєї цільової аудиторії. Остання ж формується в залежності від того, чиї гучні гасла вона підтримує - лівого чи правого вектору. По-друге, такі політики мають бути харизматичними лідерами, що зазвичай притаманно для популістів. І по-третє, більшість прихильників нових віянь на політичній арені – це молоде покоління. Але важливо розмежовувати поняття популіста, який нездатний впоратись з управлінням держави через брак досвіду та знань та представника антиістеблішменту. Адже уже сьогодні ми маємо підтвердження цієї різниці, про що буде зазначено далі.

Тож, наведемо приклади типових представників антиістеблішменту. Рух п'яти зірок (M5S) та «Ліга» вважаються в Італії партіями, які виступають проти еліти. Але найголовніший нонсенс - це колосальна підтримка партії M5S, адже її ідейним творцем став Бeppe Грілло, ведучий гумористичних програм. Грілло критикував діючу владу до того часу, поки його не відмовились транслювати на усіх

державних каналах Італії. Лише пізніше Грілло почав позиціонувати себе як політичний гравець та почав збирати армію прихильників через інтернет. Так він з часом і утворив партію M5S, яка сьогодні діє вже на чолі з іншим лідером, Луїджі Ді Майо. Партія отримала найбільшу кількість голосів у італійських загальних виборах 2018 року і разом з партією «Ліга» сформувала найбільші групи в Палаті депутатів і в Сенаті.

Але з іншого боку, перед нами постає ще один приклад політика, представника антиістеблішменту, який кардинально відрізняється від попереднього.

Нещодавно Президентом консервативної Словаччини, уперше за усю історію країни, було обрано розлучену жінку, без досвіду роботи у політиці та яка підтримує європейську міграційну та гендерну політику у країні, де одностатеві шлюби все ще не є законними. Поява Чапутової на політичній арені сколихнула авторитетні світові ЗМІ. Financial Times назвав Чапутову «невідомою дівчиною». «Її підйом викликав лютість, а іноді і сексистські реакції з боку її опонентів», - написав кореспондент FT. Інше видання, Рейтер, дав Чапутовій прізвище «словацька Ерін Брокович», на честь американської адвокатки і екоактивістки, яку зіграла Джулія Робертс в легендарному однойменному фільмі 2000 року. Подібно до Чапутової, Брокович також вела багаторічний судовий конфлікт з владою, і обидва виграла. Прізвище «словацька Ерін Брокович» перейняли і інші іноземні ЗМІ, включаючи New York Times. Чеська щоденна газета «Mladá fronta Dnes» незадовго до першого туру президентських виборів охрестила Чапутову «кометою» словацької політики, а в іншому передвиборчому тексті, газета називає її «вільним від скандалів воїном» [2].

Чапутова і справді є феноменом поняття антиістеблішменту. Вона дійсно не має досвіду у політиці та словаки про неї практично нічого не знали до виборів, але вона

зовсім не є популісткою. Передвиборча компанія Чапутової була толерантною до своїх опонентів та не мала популістських лозунгів. Непередбачуваним є той факт, що в центрі Європи, де домінують Земан, Орбан і Качинський, де є консерватори, праві або популісти, не тільки жінка з ліберальними переконаннями має шанс стати Президентом. Таким чином, новий Президент Словаччини вибивається з тренду, який задавали центральноєвропейським країнам Австрія, Польща, чи Угорщина, де в урядах домінують праві націоналістичні партії, або ж Віктор Орбан, Прем'єр Угорщини, чия кампанія зосереджена на міграційних та соціальних питаннях.

Тож, антиістеблішмент може не бути синонімом популізму. Варто розуміти, що невдоволення людей владою, не завжди призводить до популізму, або націоналізму. Тому сьогодні Словаччина показала свою зрілість на виборах, та спроможність протистояти націоналістичній та популістській риториці. Зузана своїм прикладом доводить, що молодь (яка проголосувала в більшості саме за неї), може обирати свідомого, чесного політика, який не замилює очі обіцянками та не грає на почуттях суспільства, використовуючи глобальні проблеми країни та світу. Зузана довела, що метою політики має бути не інтрига, а урівноваження соціальних груп та нарощування кількості прогресивних сенсів у суспільстві. Та крім того, завдяки ній, можна ще раз наголосити, що феномен антиістеблішменту прийнятний для сучасного світу та не є винятком з правил. А тому питання не у тому ким є людина за професією та чи має вона досвід у політиці, а у тому, чи справді вона гідна бути лідером.

Список використаних джерел:

1. How the Army inspired the anti-establishment [електронний ресурс] // National Army Museum newsletter – Режим доступу: <https://www.nam.ac.uk/explore/how-army-inspired-anti-establishment>.

2. What to Know About Zuzana Caputova, Slovakia's First Female President [електронний ресурс] // Time. – 2019. – Режим доступу: <http://time.com/5561925/zuzana-caputova-slovakias-first-female-president/>.

3. Zinn H. History is a weapon / THE SEVENTIES: UNDER CONTROL? [Електронний ресурс] / Howard Zinn. – 2010. – Режим доступу: <http://www.historyisaweapon.com/defcon1/zinnseven20.html>

Попов Г.В.

*студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ІНСТИТУЦІЙНА НЕСПРОМОЖНІСТЬ КВАЗІДЕРЖАВ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВИВЧЕННЯ

З огляду на те, що кількість країн світу поступово зростає, виникають все нові і нові квазідержави. Неурегульованість їхнього статусу, військові конфлікти, що виникають навколо них, є постійною загрозою глобальному миру та безпеці. Разом з тим, світове співтовариство нерідко ігнорує цю проблему, а натомість використовує квазідержави як інструмент чи майданчик для геополітичної боротьби. Окрім з цього, з певними проявами квазідержавності нерідко стикаються та змушені боротися уряди наймогутніших та найрозвинутіших країн світу. Квазідержави при цьому не сприймаються як суто негативне явище, а розглядаються як невід’ємні учасники та важливий чинник глобального політичного процесу. У свою чергу, квазідержавність є сутнісною ознакою квазідержави, яка полягає в тому, що квазідержавна не є державою, але прагне нею бути або здаватися.

Описуючи державу, науковці можуть рухатися різними шляхами, наприклад виокремлювати її головну функцію чи ознаку, ділити на інститути, розглядати її в контексті інших суб'єктів макрополітики, описувати трансформацію держави в історії тощо. Проте, з огляду на важливість держави в політичному житті, існує поняття державності, тобто набору ознак чи характеристик, які дозволяють кваліфікувати досліджуваний об'єкт як державу.

Американський дослідник Ф. Фукуяма у своїй праці «Сильна держава» виокремлює чотири аспекти державності:

1. Організаційне проектування і менеджмент. Мова йде про регулювання та створення умов для розвитку національної економіки (розробка та ухвалення відповідного законодавства, видача ліцензій та дозволів, податкова, митна, монетарна політика тощо).

2. Створення політичної системи, тобто забезпечення функціонування органів державної влади та регламентування політичної діяльності в країні (виборча та партійна системи тощо).

3. Основи легітимності, найкращим гарантом якої є демократичний політичний режим (дотримання прав і свобод людини і громадянина, забезпечення суспільного плюралізму, поділ влади, система стримувань та противаг).

4. Культурні та структурні фактори. Йдеться про неполітичні характеристики суспільства: моральні норми, шкалу цінностей, традиційну для певної країни культуру тощо.

Перелік вимог і взаємних зобов'язань між державами наведено в Гельсінському акті (1975 рік). Це незастосування сили або загрози силою, непорушність кордонів та територіальна цілісність держав, невтручання у внутрішні справи одне одного та повага до прав людини, мирне врегулювання міждержавних спорів та співпраця тощо. Слід зазначити, що цей документ був вимушеним компромісом в

період «холодної війни», що призвело до його систематичного порушення – і тоді, і зараз.

Серед інших, більш практичних критеріїв державності, тобто характеристик держави, які стверджують її силу, можна назвати такі:

1. Контроль над заявленою територією, тобто збереження монополії на

легальне насильство.

2. Ефективність діяльності органів державної влади.

3. Підтримка влади з боку населення, тобто легітимність.

4. Військова могутність.

5. Економічна міць.

6. Культурний вплив (як всередині країни, так і за кордоном).

Слабкі інститути – не єдина, проте надзвичайно болісна проблема значної кількості держав і майже всіх квазідержав. Інституційна недосконалість може стати причиною їхньої повної або часткової безпорадності у проведенні внутрішньої та зовнішньої політики. Ці негативні явища загрожують подальшим погіршенням соціально-економічної ситуації та, у певних випадках, політичної кризи в квазідержаві, що несе ризик появи нових джерел нестабільності. Як зазначає Г. Кліпкова, «коли всі три гілки влади працюють на користь утримувачів влади-власності, дієспроможність державних інститутів неухильно знижується внаслідок їх викривлення, втрати легітимності». Таким чином, розуміння того, як інституційна неспроможність впливає на процес створення та функціонування квазідержави, а також винайдення способів її подолання, є нагальним теоретичним та практичним завданням політичної науки, політичної практики та дипломатії. Значення інститутів для держави, особливо новоствореної, складно переоцінити. Приміром, Список крихких держав (англ. Fragile State Index), який щорічно складається американською організацією Fund for Peace, та широко застосовується в

порівняльній політології, формується за сумою 12 показників, три з яких стосуються державних інститутів. Ці параметри – «державна легітимність», «державні послуги», «права людини і верховенство права» безпосередньо характеризують державні інститути та їхню роботу.

Незадовільні показники за цими напрямками свідчать про серйозні розлади в системі державного управління, що підриває інституційну спроможність держави.

Група західних науковців на чолі з С. Гейтсом визначає інституційну спроможність як набір інститутів, що посилюють один одного. Так, слабкість, тобто неналежна робота одного чи кількох інститутів, послаблює систему в цілому. Саме тому в цій системі координат, на думку авторів, найстійкішими політичними системами є демократична та автократична.

Надзвичайно важливо відмежувати інституційну неспроможність держави або квазідержави від її функціональної недієздатності. Якщо перша риса засвідчує недоліки в конструкції держави та її інститутів, то друга є ознакою їхньої неналежної роботи, тобто нездатності виконувати притаманні їм функції – наприклад, підтримання громадського порядку чи випуску грошей. Також варто відзначити, що зазвичай функціональна недієздатність є наслідком інституційної неспроможності, а не навпаки. Політична практика свідчить, що в екстремальних ситуаціях (наприклад, зовнішньої агресії, передачі влади внаслідок виборів, фундаментального реформування, стихійного лиха, довготривалої політичної кризи тощо) нерідко недієздатними виявляються навіть, на перший погляд, зразково організовані інститути. Водночас ці два негативних явища можуть існувати і окремо одне від одного.

Функції держави зазвичай поділяють на внутрішньо- та зовнішньополітичні. До першої групи належать: правотворча, правохоронна, економічна, соціальна та екологічна, до другої – дипломатична, розвідувальна, оборонна. Беручи на себе ці

функції, держава зобов'язується організувати життя суспільство відповідно до його побажань та гарантувати йому прийнятний рівень життя та безпеки. Висловлюючись мовою класиків політичної науки, це і є суспільний договір. Відповідно, неналежне виконання державою своїх функцій призводить до негативних наслідків – зростання злочинності, збільшення кількості бідних, скорочення рівня життя, погіршення демографічної та екологічної ситуації, падіння авторитету держави в світі. Ці та деякі інші показники засвідчують факт перетворення держави на квазідержаву.

Саме для позначення рівня стійкості та розвитку держави майже 50 років тому з'явилося поняття «державної дієздатності». В англomовній літературі відповідниками цього поняття є конструкції «stateness» та «state capacity», а в російськомовній – «государственная состоятельность». Загальноживаної версії перекладу вищезгаданих слів та словосполучень українською немає.

Мельвіль визначає державну дієздатність як ознаку держави, що

характеризує її в плані здійснення нею своїх функцій, зокрема їх якості та

обсягу. М. Ільїн та група дослідників з російської Вищої школи економіки визначають державну дієздатність як здатність держави виконувати свої фундаментальні функції, а також використовувати практичні наслідки визнання членом спільноти держав].

Таким чином, у дослідженнях державної дієздатності та виокремленні її ознак чи складових, можна виокремити два узагальнюючих підходи. Прихильники першого розкладають державну дієздатність на низку показників, за умови досягнення яких держава може вважатися «повноцінною» та «дієздатною». Другий підхід, навпаки схильний зводити державну дієздатність до двох або навіть одного чинника.

Варто відзначити, що перший підхід більше поширений в політології, а другий в економіці.

Найяскравішим прикладом держави, що перетворилася на квазідержаву через власну функціональну недієздатність, є Сирійська Арабська Республіка, де протягом більш, ніж 6 років, триває наймасштабніший військовий конфлікт сучасності. За оцінкою Генерального секретаря ООН, станом на вересень 2017 року, внаслідок бойових дій загинуло понад 300 тисяч осіб . Також декілька мільйонів людей стали біженцями чи внутрішньо переміщеними особами. Безпосередньо у війну залучена низка сусідніх держав-членів регіону (Ізраїль, Ірак, Іран, Ліван, Туреччина), а також кілька впливових гравців глобального масштабу (Велика Британія, Росія, США, Франція).

Список використаних джерел:

1. François M., Sud I. Promoting Stability and Development in Fragile and Failed States // Development Policy Review. – 2006. – Volume 24, Issue 2. – P. 141–160.
2. Ilyin M., Khavenson T., Meleshkina E., Stukal D., Zharikova E. Factors of the- Post-Socialist Stateness [електронний ресурс] /M. Ilyin M., T. Khavenson, E. Meleshkina, D. Stukal,E.Zharikova. – Режим доступу: <https://www.hse.ru/data/2012/03/07/1266507104/03PS12.pdf>
3. Tilly Ch. War Making and State Making as Organized Crime // Bringing the State Back In / edited by P. Evans, D. Rueschemeyer and Th.Skocpol. – Cambridge: Cambridge University Press, 1985. – 404 p.
4. Шапошніков А. Невизнана держава як різновид квазідержави // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології». – 2015. – Випуск 28. – С. 165-170.
5. Фукуяма Ф. Сильное государство. Управление и мировой порядок в XXI веке // Фрэнсис Фукуяма. – Москва: АСТ, 2006. – 220 с.

Семеняка Є.І.

*студент кафедри політології, соціології та соціальної роботи
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та
соціальних наук ПрАТ “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”*

ФЕНОМЕН МІГРАЦІЇ ДО КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ЯК ПІДСТАВА ФОРМУВАННЯ НОВОГО СОЦІОПОЛІТИЧНОГО ПОДІЛУ

В умовах сучасних глобалізаційних реалій необхідно звертати особливу увагу на міграційні процеси, що викликані широким спектром різноманітних причин, як на важливий чинник політичного життя, як окремих держав, так і в глобальному вимірі, ці процеси набули досить серйозної важливості в політичних відносинах і їх вже не можна ігнорувати. Тому необхідно бути готовими до нових питань, які постають при розгляді та аналізі новітніх етнополітичних явищ, феноменів (особливої актуальності це набуло в європейських країнах) а також їхніх наслідків. І їхнє вирішення неможливе без проведення комплексного, всебічного аналізу проблеми, що виникла.

Міграційна криза, що спіткала країни Європейського Союзу через масовий потік мігрантів яскраво ілюструє необхідність пошуку дієвих політичних та соціальних механізмів управління цими процесами, проведення заходів для їх контролю і реалізації соціально-політичної діяльності в умовах напливу мігрантів. Адже до проблем, які викликані неконтрольованою міграцією можна віднести не лише небезпеки для людського життя при переміщенні біженців до Європи, вимушене фінансове навантаження на уряди країн Західної Європи, які стикаються з необхідністю облаштовувати вимушених мігрантів, розбіжності між державами через розселення в них мігрантів, проблеми

часткової неготовності законодавств окремих держав до глобальних викликів, так і наслідки, що лежать вже в соціальній площині — проблеми з інтеграцією мігрантів, їхня неповага до місцевих законів, через несприйняття традиційних європейських культурних норм та установок. Необхідний дієвий на практиці прикордонний контроль для прозорого управління людськими потоками, звісно, це не зупинить процес потоку, але дозволить полегшити облік мігрантів та збільшить ефективність керування процесом, в чому і має полягати одне з першочергових завдань в даному контексті.

Заходи задля досягнення цих цілей в сучасних умовах повинні виконуватися в рамках міграційної політики, метою якої і є контроль, управління міграційними процесами та запобігання нелегальній міграції. Тобто, вже може йти мова про формування спеціальної соціально-політичної концепції на даній основі, що покликана забезпечити здоровий соціальний, економічний та демографічний розвиток та вирішувати такі важливі питання в сучасній державі, як усунення загроз для національної безпеки, що можуть виникнути через неконтрольовану міграцію, нейтралізацію проблем, що вже виникли, та в перспективі — реалізацію політики з повернення та реінтеграції мігрантів, що має в собі і важливий гуманістичний аспект.

Безумовно, необхідно зазначити, що важливим тут стає саме чинник етнополітичної безпеки та стабільності в умовах значних стрімких змін в нашому глобалізованому світі. Адже етнічний склад населення держав змінюється, і окрім внутрішньої політики роботи з міграцією, сучасні держави також проводять і на зовнішньополітичній арені дії в цьому напрямку для впливу на держави, де проживають представники їх національних меншин, і це вже може мати характер загрози та порушення стабільності. Важливим буде підкреслити, що сучасні глобальні реалії, про які йде мова, особливості інформаційного суспільства дають дуже широкий

простір на різноманітних маніпулятивних дій і акцій, в тому числі і в сфері провокацій етнополітичних нестабільностей.

Постанова подібних проблем на політичному порядку денному, апеляція до них політичних діячів ілюструє появу новітніх глобальних викликів в етнополітичній сфері, які є специфічними для нашого періоду часу і пов'язані з сучасними масовими міграційними процесами.

Стає зрозумілим, що розробка програми міграційної політики є питанням, яким не можна нехтувати, і тому, дії в цьому напрямі повинні носити чіткий, поетапний характер, і, принаймні на теоретичному рівні їх можливо висловити в такій послідовності, використовуючи доволі узагальнену, але, разом з тим показову схему генерації певної концепції:

1. Формування чітких вимог, визначення факторів та умов, що впливають на уряд та владу;

2. 2-й етап — це артикуляція та агрегування, проекти вирішення проблем, що об'єднують громадянське суспільство, та такі, які не дозволяють виникнення вертикальних та горизонтальних конфліктів. На даному етапі прийняті політичні проекти є найбільш широкими та повними для задоволення більшості населення.

3. Прийняття політичного рішення та затвердження проекту, прийнятого на попередньому етапі на державному рівні [1, с. 89-90].

Враховуючи специфіку нашого питання, звісно, тут особливої ваги набувають аспекти щодо пошуків об'єднавчих факторів та недопущення нестабільності та проявів стану деформації суспільства.

При наступній оцінці міграційної ситуації необхідно враховувати ціннісні критерії, з метою їх конкретизації а надалі — дати рекомендацію до дій на практиці.

Враховуючи вищенаведене, потрібно зауважити, що міграційні процеси до країн Західної Європи і наслідки, що вони можуть спричинити є необхідними для розгляду і в

Україні, адже досягнення етнополітичної стабільності наразі є важливою потребою в умовах зовнішнього етнополітичного тиску і тому пошук дієвих механізмів для врегулювання питань в цій площині набуває особливої актуальності.

Список використаних джерел:

1. 1.Дегтярев А.А. Прикладной политический анализ / А.А. Дегтярев. - Москва: МГИМО, 2010. - 546 с.

Сидорчук П.О.

*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Висвітлення політичних кампаній та виборів у засобах масової інформації має свої специфічні особливості. Важливо зазначити, що особливості подання новин про політиків істотною мірою викликані домінуванням телебачення як головного джерела розваг за умов ліберальної демократії, 65% населення світу все ще головним джерелом інформації називає саме телебачення, не дивлячись на значний розвиток соціальних мереж та мережі Інтернет, у яких політики так ефективно комунікують свої передвиборчі кампанії. Висвітлення кампаній та виборів має тенденцію до врахування розважальних цінностей телебачення з доданням наголосів на особистості, іміджі, створенні інтриги та драматизації ситуації.

Дослідники Кетлін Крос та Роберт Гакет, у рамках ліберального плюралізму, розглядають зв'язок між засобами масової інформації, політичними партіями та іншими

джерелами влади і впливу як "непостійний і залежний від обставин", всі його ланки тісно взаємодіють одна з одною і перебувають у стані близькому до врівноваженого. З цієї точки зору вибори розглядають як змагання між партіями і засобами масової інформації за "визначення порядку денного" публічних політичних дебатів з метою приваблення інтересу громадськості [1, с. 41 – 42].

Дослідники зазначають, що вибори, а також дебати, висвітлюються засобами масової комунікації у той самий спосіб, що й кінні перегони: головна увага зосереджується на переможцях і переможених, а не на фундаментальних питаннях, які є важливим для суспільства. Увага глядачів цілодобово прикута до оголошення результатів виборів, цим користуються телеканали і вигадують власні способи як зробити так, щоб поміж всіх телеканалів і засобів комунікації, дивилися саме цей канал.

У США з домінуванням телебачення пов'язують скорочення кількості учасників виборів, спричинене цинічним зображенням політичного процесу на скандально зорієнтованому телебаченні і негативною політичною рекламою; автоматичне переобрання посадових осіб за відсутності законодавчих обмежень на витрати в процесі виборчої кампанії, головну роль в якій відіграє телевізійна реклама, що дорого коштує; а також замовчування в ході політичних кампаній важливих проблем, висвітити які, за умов домінування десятисекундних телевізійних політичних агітаційних роликів, неможливо. У комунікаційному середовищі, яке зосереджує увагу глядача на помилках учасників політичного процесу та ігнорує серйозні й деталізовані політичні пропозиції, політики зазвичай не мають стимулів ставити і розв'язувати складні запитання [1, с. 101].

Вибори – це боротьба комунікацій. У масовій комунікації під час виборів створюється різноманітна мозаїка повідомлень, фактів, оскільки канали нейтральні по відношенню до об'єкта,

який описується, якщо звісно канали комунікації не офіційно виступають за кандидата. У цьому випадку значна роль ПР, адже мобілізація виборців кожного разу знаходиться під значним питанням.

Актуальним стає висвітлення в Інтернет-виданнях та соціальних мережах, оскільки кандидат неспроможний зустрітися з кожним виборцем і статті в Інтернеті про його кампанію можуть бути основним каналом спілкування з виборцями. По-друге, заслужене висвітлення у засобах масової інформації дає кандидатові такий кредит довіри, який не можна одержати за допомогою платної реклами.

Проте, частіше з'являється критика телебачення через одностороннє висвітлення інформації, заангажованість та велику кількість замовних матеріалів, у цьому контексті на противагу виступають засоби масової комунікації.

Інтернет-комунікації – це технології оформлення інформації та реалізації комунікативних цілей традиційних форм, моделей і різновидів комунікації, що виникли в результаті залучення до комунікативного простору нових соціальних, політичних, історичних, етнічних, культурних, комунікативних і медійних чинників, комп'ютерів і комп'ютерних мереж. Завдяки застосуванню мультимедійних продуктів Інтернет-простору істотно збільшується можливість об'єднання технологій різних видів засобів масової інформації у мережі Інтернет при мінімальних витратах. Особливо це відчутно під час проведення виборчих кампаній у розвинених країнах з демократичними принципами, які вже мають значний досвід у цій сфері.

Величезним досягненням Інтернету як засобу масової комунікації є те, що завдяки йому політична інформація розповсюджується майже миттєво, незважаючи на державні кордони. Це позбавляє владні інституції можливостей цензурувати або дозувати інформацію і робить неможливим тотальний контроль держави над суспільством. Тому Інтернет

є ефективним засобом боротьби за плюралістичне і демократичне суспільство.

Інтернет-технології, як розповсюджений вид засобів масової комунікації, поступово збільшують коло людей, що мають можливість брати участь у формуванні й ухваленні політично значущих рішень, за рахунок одночасному охопту великої аудиторії. Відкритість й оперативність розповсюдження інформації у мережі Інтернет зобов'язує політиків реалізувати принципи правдивості та законності, примушуючи їх удосконалюватися та постійно підвищувати ефективність власної діяльності на підставі Інтернет-технологій. Завдяки Інтернету практично будь-який учасник політичного процесу може надіслати власні повідомлення необмеженій кількості потенційних адресатів і отримати майже миттєву відповідь. Британські вчені провели ряд соціологічних опитувань у 2015 році, за результатами опитувань 71% британців вважають, що соцмережі дають голос тим, хто інакше не брав би участі у публічному висловленні своєї думки щодо кандидата чи політичної ситуації. Також респонденти стверджували, на позитивній тенденції знищення бар'єру між виборцями та політичними партіями, які успішно комунікують свої програми зокрема і у соціальних мережах. Важливо, що респонденти до 35 років вказували соцмережі як другий після теледебатів фактор, який вплине на їхній голос на виборах.

Проте, водночас, з'являються нові проблеми, адже користувачам Інтернету доволі важко перевірити якість та істинність інформації. Взаємодія між інтернет-користувачами набуває шалених швидкостей, які також пришвидшують поширення неправдивої і неперевіреної інформації. Тому світові Інтернет-платформи намагаються регулювати розміщення політичної реклами та основні повідомлення, які комунікуються на широке коло споживачів. Ще кілька років тому про регулювання політичної реклами в соцмережах не

говорили, але сьогодні такі ініціативи поширюються у багатьох країнах світу, хоча ніхто не має рішення, яке може гарантувати одночасно свободу висловлювання і цілісність виборів. Такий суспільний резонанс зумовлений скандалом у США щодо російського втручання у вибори 2016 року. Відповідно до звіту щодо дослідження російського впливу на вибори у Штатах, саме прогалина у правовому регулюванні політичної реклами в Інтернеті дозволила російській стороні поширювати контент, заборонений, наприклад, на телебаченні [2, с. 1]. Тому цифрові платформи змінюють свої політики, намагаючись вирішити питання реклами саморегулюванням, поки деякі держави намагаються розробити нові правила для політичної реклами,

Можна зробити висновок, що сучасний етап проведення виборчих кампаній свідчить про наявність у ньому новітніх тенденцій із використанням Інтернет-технологій, соціальних мереж та ЗМІ. Передусім варто зазначити тенденцію втрати довіри до влади громадянами через викривальні репортажі та недостатню комунікацію владних інститутів із суспільством; тенденцію все більшого активного залучення засобів масової комунікації у політичні процеси, зокрема у виборчий процес і, як наслідок, набуття статусу ефективного каналу мобілізації електорату.

Бурхливий розвиток нових інформаційно-комунікаційних технологій став передумовою для створення принципово нових моделей комунікації, зокрема з використанням Інтернету і мобільного зв'язку, які мають дедалі більший вплив на розвиток політичних комунікацій. Поява глобальної мережі Інтернет, який зайняв домінуюче місце серед засобів масової комунікації, є новим етапом розвитку людства, що характеризується домінуючою цінністю інформації. Розвиток Інтернету, популяризація соціальних мереж призвели до суттєвих змін у структурі спілкування між людьми.

Список використаних джерел:

1. Крос К., Гакет Р.. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: Перспективи конкуренції / Кетлін Крос, Роберт Гакет. — Київ: Основи, 2000. — 149 с.
2. Майола Дж. Регулювання діяльності засобів масової інформації під час виборів / Джованна Майола, Міхаель Майер-Резенде. — Київ: ОБСЄ, “KIM”, 2008. — 90 с.
3. Почепцов Г. Г. Паблик рилейшнз для професіоналов / Г. Г. Почепцов. — Москва: Рефл-бук, 2000. — 618 с.
4. Schmierbach M. Media Theory and the 2016 Election / Mike Schmierbach. — New York: Routledge/ Taylor&Francis Group, 2018. — 670 p.
5. Voltmer K. Mass Media and Political Communication in New Democracies / K. Voltmer. — London: Routledge, 2007. — 240 p.

Телешун Я.С.

кандидат політичних наук,

асистент кафедри політології

Київського національного університету імені Тараса

Шевченка

«СІРИЙ ШУМ» УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРІВ

Значна частка контенту українських ЗМІ (і не тільки українських), в квітні місяці 2019 року, була присвячена кандидатам в президенти та їх «виборчому забігу». І це цілком зрозуміло. Адже вибір Президента України є одночасно вибором внутрішнього і зовнішнього векторів розвитку всієї держави на найближчі п'ять років. Проте, як кажуть «не ними єдиними». Адже, окрім самих кандидатів до виборчого процесу були залучені їхні штаби; інші політичні сили, що вже вибули з забігу, проте не втратили ані впливу, ані амбіцій бути

представленими у владі; представники великого бізнесу, що похапцем намагалися розкласти «пасьянс» згідно нових реалій; медіа як «рупор мас» і волі своїх власників; представники експертного середовища, що «оцінюючи» процес стають його безпосереднім учасником; і безперечно громадяни нашої держави, які не залежно від власної волі та бажань стали «бійцями» віртуального фронту. Звичайно, кожен з акторів виборчого процесу заслуговує окремої уваги та детального всестороннього аналізу. Проте, хотілося б зосередити увагу на менш «розпіареній» складовій – ролі і функцій експертних кіл в період виборчих змагань. Адже, незважаючи на свою «експертність» та «незаангажованість» вони часто є інструментом боротьби різноманітних політичних сил. Особливо сильно це простежується напередодні дня вибів: в так званий, «день тиші», коли заборонена пряма агітація. Проте, заборона майже жодним чином не обмежує риторику експертів ані в ЗМІ, а тим паче, в соціальних мережах. Що в підсумку може істотно вплинути на вибір громадян у день голосування.

Сьогодні, напевно, нікого не здивувати новиною, що переважна більшість ЗМІ (перш за все, мова йде про найрейтинговіші медіа-ресурси) відпрацьовує певні «меседжі» і захищає інтереси своїх власників. Навіть більше, значна частка українців (завдяки потужній інформаційній війні в період виборчої кампанії) чітко усвідомлює в сферу чийх інтересів входить той чи інший медіа-ресурс (перш за все йдеться про телебачення). Довготривала практика використання фінансово-політичними групами ЗМІ як інструменту боротьби з опонентами призвела до їх дискредитації в очах громадян України. Зокрема, за результатами Київського Міжнародного Інституту Соціології за станом на грудень-місяць 2018 року українським медіа довіряє 31% населення, не довіряють – 42% (тобто баланс довіри-недовіри складає -11% [3]). Варто зауважити, що

зневіра громадян у медіа має місце не тільки в Україні, а й навіть в високорозвинених державах з усталеними демократичними традиціями. Згідно з результатами американського інституту дослідження громадської думки – Інституту Геллапа (The Gallup Organization) довіра громадян Сполучених Штатів Америки до національних медіа суттєво зменшилася з 2015 (40% довіри населення) по 2016 роки (32%). Що було обумовлено двома основними чинниками:

- активною участю медіа у висвітленні передвиборчої президентської компанії і їх заангажованості у розкритті даної проблематики;

- зниженням рівня вимог до працівників ЗМІ через бурхливий розвиток блогосфери та соціальних мереж (перетворення феномену «Я-Кореспондент» з елементу розвинутого громадянського суспільства на загрозу існуючій системі медіа-індустрії) [4].

В Україні ці чинники так само мають місце, проте вони посилені відсутністю тривалих демократичних традицій журналістської діяльності та орієнтацією переважної більшості співробітників ЗМІ на «швидкість», а не на «якість». Натомість класичній американо-європейській традиції (в якій журналістські матеріали за глибиною і смислом не поступаються фаховим і не потребують сторонньої думки), українська журналістика стала використовувати експертну думку задля посилення власної або ж для зняття з себе відповідальності за певні судження. Проте, варто розуміти, що думка «стороннього» фахівця, а тим паче, з політичних питань не завжди задовольняє власника медіа-ресурсу. Адже, погляд журналістів і експертів повинен бути направлений в ту сам сторону, що й власника медіа-ресурсу. Такий стан речей породив попит на «нові обличчя» в експертному середовищі і спровокував утворення, так званих, «кишенькових» експертів та, так званих, «ЛСД» (лідерів суспільної думки). А як наголошує «закон ринку»: попит породжує пропозицію.

Наразі, щоб стати «авторитетним» політологом, політичним експертом, консультантом, а то й технологом достатньо мати кілька ефірів за плечима або ж «веселий» блог і профіль в соціальній мережі з п-ю кількістю підписників. Натомість профільна освіта, багаторічна практика в державних інститутах, науково-дослідницька робота та численні журналістські розслідування є рудиментом епохи, що передувала сучасному експертно-інформаційному «хайтеку». Де головним є вірність і оперативність, а не «глибина» і об'єктивність фахівця.

Результатом такої політики є «глибоко-інтуїтивні» судження блогерів та «експертів» про питання «війни і миру», бідності і міграції на ефірах телеканалів, фривольно-комічні (проте, на жаль, в реальності глибоко трагічні) коментарі політологів в соціальних мережах, що викликають осуд і нерозуміння у міжнародної спільноти, та абсолютно «об'єктивні» твердження експертів на користь окремих кандидатів або політичних сил. Варто розуміти, що цим грішать не тільки окремі особистості, а й цілі організації – «фабрики думок», а скоріше «фабрики «правильних» думок». Тому й не дивно, що час від часу, з'являється в медіа інформація чи то про прямий зв'язок більше ніж 30 громадських організацій, що спостерігають за виборами (з 139 представлених на президентський перегоних 2019 року [1]) з кандидатами в президенти, чи про їх підігрування тій або іншій політичній силі тощо. Гарним доказом вищезазначеного слугують результати проекту “Приховані інтереси”, в межах якого громадські активісти знайшли близько 600 структур, що належать 129 депутатам Київради, з яких 96 – громадські організації, 34 – благодійні фонди тощо [2].

В підсумку, замість пояснення та роз'яснення важливих політичних, соціально-економічних проблем, що мають місце в нашому суспільстві, зокрема і виборів (адже запит на це в суспільстві шалений), «експертне середовище» м'яко (а інколи

не дуже, адже не всім «експертам» вистачає «професійності» робити це непомітно) підштовхують громадян до певного рішення та вибору. Що в остаточному рахунку нівелює цінність «голосу» експертної думки взагалі і залишає багато суспільно-важливих питань відкритими. А це пряма загроза проекту «Україна».

Список використаних джерел:

1. Більше 30 ГО, які спостерігатимуть за виборами, напряду пов'язані з кандидатами у Президенти [Електронний ресурс] // ОПОРА. – Режим доступу: <https://www.oporaua.org/news/vybory/vybory-prezidenta/vybory-prezidenta-2019/16641-bilshe-30-go-iaki-sposterigatimut-za-viborami-napriamu-poviazani-z-kandidatami-u-prezidenti>
2. Голуб А. Від прозорості до контролю [Електронний ресурс] / А. Голуб. – 2017. – 13 лют. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Economics/185040>
3. Довіра соціальним інститутам, грудень 2018 р. [Електронний ресурс] // КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ. – Режим доступу: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=817&page=1>
4. Americans' Trust in Mass Media Sinks to New Low [Електронний ресурс] // Gallup. – Режим доступу: http://www.gallup.com/poll/195542/americans-trust-mass-media-sinks-new-low.aspx?g_source=Media&g_medium=search&g_campaign=tiles

Телькі В.С.

*студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

КОНЦЕПТ «DEEP STATE» У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

Із 2016 року в інформаційному просторі провідних країн світу, зокрема Сполучених Штатів Америки, все більшої популярності набуває термін «deep state» (глибинна держава), під яким розуміються неpubлічні суб'єкти політики, які здатні безпосередньо впливати на політичний процес. У США цей термін неодноразово згадувався президентом Дональдом Трампом і його найближчим оточенням у контексті неодноразових випадків витоку компрометуючої адміністрацію президента інформації. Зокрема, у вересні 2018 року в газеті The New York Times була опублікована анонімна стаття «Я є частиною спротиву в адміністрації Трампа», в якій один із членів адміністрації президента США різко критикував зовнішню політику Дональда Трампа, зокрема в напрямку Росії. Згадки про «глибинну державу» в США вже стали причиною серйозної політичної дискусії в цій країні щодо вірогідності її існування. Можна стверджувати, що незважаючи на те, що поняття «deep state» поки що не закріплене в якості політологічної категорії, воно вже стало невід'ємною рисою функціонування політичної системи не тільки США, а й ряду інших країн. Тому дослідження концепції «deep state» є актуальним і необхідним в рамках політичної науки

Концепт «deep state» (глибинна держава) з'явився зовсім недавно, не встигнувши закріпитися як політологічна категорія. Однак, з точки зору case studies говорити про нього однозначно має сенс. Цій концепції увага приділялася в численних публікаціях Марка Амбіндера, Девіда У. Брауна,

Джерома Корсі, Пітера Дейла Скотта, Майка Лофгрена, Кевіна Шиппа, Майкла Томаскі та Майкла Вольфа.

Наразі, характерною рисою досліджень концепції «глибинна держава» є незначна кількість наукових публікацій із цієї теми навіть у зарубіжних виданнях. Серед них варто виокремити праці «Прихована держава» професора Джейсона Ройс Ліндсі, статті Джина Койла в журналі «The Hill Magazine» та публікації Джона Д. Майклса в часописі Foreign Affairs. .

Сучасна концепція глибинної держави пов'язана з Туреччиною, де в 1923 році Мустафа Кемаль Ататюрк створив таємну мережу військових, оперативників спецслужб, великого бізнесу та нової на той момент світської бюрократії для захисту новоствореної республіки. Колишній працівник Агентства національної безпеки США Едвард Сноуден використовував термін «deep state» для визначення впливу державних службовців на виборних посадових осіб: "глибинна держава - це не тільки розвідувальні органи, це дійсно спосіб реалізації влади бюрократії, яка знаходиться на потужних посадах і перебуває на них доволі тривалий час, переважаючи за цим критерієм як президентів, так і цілі парламенти. Таким чином вони накопичують достатньо ресурсів для впливу на виборних посадових осіб і виборні представницькі органи влади»[1].

У 1970-х роках колишні високопоставлені чиновники Радянського Союзу, після переходу на Захід, публічно заявляли, що радянський Комітет державної безпеки діяв як «глибинна держава», яка фактично контролювала Комуністичну партію і, відповідно, радянський уряд. Іон Міхай Пачепа, колишній генерал у комуністичній Румунії, який втік до Сполучених Штатів у 1978 році, у 2006 році заявляв: "У Радянському Союзі КДБ був державою в державі" [1]. За словами Пачепа «тепер колишні офіцери КДБ керують державою. Вони володіють 6 тисячами ядерних боєголовок,

які КДБ контролював з 1950-х років, і тепер вони також контролюють стратегічну нафтову промисловість, що була ренаціоналізована президентом Путіним на початку 21 століття» [1].

В той час як у США тривають дискусії щодо самого факту існування там «deep state», в ряді країн «глибинна держава» стала повноцінним атрибутом політичної системи. Наприклад, у Туреччині до «глибинної держави» апелювали політичні діячі, які виправдано побоювалися її деструктивних дій щодо їхнього правління. Президент Турецької Республіки Реджеп Таїп Ердоган побудував політичну кар'єру, спрямувавши громадський гнів на історичну турецьку «deep state». По-перше, він і його союзники поступово послабили вплив військових через низку сфабрикованих судових процесів наприкінці 2000-х років. [2].

У Сполучених Штатах під терміном "глибинна держава" розуміють наявність навмисних зусиль певних федеральних урядових службовців або інших осіб для таємного маніпулювання або контролю уряду без урахування політики Конгресу або Президента Сполучених Штатів. У праці «Прихована держава» професор Джейсон Ройс Ліндсі стверджує, що навіть без конспіративного порядку денного термін «глибинна держава» є корисним для розуміння аспектів реалізації національної безпеки в розвинених країнах, зокрема в Сполучених Штатах. Після багатих на події президентських виборів 2016 року президент Дональд Трамп і його прихильники висловлювали думку, що деякі неназвані чиновники виконавчої влади та офіцери розвідки таємно діяли як «deep state» для блокування його політики та законодавчої програми, публікуючи інформацію, яка компрометувала діючу президентську адміністрацію. Президент Трамп і головний стратег Білого дому Стів Беннон паралельно з ультраконсервативними новинами Breitbart, стверджували, що

колишній президент Обама організував атаку бюрократії на адміністрацію Трампа.

Нинішні та колишні представники американської розвідки розділяються з приводу питання про існування «глибинної держави», що таємно та цілеспрямовано працює на дестабілізацію адміністрації Дональда Трампа. У статті від 5 червня 2017 року, опублікованій у журналі The Hill Magazine, відставний ветеран ЦРУ, агент польових операцій Джин Койл, заявив, що, хоча він сумнівається в існуванні "орди державних чиновників", що діють як «deep state», він вважає виправданими скарги адміністрації 45-го президента на велику кількість компрометуючих інформаційних витоків проти неї. Американський політолог Боб Джессоп у праці «Держава: минуле, сьогодення, майбутнє» спробував розширити поняття «deep state» в контексті внутрішньої політики США. Він зазначає подібність наступних трьох конструкцій:

1.«Глибинна держава» - гібридне об'єднання елементів уряду та фінансових потоків вищого рівня та промисловості, які здатні ефективно управляти державою без апелювання до прийнятих через формальний політичний процес рішень.

2."Dark State"(«темна держава») - "мережі чиновників, приватних фірм, засобів масової інформації, аналітичних центрів, фондів, громадських організацій, груп інтересів та інших сил, які займаються потребами капіталу, а не повсякденного життя", ці мережі "приховані від громадськості"[2].

3."Четверта гілка" уряду США, що складається зі все більш неперевіреного і невідповідного центру, що працює за завісою секретності [2].

У праці «Прихована держава» професор Джейсон Ройс Ліндсі стверджує, що навіть без конспіративного порядку денного термін «глибинна держава» є корисним для розуміння аспектів реалізації національної безпеки в розвинених країнах, зокрема в Сполучених Штатах. Ліндсі пише, що глибинна

держава має за основу секретні служби безпеки та розвідки, тобто області, де секретність є джерелом влади. Альфред У. Маккой стверджує, що збільшення повноважень розвідувальних органів США після терактів 11 вересня 2001 року створили "четверту гілку уряду США", яка "у багатьох аспектах автономна від виконавчої влади" [3].

Проблематика глибинної держави стає актуальною в Російській Федерації. На початку лютого 2019 року радник президента РФ Владислав Сурков опублікував статтю, присвячену «deep state» в цій країні. Метою статті передусім була легітимізація тривалого правління Володимира Путіна на посаді президента. Сурков протиставляє «глибинній державі» коаліцію «вождя» з «глибинним народом». Остання ідея зовсім не нова. На думку Суркова, Росія підключається до глобального тренду, який полягає в активізації конфлікту між «deep state» і всенародно обраним лідером. Пояснюється це тим, що рейтинг Путіна починає безпосередньо залежати не від економічних і політичних успіхів країни, але саме від хоча б медійного задоволення запиту на соціальну справедливість [5].

Таким чином, хоча концепт «deep state» і не встиг закріпитися в якості політологічної категорії, він однозначно стає все більш актуальним для політичного порядку денного в багатьох країнах світу. З'явившись в якості вузького поняття, що характеризувало особливості політичної системи Туреччини в 20 столітті, концепція «глибинної держави» значно розширила свій зміст в 21 столітті. Наразі є підстави виокремити щонайменше три основні типи «deep state», характерні для різних країн світу: відносну децентралізовану групу державних службовців, військових, оперативників розвідувальних служб, представників великого бізнесу в США; фактичний союз спецслужб (ФСБ, ГРУ) та власників нафтогазової промисловості в РФ за значного превалювання перших в керівництві держави; «глибинна держава»

турецького типу, основою якої є значний вплив збройних сил на політичну та економічну системи держави.

Список використаних джерел:

1. Crowley M. The Deep State Is Real [електронний ресурс] / Michael Crowley. – Режим доступу: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/deep-state-real-cia-fbi-intelligence-215537> (Дата посилання: 20.02.2019)
2. Eisenhower D. Farewell Address to the Nation [електронний ресурс] / Dwight Eisenhower. – Режим доступу: <http://mcadams.posc.mu.edu/ike.htm> (Дата посилання: 23.02.2019)
3. Friedman G. The Deep State Is A Very Real Thing [електронний ресурс] / Friedman George. – Режим доступу: https://www.huffingtonpost.com/entry/the-deep-state_us_58c94a64e4b01d0d473bcfa3 (Дата посилання: 24.02.2019)
4. Smith J. M. Vote all you want. The secret government won't change [електронний ресурс] / Smith Jordan Michael. – Режим доступу: <https://www.bostonglobe.com/ideas/2014/10/18/vote-all-you-want-the-secret-government-won-change/jVSkXrENQlu8vNcBfMn9sL/story.html> (Дата посилання: 26.02.2019)
5. Сурков В. Ю. Долгое государство Путина [електронний ресурс] / Владислав Сурков. – Режим доступу: http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html (Дата посилання: 19.02.2019).

Ткаченко О.А.
студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

КРИЗОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВИ ЗАГАЛЬНОГО ПРОЦВІТАННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ ЇЇ ВІДНОВЛЕННЯ У XXI СТОЛІТТІ

Середина минулого XX століття відзначилась надзвичайними економічним зростанням та поширенням вільного доступу до процесів суспільної взаємодії у значній кількості країн. Все створило можливість втілення в дійсності ряду ідеологічних проєктів державного устрою, орієнтованих на забезпечення соціальних прав та потреб громадян. У найбільш розвинених країнах світу це набуло форми «держави загального процвітання» (Welfare state). Автори посібнику «Держава загального процвітання та соціал-демократія» від «Академії соціальної демократії» надають таке визначення цьому явищу: «це означає демократичну державу, яка відповідно до своєї конституції, не тільки надає правові гарантії основних особистих та економічних свобод, але також здійснює юридичні, фінансові та матеріальні заходи вирівнювання соціальних відмінностей та напруженості» [5, с. 10]. Отже як бачимо держава загального добробуту фактично є різновидом держави із забезпеченням основних соціальних прав (соціальної держави) із специфічними ознаками. А саме : край масштабним характером посилення такого забезпечення і демократичним характером свого політичного функціонування. Тим не менш, не дивлячись на такі позитивні ознаки, держава загального добробуту зазнала значної кризи у 1970-1980 роках. За цим у передових розвинених країнах основні її елементи були згорнуті та їх відновлення навіть не розглядається у перспективі. Але виступає це дійсним у наш

постмодерний час чи є результатом деформації уявлень про соціальну реальність?

Наведемо перелік ознак, які перш за все виводять як кризові для держави загального процвітання. Такими виступають:

- знищення приватної підприємницької ініціативи за рахунок масштабного перерозподілом статків заможних громадян через жорстке прогресивне оподаткування.

- проведення широких соціальних виплат за рахунок необмеженого дефіциту бюджету, що призводить до сильної інфляції.

- надзвичайна глобалізація процесів та ринків виробництва та створення капіталу. У наслідок перетікання успішного виробництва з таких несприйнятливих умов високих податків та заробітних плат до інших країн;

- згортання демократії та перетворення на неефективну диктатуру через крайнє збільшення повноважень соціального управління у владних функціоналів. Тобто, аргумент «дороги до рабства» за авторством невинного критика проєктів держав соціального забезпечення, економіста Фрідріха фон Гаєка. Останній зазначав наступне з приводу перспектив трансформації суспільного ладу таким шляхом: «єдиною альтернативою підпорядкуванню безособовим і на перший погляд ірраціональним законам ринку являється підпорядкування такій же неконтрольованій волі якихось людей, тобто їх свавілля. Прагнучи позбавитися від оков, які вони нині відчувають, люди не усвідомлюють, що окови авторитаризму, які вони надінуть на себе свідомо і із власної волі, виявляться набагато тяжчими» [4, с. 92]

Звертаючись до аналізу першого з цих аргументів, варто зазначити, що він окреслює собою фікцію, яку до речі підтримують і певні прихильники держави загального процвітання. Адже в якій формі громадяни сплачують податки та отримують соціальні видатки? В грошах, які створюються і самою державою. Тобто щоб отримати грошові ресурси для

соціальних програм, державі немає потреби вилучати їх в одних членів свого політичного організму та передавати іншим. Так дійсно це мало б сенс у країнах із недостатньо розвиненою економікою, валюта яких має слабкий попит і тримається у своїй стабільності на прив'язці до валюти інших країн або коштовностей. У такому разі уряд не може видавати в обіг необмежену кількість грошей, адже в разі, якщо йому нададуть запит виплатити ці зобов'язання в іноземній валюті, він стане неплатоспроможним. Але це не стосується країн з розвиненою економікою, яка слугує основою стабільності та високого попиту їх валюти. Тож уряди розвинутих країн без побоювань можуть у розумних розмірах друкувати валюту для соціальних програм. Як зазначає з цього приводу один з видатних дослідників фінансової політики сьогодення Рендалл Рей: «Використання податків задля зміни розподілу доходу і багатства. Хоч здається, що це пов'язано із сучасною прогресивною вимогою підняття податків багатим, це не прив'язується до вимог підняття виплат бідним. ... Є хибне розуміння, що щоб допомогти бідним, потрібні податки, що сплачують багаті. Потрібен же попередній розподіл, а не перерозподіл» [17, с. 248, 252]. У наслідку за розгортанням держави загального добробуту відсутня необхідність обтяжувати край високими податками представників заможних прошарків суспільства. Єдиною метою, для якої вони можуть бути впроваджені лише помірковані прогресивні податки є часткове згладження майнової нерівності у суспільстві при залишенні для багатих громадян стимулу і подалі нарощувати доходи.

Перейдемо тепер до другого критерію, який стосується цієї ж сфери. Якщо уряди країн із розвиненою економікою є впевненими у стабільності власної валюти та володіють значним контролем над її обігом, то й високої інфляції вони не допускають. Адже, у розпорядженні представників влади там завжди є безліч ефективних інструментів, як стимулювати

громадян перевести запозичення з однієї форми в нішу і таким чином запобігти тиску грошової маси на інфляційні оберти. Тож за необхідності демократична влада у таких країнах має точну можливість впроваджувати широкі соціальні програми в тому числі й за рахунок переведення бюджету у дефіцит. Можна і надалі неухильно стояти на позиції, що країни з впровадженням такої політики неминуче чекає гіперінфляція та економічна криза. Але як тоді описати ситуацію у Японії, де як раз таки у другій половині XX століття були наявні ряд ознак держави загального процвітання. І де на 2016 рік державний борг складав 239, 2% Валового національного продукту і значний економічний занепад в ній не спостерігався.

У межах подальших критичних зауважень фокус переводиться з економічного на політичний простір держави загального добробуту. Згідно з аргументами подібного характеру у межах таких державних проєктів відбувається надмірне розширення повноважень соціального регулювання та контролю у владних управлінців. Останнє ж неминуче призведе до підриву демократичності режиму та згортання політичних свобод (тобто до «дороги до рабства», про що особливо часто зазначають прихильники схожих з Гаском поглядів — лібертаріанства). Однак, неспроможність таких аргументів доволі просто демонструється завдяки декільком додатковими дослідницькими умовиводами. Таким є «ефект Червоної королеви» за авторством політичного науковця Дарона Аджемоглу. Згідно з цим концептом у демократичних країнах державна влада і суспільство розвиваються паралельно. Тобто, якщо позиції влади посилюються, то представники суспільства не відстають від неї, розвиваючи нові способи контролю за владою. В сучасному світі такими слугують впровадження системи електронної демократії та посилення ролі контролю ЗМІ поруч зі збереженням старих форм підзвітності влади громадськості та системи стримувань

та противаг. Оптимально охарактеризував дію «ефекту Червової королеви» дослідник українського аналітичного центру VoxUkraine Віталій Проценко: «Гаєк помилився, оскільки не враховував динамічний ефект Червоної Королеви. Зміцнення держави — не проблема, якщо паралельно зміцнюється суспільство. Якщо держава стає сильнішою, отримуючи більше ресурсів і повноважень, суспільство може реорганізуватися і зміцнити власну спроможність. Це сталося у багатьох Західноєвропейських країнах: у певній мірі у Великобританії і значно більше у скандинавських країнах. У відповідь на зростання державної бюрократії, виникли нові способи суспільства тримати її підзвітною» [15].

Такий теоретичний конструкт відображає, чому не дивлячись на певне послаблення ефективності функціонування, політичні устрої у країнах з державами загального добробуту не перетворились на системи авторитарного зусилля. Особливо ефективно «ефект Червоної королеви» дійсно реалізувався у країнах, де держави загального добробуту були розбудовані наймасштабніше, тобто у Скандинавських. За незалежними показниками це фіксується, наприклад, у позиціях цих країн у Світовому індексі демократії на 2018 рік, де Норвегія посідає 1 місце, Швеція – 3, Данія – 5. Щодо ж до розвитку новітніх форм демократичного контролю, то й у вимірюваннях цих критеріїв ці держави теж знаходяться на найвищих позиціях. Так за світовим Індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій на 2017 рік Данія обіймає 4 сходинку, Норвегія – 8, Швеція – 11.

Наступна позиція стосується місця держави загального процвітання вже не само по собі економічно та політично, а в цілому у структурі світової економіки. Перш за все варто зазначити, що світова економіка не може і не буде функціонувати як абсолютно вільний ринок. Бо ж основною орієнтацією суб'єктів у її межах на разі є накопичення

прибутку. А за економічною наукою ситуація вільного ринку передбачає й умови абсолютно вільної та відкритої конкуренції. Тобто співмірних умов усіх продавців перед покупцями, однакового доступу останніх до інформації щодо усіх аспектів обміну товарів, взаємоповаги кожним свободи економічної діяльності кожного та невикористання прихованих засобів економічної конкуренції. А за таких обставин накопичення прибутку є абсолютно неможливим. Адже для останнього є необхідними переваги над конкурентами, які досягаються за рахунок додаткових засобів їх перевершення. На світовій же арені основним подібним інструментом є держава, що захищає своїх підприємців у змаганні з іноземними. Тут доцільно навести такі слова американського макросоціолога Еммануїл Валлерстайн: «Для того, щоб підприємцям накопичити певну кількість капіталу, виробникам потрібна квазімонополія . Якщо вона в них є, то вони зможуть продавати свої продукти за цінами, що істотно перебільшують виробничі витрати. Відповідно реальний прибуток потребує обмеження вільного ринку та конкуренції, тобто квазімонополії. Квазімонополії ж можуть існувати лише, якщо ринок не є вільним від участі держави» [7, с. 26]. Останнім часом держава загального добробуту частково дійсно стала програвати у сфері ставок податків та ціни робочої сили, що є високими через політику соціального забезпечення. Програвати порівняно з іншими країнами, що нещодавно відкрились для економічної взаємодії з відсутністю такої взаємодії, і тому там немає і високого рівня оподаткування та ціни робітничої сили. Але в державах загально процвітання є наявними ще ряд переваг, аби підприємці не покидали їх у переміщенні до таких країн. Це, по-перше, ґрунтовно встановлене верховенства дотримання права, в тому числі й власності. По-друге, надзвичайно високий рівень технологічного забезпечення. Тож за словами з посібника «Держава загального процвітання та соціал-

демократія»: «встановлене налаштування народного господарства, яке включає державу громадського добробуту - працює таким чином, щоб дозволити спеціалізацію в релевантних відносних перевагах. Очікування є такими, що в тих країнах, в яких держава загального добробуту вже розвилася, інтенсифікація міжнародної торгівлі призводитиме до її подальшого розширення. У цьому виді глобалізація не обов'язково наражає на небезпеку державу громадського добробуту» [29, с. 48].

Отже, значна частина критичних аргументів щодо держави загального добробуту була або повністю неправомірною, або лише частково відображала кризові складові її стану у 1970-1980-роках. Безумовно існує ряд позицій, що без викривлень відображають аспекти занепаду держави загального процвітання у той час: істотні зміни структури виробництва, соціальної стратифікації та відображення політичних інтересів цих соціальних груп. Тим не менш, в узгодженості з неправомірністю першого ряду аргументів це означає, що нині скорелювавши механізми держави загального добробуту під відповідні суспільні виклики часу, її можна відродити у розвинених демократичних країнах. Адже ключовими гаслами функціонування цих суспільств є забезпеченість існування людини у соціальному ключі та свобода її дій у політичному. А де за всю історію людства був досягнутий паралельно високий рівень цих показників, як не у державах загального добробуту.

Список використаних джерел:

1. Валлерстайн И., Коллинз Р., Манн М. та інші Есть ли будущее у капитализма?/ Иммануил Валлерстайн, Ренделл Коллинз, Майкл Манн та інші – Москва:Издательство Института Гайдара, 2015.
2. Проценко В. Приборкати «Левіафана», або Як змусити державу працювати. Продовження «Чому нації занепадають»

[електронний ресурс] / Віталій Проценко. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/why-nations-fail/index.html?fbclid=IwAR2cW8UV3N6vht-Y_iVVJxd0ItjV8qUomwvY9J5ozSh0CMEHdZSxc08Pv7s

3. Рей Р. Сучасна теорія грошей / Рендал Рей. – Київ: Наш формат, 2017. – 480 с.

4. Хайек Ф. Дорога к рабству / Фридрих Август фон Хайек. — Москва: Новое издательство, 2005. — 264 с.

5. Petring Al. et al. Welfare State and Social Democracy. Social Democracy Reader № 3 / Alexander Petring et al. – Berlin: Division for International Cooperation, 2012 – 157 p.

Ціж Х.Ю.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ І МОДЕРНІЗАЦІЯ: PRO ET CONTRA

Конфлікти є неминучими явищами в існуванні будь-якої суспільної структури. Актуальність даної теми обумовлена тим, що соціальні конфлікти, є однією із ознак розвитку суспільства та відсутності «застою» в соціумі. Задля визначення впливу соціальних конфліктів на суспільні модернізаційні процеси, необхідно, в першу чергу, пояснити саме поняття модернізації. Як зазначає Ю. Савельєва: «Найпоширеніше розуміння модернізації існує у двох варіантах: «широкому розумінні» – як комплексу цивілізаційних масштабних соціальних, економічних, політичних і культурних змін, яким характеризувався перехід від особливого типу суспільства Нового часу. «Вузьке» значення модернізації – це комплекс процесів, через які слаборозвинені суспільства, або суспільства, що

розвиваються, ... намагаються скоротити або подолати розрив, який відділяє їх від розвинених країн... У сучасному глобальному світі модернізація також розглядається як форма міжнародної конкуренції, а не тільки як цивілізаційні зміни» [4, с. 18-19]. Модернізаційні процеси, які зараз відбуваються в українському суспільстві, необхідно розглядати через призму соціальних конфліктів, які тут зародилися.

Увесь процес розвитку людства, зі всіма «світлими» та «темними» сторінками історії, супроводжувався соціальними конфліктами. Конфлікт часто відіграв роль ледь не основного каталізатора суспільного прогресу. Але, як відомо, медаль завжди має дві сторони – часто соціальні конфлікти стають джерелом дестабілізації суспільства. «Соціальний конфлікт виступає невід’ємною властивістю соціальної реальності. Це об’єктивно існуючий протягом всієї історії соціального життя людини соціальний феномен протиборства, зіткнення інтересів соціальних груп, спільнот, що зароджується на основі відносин соціальної нерівності, обмеженням доступу до матеріальних, інтелектуальних, сировинних, територіальних та владних ресурсам» [5, с. 70]. Так само варто звертати увагу на всі аспекти процесу модернізації, яка, в свою чергу, «не лише забезпечує економічне зростання і підвищення якості життя, а й невідворотно продукує виклики через свою антиномічність та конфронтацію з антимодерними інституціональними практиками і пластами культур» [4, с. 24].

В українському суспільстві серйозні соціальні конфлікти наявні майже в усіх сферах життєдіяльності держави. І ці протиріччя здатні, з одного боку, призвести до глибокої соціально-економічної та духовно-культурної кризи, його зневіри у майбутньому, спричинити серйозну дестабілізацію в суспільстві, а з іншого – дати поштовх нації для подальшого розвитку.

Для визначення оптимальних шляхів вирішення найгостріших соціальних конфліктів в Україні необхідно, в першу чергу, опрацювати фундаментальні роботи вчених, які проводили дослідження у галузі конфліктології, проаналізувати їхнє ставлення до конфлікту як соціального явища та на основі опрацьованого матеріалу сформувати оптимальні можливі стратегії виходу з конфлікту між поколіннями.

Карл Маркс вважав конфлікт рухомою силою історії людства, вважаючи, що «історія всіх суспільств, які досі існували, була історією боротьби класів», тим самим наголошуючи на важливості цього явища [1, с. 1]. Важливим етапом у вивченні соціального конфлікту стали дослідження Р. Дарендорфа, який вважав, що «соціальні конфлікти виростають зі структури суспільств, котрі є союзами панування і мають тенденцію до постійних зіткнень між організованими сторонами» [2, с. 143]. Вихідною точкою його робіт є те, що ні структурний функціоналізм, ані марксизм не можуть повністю забезпечити прийнятну перспективу розвитку для суспільства. Вчений вважає, що структурні функціоналісти нехтують реаліями соціального конфлікту, а Маркс взагалі визначає клас в занадто вузькому аспекті, керуючись лише історично-специфічним контекстом.[6, с. 118]. Для Г.Зіммеля конфлікт є природним незворотнім станом існування суспільства, оскільки в самій природі людини закладений інстинкт боротьби, первинна агресивність, егоїзм стосовно іншої людини («*homo homini lupus est*») та потреба у постійній ворожнечі, яку вчений описує у науковій статті «Людина як ворог». В роботі «Конфлікт сучасної культури» Г.Зіммель зазначає: «Як тільки життя перейшло межу від чисто тваринного існування до певної духовності, а дух, в свою чергу, піднявся до стану культури, в ній виник внутрішній конфлікт, розвиток і вирішення якого є шляхом оновлення всієї культури» [3, с. 494].

В свою чергу, С.Гантінгтон дотримувався думки, згідно з якою конфлікт позитивно впливав на модернізаційні процеси у соціумі, адже «...модернізація стала трактуватися як своєрідний «пакет» суто позитивних зрушень у суспільстві. У такій ситуації вчений не має жодного іншого вибору, крім як сприймати будь-які події у світі, що розвивається – революції, громадянські війни, перевороти та етнічні конфлікти – як частину розвитку, й «політичного розвитку» зокрема» [5, с. 85].

Серед причин конфлікту слід вижівити жорстку соціальну нерівність серед населення. Ієрархічна система в країні побудована таким чином, що для пересічного громадянина майже неможливо досягнути своєї мети, повноцінно задовольнити потреби в доходах, належній інформації, освіті та інших необхідних для життя благах. «В першу чергу, конфлікт є відображенням інстинктивних імпульсів та конфліктів інтересів, оскільки вони пом'якшуються іншими асоціативними інстинктами та соціальними процесами. І хоча конфлікт є неминучим та поширеним явищем, він не завжди може призвести до змін у соціальних формах. Фактично, конфлікт існує частково для того, щоб підтримувати основи інтеграції в соціальних системах» [7, с. 619-620].

Іншою не менш важливою причиною виникнення соціальних конфліктів, яка, у свою чергу, тісно пов'язана з попередньою, є обмеженість ресурсів. В Україні частина населення не бажає брати участі у вирішенні майбутнього держави та просто залишається осторонь суспільно-політичного життя країни, живучи за принципом «моя хата скраю».

Згідно з дослідженнями, «в усіх східноєвропейських країнах, крім Словенії та Чеської Республіки кількість людей, що поділяли модернізаційні постматеріалістичні орієнтації, є незначною. Найменше їх в Україні (2%) та Росії (1%), а також у Болгарії (2.1%)... Відповідно, найбільша кількість осіб із

матеріалістичними пріоритетами, що не сприяють модернізації, спостерігалась в Україні (близько 48%), Росії (майже 60%) та Молдові (більше 50%) і є значно вищою за інші країни регіону Східної Європи, що є членами ЄС, за винятком Болгарії» [4, с. 33].

Неоднозначним є ставлення українців до своєї історії та визначних постатей. При згадці про конкретного окремого діяча чи яку-небудь подію, пересічний українець радше здатен пригадати їхні негативні аспекти, аніж розповідати про досягнення та позитивний вплив на розвиток країни. Хоча, необхідно зазначити, що останнім часом громадян підвищується рівень позитивної оцінки історичних постатей, які зробили вагомий внесок в історію країни.

Загалом існує два основних шляхи вирішення найбільш гострих протиріч, що були накопичені протягом останніх років існування українського суспільства. Перший – це шлях придушення конфлікту. Проте його важко назвати ефективним, оскільки цей спосіб, скоріш за все, рано чи пізно приведе до негативних настроїв та обурення серед населення. Як зазначає Р. Дарендорф: «...придушення конфлікту рідко рекомендувалося як доречне в історії політичної філософії... Насильницьке придушення конфлікту є не лише аморальним, але й неефективним способом поведінки у вирішенні соціального конфлікту. Такою ж мірою, якою соціальні конфлікти намагаються придушити, зростає їхня потенційна злаякість» [2, с. 145].

Для скерування суспільного конфлікту в те русло, яке буде приносити найменше шкоди, а радше навіть витягнути користь з протікання цієї боротьби, необхідно згадати про процес, який Р. Дарендорф іменує «регулюванням конфліктів». Він, на думку вченого, «є пріоритетним засобом зменшення насилля у вирішенні майже всіх видів конфлікту... вони (конфлікти) стають контрольованими і їхня творча сила починає служити поступовому розвитку соціальних структур» [2, с. 145]. У

такому випадку варто звернути увагу на прийняття компромісу або консенсусу, які змогли б, в першу чергу не суперечити базовим потребам суспільства та не завдавати йому шкоди з одного боку, і з іншого – задовольняти певною мірою інтереси конфліктуючих сторін.

У соціальних конфліктах, які сприяють модернізації, знаходиться надзвичайно великий творчий потенціал соціуму. І для його успішної реалізації та спрямування цієї енергії в правильне русло, яке змогло би задовольнити потреби модернізаційних процесів у суспільстві, необхідно, в першу чергу, раціонально розставити пріоритети та забезпечити організоване регулювання цього конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. «Маніфест комуністичної партії» [електронний ресурс] / Карл Маркс. - Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/manifest-komunistichnoyi-partiyi/>.
2. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта [електронний ресурс] // Социологические исследования. – 1994. – №5. – с. с.142-147. – Режим доступу: http://ecsocman.hse.ru/data/968/645/1216/019_darendorf.pdf.
3. Зиммель Г. Избранное. Том 1. Философия культуры / Георг Зиммель. — Москва: Юрист, 1996. – 671 с.
4. Савельєв Ю. Антиномії суспільства пізнього модерну: Східна Європа у небезпеці демодернізації // Ідеологія і політика. – 2018. – №1. – С. 14–63.
5. Кутуєв П.В. Трансформації модерну: інституції, ідеї, ідеології : монографія / П.В. Кутуєв. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 516 с.
6. Tittenbrub J. Ralph Dahrendorf's Conflict Theory of Social Differentiation and Elite Theory [електронний ресурс] // Innovative issues and Approaches in Social Sciences. Vol. 6. – № 3. – р. 117-138. – Режим доступу:

<http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/IIASS-volume6-number3-article7.pdf>

7. Turner J. H. Marx and Simmel Revisited: Reassessing the Foundations of Conflict Theory [електронний ресурс] // Social Forces, Vol. 53. – Oxford University Press, 1975. – № 4. – p. 618-627. - Режим доступу: <http://www.jstor.org/stable/2576477>.

Якименко К.О.

*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ПРОПАГАНДА ЯК ЧАСТИНА ІДЕОЛОГІЇ ТОТАЛІТАРНИХ СЕКТ

Пропаганда оточує людство в суспільстві постійно, якою би демократичною і вільною держава не презентувала себе. Це форма поширення певних поглядів задля маніпуляції громадською свідомістю. Найчастіше це відбувається за допомогою ЗМІ. У світі особливо гостро стоїть питання щодо пропаганди, адже це один із найвпливовіших інструментів для ведення інформаційної війни та в цілому поширення певних поглядів, ідеологій.

Особливо активно пропаганда набирає оберти в стані війни. Наприклад, на плакаті Червоного хреста під час Першої світової війни написана наступна фраза: «Твої гроші або його смерть»[1], який мав на меті збирати гроші на військові потреби. Тут одразу можна побачити декілька ознак пропаганди: висвітлення подій у чорно-білому дусі: ти або хороший, бо робиш акт благодійності, або поганий, бо на твоїх руках «його смерть».

Другою ж ознакою є відсутність альтернатив: якщо хочеш бути гідною людиною, точно маєш дати грошей, інших варіантів не існує. Логічність же відсутня: взаємопов'язаність

наданих грошей і смерті військового є непрямою, головною причиною є пряма загроза і наявність війни, але пропаганду це не цікавить. При цьому, – і це третя ознака – йде тиск на емоційність, а не раціональність.

Також пропаганда часто використовує загальноприйняті стереотипи та упередження. Наприклад, у плакатах та новинах проти капіталізму часто висвітлюють власників підприємств як товстих заможних експлуататорів, що використовують нещасних голодних та бідних працівників. Контрасти та стереотипи задля викликання обурення та огиди до «негідних» – це про пропаганду.[2]

Інакше йде висвітлення того, задля чого здійснюється маніпуляція: на постері можна побачити напис: «У співпраці з Японією, Китаєм і Маньчжоу – світ може бути в мирі».[1] Він був створений задля сприяння гармонії та дружбі між народами цих трьох країн. Одразу видно щасливі обличчя, обійми дітей у знак товаришування, голуби як символ миру та теплі жовто-червоні тони як сонце і тепло. Знову стереотипи, загальні ідеї та маркери, звернення на емоційне.

Щодо тоталітарних сект, то основні риси будуть наведені на прикладі широко відомої секти «Церква об'єднання» Муна Сон Мьона. По-перше, ця організація має досить яскравий культ особи вождя: Мун вважав себе месією та другим пришествям Христа. Члени секти п'ють його кров та плоть під час обрядів і вважають його святим.

По-друге, наявне втручання у приватне життя та ізолювання від колишніх друзів та близьких людей: мунітам кажуть про те, що вони мають виходити заміж або одружуватися із членами організації, всіляко нав'язують цю ідею, адже тоді їхня дитина зможе бути позбавлена першородного гріху (так створюють масові шлюбні церемонії, де також існують обряди, які возвеличують Муна).

Що примітно, романтичне кохання відрікається, адже воно призводить до недієздатного суспільства і несумісності пар.

Таким чином, нівелюється індивідуальність, бо у муніта є загальна місія: створити єдину сім'ю людства.

По-третє, управління інформаційним потоком: «Церква об'єднання» є власником великої кількості компаній (Мун за свого життя володів групою підприємств «Тон'іль груп», які були одні з найбільших у Південній Кореї і поза нею), що є монополістом суші-ресторанів у США, має свої університети, школи, видання, зокрема Washington Times, та великої кількості фармацевтичних та туристичних компаній, які зсередини також маніпулюють свідомістю людей.

До того ж, проповідника церкви неодноразово звинувачували у згвалтуваннях, триманні людей проти їхньої волі, знущаннях та переслідуваннях, за що і був засуджений. Репресії та переслідування також є однією з ключових рис тоталітарних сект.

І останньою наведеною рисою буде радикалізм. Мунівці вважають зброю "жезлом Бога"[4], а третю світову війну необхідною задля зруйнування «світового комунізму», що возвеличується «сатаною», задля установаження ідеального теократичного устрою із «досконалыми батьками».

В цілому, пропаганда і секти спрямовані перш за все на емоційне, а тому важливе критичне сприйняття задля мінімізування впливу цих інформаційних засобів пропаганди.

Список використаних джерел:

1. Jordan C. 50 powerful examples of visual propaganda and the meanings behind them [Електронний ресурс] / Caitlin Jordan – Режим доступу: <https://www.canva.com/learn/examples-of-propaganda/>.
2. Tarling B. 14 signs of propaganda, which everyone should know [Електронний ресурс] / Brian Tarling. – 2016. – Режим доступу: <https://www.linkedin.com/pulse/14-signs-propaganda-which-everyone-should-know-brian-tarling/>.

3. Blake M. The Fall of the House of Moon [Електронний ресурс] / Mariah Blake. – 2013. – Режим доступу: <https://newrepublic.com/article/115512/unification-church-profile-fall-house-moon>.

4. Hundreds gather at church for blessing ceremony featuring AR-15s [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://www.cbsnews.com/news/hundreds-of-worshippers-gather-at-church-hosting-ceremony-featuring-ar-15s/>.

5. Филипович Л. О. Церква об'єднання (Церква уніфікації) // Історія релігії в Україні: [навчальний посібник]/ А. М. Колодний, П. Л. Яроцький. — Київ: Знання, КОО, 1999. —735 с.

Ячменьова Є. В.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету “Одеська юридична академія”*

ГАЛАКТИКИ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ВІД ГУТЕНБЕРГА ДО КАСТЕЛЬСА

Сучасний політичний процес охоплює різні сфери та безпосередньо торкається комунікативних процесів. Очевидно, що комунікація є важливим напрямом врегулювання взаємовідносин між громадянами та владою.

Протягом усієї історії людства, інформація сприймається через спілкування, діалог, комунікацію. І з часом сформувалася певна класифікація форм сприйняття даних за засобами презентації та сприйняття інформації. Зокрема, виділяють вербальну, аудіальну, візуальну, а також комбіновану візуально-вербальну, вербально-візуальну, аудіально-вербальну, аудіально-візуальну інформацію. Уміння правильно оперувати даними і відповідним чином інтерпретувати їх, може сприяти впливу на політичну

свідомість та політичну поведінку індивіда. В окремих випадках можна говорити про політичні маніпуляції. Сьогодні це особливо рельєфно простежується через вплив комунікацій на політичний вибір індивіда.

Людина ХХІ століття робить вибір щодня, для цього вона приймає і обробляє велику кількість даних різними способами. При цьому, слід враховувати «...амбівалентність інформаційних повідомлень» в мережі Інтернет, «конструювання політичних подій у мас медіа за законами розважальних програм», а також те, що сучасні «Мас медіа не тільки передають інформацію, за їхньої безпосередньої участі створюється цілісна система інтерпретації політичної реальності» [3, с. 30].

Сприйняття індивідом інформації залежить від того, через які канали він сприймає інформацію: індивід запам'ятовує лише 15% інформації на слух, у той час, як візуально – до 25%. При поєднанні цих способів, показник сприйняття покращується до 65%. Сучасні політичні комунікації формуються під впливом стрімкого розвитку інформаційно - комунікаційних технологій, а також завдяки широкому проникненню технологій інформаційного суспільства. Сучасна людина, читаючи новини через електронний ресурс, крім тексту, також сприймає аудіо- або відео. Таким чином, інформація засвоюється набагато краще, а отже, й потужність її впливу посилюється.

Маршалл Маклюен у 1962 році у роботі «Галактика Гутенберга» описує етапи розвитку цивілізації, які пройшло людство, перш ніж дійти до сучасної інформаційної спільноти.

М. Маклюен стверджує, що на початковому етапі розвитку комунікацій (дописемна культура) більшу увагу надавали тактильному контакту. Спілкуючись між собою, люди передавали та поширювали необхідні дані. Суб'єкти відфільтровувати повідомлення, що надходили, спілкуючись лише на ті теми, які їм були цікаві і дослухались та сліdkували

за переконаннями тих мислителів, світогляд яких розділяли. Наслідування жорсткої моделі комунікативної поведінки виступало необхідним соціальним регулятором.

Другим етапом розвитку М. Маклюен називає «Галактику Гутенберга» - друкарську епоху. Автор стверджує, що нова ера дарує людині «зір замість вуха», а створення писемно-друкованого видання змусило людей надавати більшу увагу візуальному сприйняттю інформації. Саме тоді велику увагу починають приділяти писемним наказам і трактатам. А у суспільстві почала розвиватись нерівність, яка була виражена у доступі до ресурсів. Доведено, що 80% усієї інформації людина сприймає через зір: яскраве й ефектне зображення набагато швидше привертає увагу людини.

Беручи до уваги темп розвитку глобальних процесів комунікацій, М. Маклюен передбачає нову еру «комунікативної революції». Це період, у якому людина засвоює набагато більшу кількість повідомлень, використовуючи різні способи одночасно, як візуальний і слуховий. «... ця електронна революція для представників відкритих суспільств стала чи не більш приголомшливою, ніж революція, пов'язана фонетичною писемністю, яка прискорила розвиток і розпад древніх племенних закритих суспільств» [1, с. 14]. При поєднанні цих способів, підвищується продуктивність поширення та засвоєння інформації. Як приклад можна навести те, що слухаючи промову певного політика або діяча і паралельно дивлячись його відеозвернення, ми зовсім інакше реагуємо та сприймаємо інформацію, яку намагається донести оратор, оскільки, звертаючи увагу на його манеру, а також чіткість і доступність мовлення, нам набагато легше сформулювати думку щодо нього.

У XX столітті, після появи телебачення, а особливо – та мережі Інтернет, комбінована форма комунікації (аудіо - вербальна - візуальна) набуває поширення. М. Маклюен наголошує на тому, що продовжуючи нераціональне

використання можливих ресурсів, суспільство перетворюється на «глобальне село», у якому дуже легко маніпулювати думкою та оцінкою людей.

Так, уже зараз кожен політик має свою офіційну сторінку у соціальних мережах, де він вільно висловлює свою думку не завжди раціонально та тверезо міркуючи, але, незважаючи на це, все ж впливаючи певним чином на громадську думку.

У роботі «Галактика Інтернет» Мануель Кастельс стверджував, що технічні перетворення впливають на процеси створення, обміну і розповсюдження цінностей.

М. Кастельс наголошує, що Інтернет став причиною виникнення економіки, яка базується на нових правилах і методах виробництва, що, у свою чергу, змінило людські цінності. У певному сенсі мета такої діяльності полягає у тому, щоб заповнити світ технологіями, а як винагороду отримати гроші і владу на фінансових ринках.

Та виникнення й розвиток мережі Інтернет у свою чергу змусило людей поділитись на спільноти, які мають інтереси, що їх об'єднують. По-перше, індивіди отримали можливість доступу до інформації та розширення знань щодо теми, яка їх цікавить. По-друге, «У той час, як технології не гарантують свободу, Інтернет насправді виступає потужним інструментом як для особистої свободи, так і свободи суспільства» [2, с. 5]. Саме у мережі Інтернет людина може вільно висловлювати свою думку, спілкуватись на провокуючі теми, а також агітувати інших наслідувати свою ідеологію, ховаючись під «ніком». Сьогодні думка про те, що віртуальний світ з часом замінить живе спілкування вже не здається такою неймовірною. А так, слідкуючи за останніми тенденціями і новинами світу змінюється і наше відношення до цих подій, а з приходом ери Галактики Інтернет людина взагалі стала суб'єктом цього механізму.

Яскравим прикладом впливу комунікацій на формування політичного вибору індивіда є явище політичної агітації, яка

проводиться через соціальні мережі. Варто зазначити, що політика загалом потребує спеціальних засобів інформаційного обміну задля підтримки зв'язку з суб'єктами політики більше, ніж інші види суспільної діяльності. Так можна звернути увагу на вибори Президента України, коли значна частина політичної агітації проходила в соціальних мережах, що мало позитивні наслідки для кандидатів.

Сьогодні політична думка індивіда формується за рахунок не стільки об'єктивних оцінок кандидата або партії, скільки за тим образом, який створили політтехнологи і який пропагується засобами інформації. Наприкінці роботи М. Кастельса «Інтернет-Галактика» наведено невеличкий словник термінів, які стосуються поширення інформації через Інтернет [2, с. 283-286]. Можна стверджувати, що усі ці терміни поширились на політику та простір політичної комунікації. Годі уявити сучасний політичний та виборчий процес у будь-якій країні світу без «кластерів», «кастомізації товарів», «мережоцентричних війн», «хакерів» тощо.

Інтернет у політиці – це основний канал розповсюдження інформації. Саме за допомогою Інтернету формуються нові явища політики. Це виражається у перетворенні політиків не просто на медійних особистостей, а на зірок. Але більш поширеним є інший варіант – коли самі зірки стають політиками, просуваючи розроблений медіа продукт у політичному просторі.

Список використаних джерел:

1. Маклюен М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги / Маршалл Маклюен. - Київ: Ніка-Центр, 2008. – 392 с.
2. Кастельс М. Інтернет-Галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / Мануель Кастельс – Київ: Ваклер, 2007. – 304 с.

3. Яковлев Д.В. Політична взаємодія як комунікативний процес: демократизація, медіатизація, раціоналізація / Денис Вікторович Яковлев. – Одеса: Астропринт, 2009.- 288с.

Saberi Saman

*PhD student of political science department of
Kyiv National University of Taras Shevchenko*

THE ROLE OF THE UNITED STATES IN POLITICAL RELATIONS BETWEEN IRAN AND IRAQ AFTER 2003

Since the end of the Iran-Iraq War in 1988, these two countries have demonstrated the capacity to cooperate with one another, but still there were tension between these two countries. After Saddam Hussein collapsed by The United States in 2003 new window opened in front of the two countries. That was a special opportunity for Iran to make new political relations with Iraq as an important neighbor.

The fall of Saddam Hussein in 2003 and the eventual rise to power by pro-Iranian Shia factions led to the normalization of relations between the two countries. Iran was seeing Iraq primarily as providing lucrative investment opportunities and a growing market for Iranian products and contracts, Also Iran's intentions was go far further to try to harness Iraq to Iran's broader policy goals, such as defense against international criticism of and sanctions against Iran's nuclear program, and to enlist Iraq's help in suppressing Iranian dissidents located inside Iraq.

Iran had sought to achieve its goals in Iraq through several strategies: supporting pro-Iranian factions and armed militias; attempting to influence Iraqi political leaders and faction leaders; and building economic ties throughout Iraq. It is Iran's support for armed Shiite factions that most concerns U.S. officials. That Iranian activity continues to a threat to stability in Iraq.

On the other hand The United States cost a lot to put democracy in Iraq by military attack and they did not want to other countries get power inside Iraq so they tried to control the situation and make independent government under their own control.

Since 2003 until now The USA did not allow Iran and Iraq have good political relations because The USA knows that if these two countries be a good alliance and make strong relations The USA will lost their position inside Iraq and it will be a threat for them in The Middle East.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТРАСА ШЕВЧЕНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПОЛІТИЧНОЇ
НАУКИ (УКРАЇНА)

тема ІХ Конвенту МАСПН (Україна):
**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ХХІ
СТОЛІТТІ**

23-34 травня 2019 року